

Letnik VIII.

DRUŽINSKI LIST S PODOBAMI.

1927, šte. 4.

Živa voda.

Povest. — Spisal Matija Malešič.

Četrto poglavje.

»Les imamo, edino bogastvo v našem kraju, vodne moči imamo, pridne roke imamo, razum imamo. Ali ne žalimo Boga, ki nam je vse to podaril, če tožimo o svoji revščini in sanjarimo o plodnih poljih in ameriških rudnikih?«

»No, no, da bi s tem Boga žalili?« skuša ugovarjati župnik razvnetemu Janku.

»Boga žalimo, da!« ponovi uporno in trdovratno Janko.

»Janko, Janko, česa si se naučil na Dunaju!« ga rahlo kara mati.

»Ali nam ni dal Bog ti edini dve bogastvi, les in vodo? Slepec bi otipal, čemu nam je namesto plodnih polj in rudnikov v svoji modrosti naklonil ti dobroti, Vi pa ne zgrabite po ponujanem daru. Rajši gledate, da hodijo ljudje po svetu za kruhom, da so ob vsem bogastvu lačni. Nočete jim pomagati. In samim sebi tudi ne.«

Župniku vstaja nejevolja v očeh. Ni dolgo tega, ko je še zapiral v ljudski šoli živega Trdanovega Janka, ki se ni nikdar naučil katekizma, zdaj ga hoče isti Janko vpričo faranov učiti, s čim njegove ovčice žalijo Boga.

»Poglej tega našega razboriteža!« pravi Jože, ko da hoče pomiriti župnika. »Industrijavce, bogate industrijavce, težke kapitaliste hočeš napraviti iz nas, pa govoriš v isti sapi o lačnih ljudeh. Socializem — pa kapitalizem ter industrializem! Ogenj in voda! Brate Janko, o socializmu na tehniki najbrže ne predavajo.«

Gostijo imajo pri Trdanu. Take še ni bilo v mlinu po Jožetovi novi maši. Skromna večerja le je bila pojedina ob Jankovi vrnitvi v primeri z današnjo gostijo.

Jože, gospod, kaplan, je prišel domov na gostijo. Ni dal miru oče, toliko časa je pisaril in je pisarila Katica in tolikokrat sta pisala, da mora priti na domačo proslavo, da se je odločil. Ni se mogel več ustavljati nujnim vabilom in klicem očeta, ki je skoro bolešno prosil in ga zoper svojo navado skoro rotill, naj pride na pomenek o velikih, velikih stvareh.

Domači župnik je na gostiji. Pa ga ni povabil Trdan le zato, da ima gostija večji sijaj, tudi ne samo zato, ker je Jože doma. Če kedaj, k temu povabilu ni silila Trdana bahavost. Srce je klicalo.

Zet župan, Metin mož, je na gostiji. Z ženo in deco.

Zet trgovec, Micikin mož, je na gostiji. Z ženo in deco.

Zet gostilničar, Rezikin mož, je na gostiji. Z ženo in deco.

Zetje pridejo večkrat v mlin, hčere pritečejo ob vsaki priliki pod rodni krov. Koliko pota pa je od farne cerkve do mlina? Jure, svak, ujec, ženin brat, domuje v sosednji fari. Ni ga bilo že od Jožetove nove maše pri Trdanovih. Sedi pri mizi, molčeč je in ko da ne razume, čemu taka gostija ko na samo novo mašo. In čemu je Trdan toliko silil, da mora priti k njim?

Ni veselega razpoloženja med Trdanovimi gosti. Ko da leži nekaj težkega nad omizjem. Trdanki je hudo, da bi se razjokala. S kako ljubeznijo je pekla

za gostíjo! Praznik je vselej v mlinu, kadar pride Jože domov; tak mir in taka svečanost je v mlinu, da bi hodili po prstih, da ne motijo tega svečanega miru. Počaščen je mlin, kadar stopi vanj gospod župnik. Zavistni so sosedje na Trdanove radi njegovih obiskov. Brata ni bilo že od nove maše v mlinu! Moj Bog, kako je to hudo! Bolj se veseliš kakega dneva, kakega trenutka, teže ga pričakuješ, lepše misliš o njem, bolj gotovo ni tako, kakor misliš.

Janko, najmlajši, ljubljeneček! Kaj si prinesel s seboj iz sveta? S čim si zaval očetu, da se premetava v dolgih nočeh brez spanja? Da stoka v rahlem spanju in krili z rokami, ko da nekam pada in išče opore? Kaj se ti ne smili? Janko, Janko, kdo ti je iztrgal iz srca tisto nežno ljubezen do doma in domačih? Še pred letom ni bilo niti sence tega tujega v tvojem srcu, kar si prinesel sedaj s seboj. Tuje je to, mrzlo, ledeno. Leži ko mora nad mlinom, preganja očeta, vznemirja zete, plaši brata, ozlovolja župnika.

»Samo po semeniških predavajo o socializmu, kajpa!« Janko pikro zavrne brata.

»Janko!« Trdanka krikne. Ko da jo je pikra beseda bolj zbedla ko Jožeta. Ko da jo je prepričala bolj ko vse Jankovo vedenje po vrnitvi z Dunaja, tako ledenomrzlo je tisto tuje, kar je prinesel s seboj.

»Bratec, če misliš, da si povedal kaj duhovitega, se motiš!« Jože niti hud ni.

»Ne mislim! Samo primeren odgovor sem dal na duhovito opazko o pojmovanju socializma. Rekel sem: Izrabimo dar, ki nam ga je dal Bog. Ustanovite zadruško, delniško društvo! Kar hočete, kakor hočete! Le izrabimo vodno moč! Spoznajmo ceno našega lesa! V zadruški menda ne izžema kapitalizem delavcev, ki so sami lahko zadrugarji. To mi še gospod župnik lahko pritrđi.«

»Nikamor ne pridemo z vajinim modrovanjem in zbadanjem.« Trdan naglo poseže Janku v besedo. Ko da se boji, da njegova živa voda zopet zagreni župniku grizljaj. »Ko smo tako lepo skupaj in nismo hvala Bogu ne lačni ne žejni, se pomenimo moško, pametno in trezno. Jankova zamisel in njegov načrt je vreden modrega preudarka.«

»Tak nikar še ti ne začenjaj! Kaj bi si grenili lepe ure s pomenki o tem, kar ne gre nikomur do srca. Saj nismo zato posedli okoli mize.«

»Zato!« Naglo in nepremišljeno zavrne Trdan ženo. Pa se vgrizne v jezik. Župniku in svaku vendar ne more priznati, da ju je prav radi tega povabil. »Prej ko se odločim, moram slišati dober svet. Pri-griznite, gospod župnik! Pijte! Ko doma bodite v naši hiši!«

»Saj sem!«

»Poročili ste naju z Meto, vse sinove, vse hčere, vse vnuke in vnukinje, kar jih je dosedaj Bog dal, ste krstili. Trdni ste, ne poznajo se Vam leta, pokopali naju boste z Meto...«

»No, no, Trdan! Kaj Vam prihaja na misel!«

»Hočem povedati: Tako trdno in neločljivo smo navezani na Vas, mlin tudi in njegova in naša usoda: posredovavec ste med nami in našim Bogom... Kar boste rekli in kakor boste svetovali, tako bo. Tako rečem! Povejte, lepo Vas prosim, povejte, kako mislite? Kaj svetujete?«

»Pusti vendar...« Trdanki pa zastane beseda. Saj redkobesedni mož rad govori v izbranih besedah, kadar spregovori ob takih svečanih prilikah; ali s takim naglasom ni še nikdar v življenju govoril. In še nikdar mu ni gorela v očeh tako silna želja po odgovoru, ki bi zadovoljil njegove misli in pregnal dvom in nemir.

Svečana očetova beseda je padla ko kaplja krvi na razbeljeno železo. Zro sinovi, zro hčere, zro zetje, zre žena, zre svak na župnika, ko da prileti iz njegovih ust beseda, ki hipoma odžene vso moro, ki visi nad mlinom in teži srca v njem. Še otroci pri mizi ob peči utihnejo ob svečanem trenutku in radovedno zro na odrasle.

Župnik občuti ko breme odgovornost, ki mu jo je naprtil Trdan. Ko da ga je strah vseh teh vprašujočih pogledov, ki pričakujejo rešitve iz njegovih ust, molči in premišlja.

»Recite, lepo Vas prosim, povejte, gospod župnik! Prijatelj Jožetov ste, naš prijatelj ste! Ali niste?«

Trdanove besede še povečajo tišino in napeto pričakovanje.

»Sem!« Župnik se obotavlja. »Teško je svetovati! Če rečem: Storite po Jankovem, pa se Vam ponesreči, boste valili name krivdo.«

»Ne, ne bomo! O, da veste, kako peče ta strašna negotovost, ta divji dvom, ta mučna neodločnost. Ne da mi spat, ne da mi misliti kaj drugega...« Iz Trdanovih besed govori taka bolešt, da se še Janku zasmili in mu je v trenutku žal, da ga je vklenil v tako zagato.

Župnik molči in premišlja.

»Kot naš prijatelj, ki nam hoče dobro, svetujte, gospod župnik!« Trdanove besede padajo v tišino ko obupna prošnja človeka, ki pada v prepad in hlata z rokami po bilki, za katero bi zgrabil.

»Star sem. Priznam, da je Jankov načrt tako ogromen, da ga v vsem obsegu in daljnosežnosti in posledicah izvedbe v svoji starosti in tolikoletni odsotnosti od sveta tam zunaj ne morem do dobra premisliti in presoditi. Če ga izvedete, spremeni lice vse fare, ne samo lic, tudi srca izpremeni. Saj to je previsok skok iz našega mirnega, tihega, revnega, pa srečnega življenja v tovarniški hrup z vso bedo proletarcev, ki jih hrani industrija in ne zemlja. Zazebe me ob misli na srca tistih, ki jih tedensko plačuje tovarna in nimajo drugega zaslužka.«

Janko se nemirno zgane. Mati ga zgrabi za desni komolec in ga zadrži, da ne reče pripravljene besede.

»To je žalostno zvonjenje zvona. Brnenje drugega zvona je veselejše. Janko ne misli napačno, ko trdi, da bi morali živahneje in bolj razumno izkoriščevati darove, ki nam jih je v našo revščino podaril Bog. Zadruga, vzajemna pomoč z božjo pomočjo...«

»V tovarišiji še pes pogine, pravijo.« Trdanu je po župnikovih besedah o brnenju drugega zvona nekoliko odleglo. »Poznate naše ljudi bolj ko jih poznam jaz. Mislite torej, da niso Jankovi načrti gradovi v oblakih?«

»So in niso!«

S silo zadrži mati Janka, da ne poseže župniku v besedo.

turbina in Vaša lokomobila niti toliko posla, da bi svetila ljudem, ki se bodo razbegli po svetu. Goli kamen jih ne bo mogel živiti.«

Mati ne more zadržati Janka.

»Kaj ne štiti zakon gozdov pred opustoševanjem? Kar posekamo, sproti zasadimo! S smrekami zasadimo! Smreke dorastejo v tridesetih, štiridesetih letih. Ne zasadimo s hrasti in bukvami, na katere bi čakali šestdeset do osemdeset let, da jih položimo pred žago. Sekali bi pametno, prebiral, zasajevali sproti. Ne usahne nam bogastvo v naših gozdovih stoletja in stoletja! In na trg? Mislite, da na trg in odjemavce nisem mislil? Imam že dobre zveze!«

Kunz Meyer.

Judeža na poti k samomoru ustavi privid Križanega.

»So! Odkod vzamete stotisočake za potrebno zaježitev vode, za turbino, za stroje in za opremo tovarne? In če zložite stotisočake, kje pa imate zagotovilo, da spravite v dober denar ves predelan in obdelan les, vse stole, deske, deščice za zaboje laškim pomarančam, lesene klince in kaj vem, na kaj še vse misli Janko. Lesa je i drugod po domovini, lesnih trgovin in žag in upeljanih tovarn z zanesljivimi odjemavci je dosti po naši zemlji. Trg, trg! Ali imate trg? Ni igrača izpodriniti upeljane tvrdke! So gradovi v oblakih Jankovi načrti! Mislim dalje, ko misli Janko. In če dobite trg? Pokupite naše gozdove, v nekaj letih posekate zadnjo lesko in jo spravite pripravljeno za metlišče čez mejo. Burja zatuli čez goličave, odnese zemljo, razgali kamenje. Krasa imamo na naši zemlji že dovolj. In ne bo imel Vaš dinamo in Vaša

»V besedah je vse to lepo in lahko mogoče!«

»Z dejanji dokažemo! V Afriko vozijo naš les, v Španijo, na Grško, da ne govorim o Italiji in Švici. Zaslužijo drugi. Zakaj ne bi mi sami zaslužili s svojim lesom? Pobrižal sem se, zveze imam! Vendar ne mislite, da bom na slepo silil v nekaj, o čemer bi vedel, da nas pogubi?«

»To je tisto, Janko, česar se bojim! Trden je Trdanov mlin, pomeni nekaj Trdanova beseda, pobaha se lahko mlinar s svojo deco, vzgojeno z žulji ob mlinskih kamnih. Mlad si, neizkušen, zidaš v oblake, vse vidiš svetlo in rožnato. Na to niti ne pomisliš, ali bo veljala Tonetova beseda toliko, ko velja očetova, ali se bo mogel tako pobahati Trdanov vnuk s Trdanovino in svojimi otroki, ki bi ne vzrastli ob mlinskih kamnih in žagi. Trdanovina je

danes skala, ki je ne odnese najhujša povodenj. Vrtaš v to skalo, vrtaš in riješ vanjo, da jo izpodrineš in izpodješ. In ne moreš priseči, da postaviš kaj trdnejšega na njeno mesto. Ne vznemirjaj se! Roko na srce in povej po pravici: Ali nisi nikdar zdvomil nad tem, da bi ti utegnilo spodleteti? In ko razbiješ skalo, kaj ostane? Kako jo sestaviš in zlepiš? Tudi če jo sestaviš in zlepiš, skala ne bo več! Mlin vam nosi; pred vsako povodnijo se je obnesel. Ali bo tvoja tovarna tako trdna, da je nobena povodenj ne odnese?»

V Janka se je zajedel predirljiv očetov pogled. Ali ga peče ta pogled ali so ga zbegale župnikove besede? Nerodno mu je, v zadregi poseže po kozarcu.

»Cincajmo, le lepo cincajmo in preštrevajmo pleve, zrnje naj nabirajo drugi.« In se obrne do svaka župana: »Drugod sveti električna v zadnjem svinjaku in kurniku, pri nas ostanimo lepo pri svečah in petrolejkah! O, ne pri petrolejkah, rajši pri leščerbah! Pravzaprav je najbolje, da posežemo zopet po treskah! Leščerbe in petrolejke in sveče so že pridobitev, ki jih naši pradedje niso poznali. Le lepo počasi, počasi. Stoprv čez sto, dvesto let smemo misliti na to, kar drugi že imajo. Smo pač taki...«

»Nisem zoper napredek! Kar mora priti, sčasoma pride! Ali...«

»Ponavljam: le lepo počasi, počasi, takole za sto let capljajmo za sosedi. To je naše, čisto naše! Starokopitno!«

»Janko!« Trdanka bi mu najrajši z dlanjo zatisnila usta.

»Pustite me, mati! Mlad sem, neizkušen! Ničesar ne smem videti, ničesar ne morem vedeti! Niti rojstnemu kraju niti Vam, ki ste me studirali, ki Vas imam rad, ne smem pokazati svoje hvaležnosti! Niti hoteti Vam dobro, ne smem. Mlad sem...«

»Tiho, živa voda!« (Ko da nihče niti ne opazi, kako imenuje Trdan Janka, ko da se Janko sam ne zaveda, kaj mu hoče s tem reči in čemu ga tako zove.)

»Si mlad in neizkušen, gospod inženir, Trdanov Janko! Nikjer nisi še pokazal v dejanju, kaj si se naučil in kaj znaš. Poskuse delati na domačiji, na Trdanovini, jo razmajati in vesti v negotovost — ne zameri...«

»Ne zamerim! Res sem mlad! Rekel sem, da ne morem ničesar znati. Pozovite tuje, stare inženirje! Naj vam za drag denar napravijo slabše načrte in dajo suhoparne strokovne nasvete. Kaj bo Trdanov Janko! Kaj bo mlinarjev!« Janko naglo vstane. »Gospod župnik, tudi v naših časih smo se v latinskih šolah učili reka: Nemo propheta in patria — nihče ni prerok v svoji domovini!« In odhiti iz sobe.

»Čakaj!« Mati steče za njim in ga ujame pri vratih.

»Pusti ga, živo vodo!« reče Trdan.

In Trdanka spusti sinov rokav in vpraševaje pogleda moža.

»Laže se pomenimo, če ga ni! Ne zamerite mu, gospod župnik! Živa voda je!«

»Živo srebro, mislite!« meni župnik.

Trdan umolkne. Ko da se boji, da zasledi župnik najskrivnejšo misel njegovega srca.

»Čemu je vsega tega treba, ko bi se lahko tako lepo porazgovorili...« Trdanka je vsa žalostna in ponuja kuretino gostom.

»Dogovoriti se moramo! Še zmerom niste določno rekli, gospod župnik, kako bi. Z Jankom je težko, ne more primolčati nobene besedice.«

»Težko je svetovati, res težko!«

»Rekli ste, da so in niso Jankovi načrti gradovi v oblakih. V čem niso?«

»Čisto neizpeljivi niso. Drugod koristno izrabljajo vodne moči. Les je edino naše bogastvo. Janko ima v marsičem prav. Da se uresniči, kakor misli: da bi pomogli revežem k zaslužku; da bi zaslužili domači namesto tujcev; da Vam ne izpodleti — vse to bi bilo lepo...«

»Vidite, vidite!« Oveseljen pritrjuje Trdan. Ko da je v njegovi glavi že trden sklep, ki hlepi le še po besedah pritrditve, da bo neomajan.

»Samo na tehtnici je vse! Zdaj potegne skledica, v kateri je: Lepo bi bilo, zdaj skledica, v kateri je: Negotovo je...«

»Odločiti se moram! Kmalu, kmalu! Sami ste rekli, da sčasoma pride, kar mora priti. Čemu bi odlašali? Če gre drugim, čemu bi nam ne šlo? Recite, gospod župnik, lepo Vas prosim, recite, da je težja skledica s tistim: Lepo bi bilo!«

»Ne morem reči! Skozi kakršne naočnike človek pač v hipu gleda.«

»Tako lahko cincamo in modrujemo in premišljujemo in tehtamo do sodnega dne in ne pridemo niti do majhne električne lučke, kaj šele do žag in tovarne. Zinite, zetje! Čuli ste! Recite modro, pametno in moško besedo! Župan, po svetu si bil, dosti si videl in poskusil. Reci!«

»Velike reči so to, to rečem! Premisliti morate, prej ko napravite prvi korak.«

»Trgovec, reci! Trguješ z ljudmi, ki so tvegali in se iz malega dokopali do bogastva. Tvegali so in prisilili srečo, da se jim je nasmehnila. Reci modro besedo!«

»Velike reči, velike reči! Negotove, tvegane, preveč tvegane...«

»Gostilničar, povej! Vnuki in vnukinje so mi tvoji otroci, Trdanova kri se pretaka po njihovih žilah, dasi ne nosijo Trdanovega imena. Trdanova sreča, njihova sreča! Trdani bogati, vi vsi bogati! Reci pametno besedo!«

»Velike reči...«

»Mi pa majhni ljudje! Majhni, majhni in kratkih misli! — Jure, star si in izkušen. Ni majhno tvoje posestvo tam v hribih. Povej, koliko si se moral ubijati,

da si izvlekel iz borne zemlje in lepih gozdov toliko, da si brez dolgov izplačal sestre in hčere. In koliko se premučiš, da braniš dolgu vstop pod rodno streho! Ali nisi nikdar med težkim delom in v izmučenosti premišljal, kako bi brez tolikega napora ohranil domačijo dolga? Ali si nisi nikdar zaželel mirnejšega, lepšega življenja v manjšem trudu in skrbeh?»

Jure molči in gleda svaka, ko da mu ne gre v glavo, čemu ga o tem vprašuje.

»Ali si nisi še nikdar zaželel miru po prestanih trdih letih? Blaženega miru: Ne bi te trla skrb za domačijo in sinove in hčere in vnuke in vnukinje; z znojem in žulji pridobljeno bi izročil pravim rokam, ki bi nikdar ne nehale šteti gotovih in težkih obresti.«

»Čemu me vprašuješ o tem, ko govoriš o Jankovih načrtih?»

»Premislil sem vse to. V zadruško ne gremo! Trdan in naše sorodstvo si samo kupi molzno kravo, ki ji mleko nikdar ne bo prisušilo. Ti, zetje, mi...«

Spogledajo se zetje, nemirno vrti Jure kupico med dlanmi in silovito vleče dim iz svoje pipe ter zre v vino.

»Ko bi vedeli, da ji mleko res nikdar ne bo prisušilo...« dvomi glasno zet župan.

»Le cincajmo, da nam jo pred nosom kupi Kržan ali kdo drugi!«

»Kržan misli z malim začeti,« pripomni župnik.

»Začeti misli! Pa nima sina, izstudiranega inženirja!« Trdan se skoro rahlo otrese na župnika. Ko da mu njegova pripomba ni ljuba. »Ko štor sedi, Tone! Čuješ, o čem sklepamo, pa molčiš ko črna jesenska noč. Ne ponesem Trdanovine s seboj v grob, komu jo zapustim, veš. Od vse naprave boš imel največjo korist ti. Zini, kako misliš? Napenjanja s hlođi na žagi in s skladanjem desk nisi še sit?«

»Nisem! Vem, koliko zaslužimo pri hlođu, ki ga zavalim žagi pred zobce. Zebe me le pri misli, kaj in kako bi ob turbini in strojih, ki jim ne poznam glasu...«

»Nerga! Škoda, da je pobegnil Janko in ne čuje starokopitnih nazorov svojega brata. Kaki nergači smo! Vsi, vsi!«

»Velike reči! Premisliti moramo vse to, preobračati in preobračati na vse strani in si od vsake strani stokrat in natanko ogledati...«

»V grob me poneso, vsi ostarite v premišljevanju in preobračanju in tehtanju, pa ne zagledate niti električne lučke v našem mlinu. Jože, Bogu bom do zadnjega vzdihljaja pel hvalo, da mi je podaril tebe. Naša luč si in naše upanje in naš ponos. Vemo, da nam izprosiš od Boga odpuščanje za tiste grehe, za katere se ne spokorimo. Reci, Jože, povej! Globlje gledaš, razumeš vse to bolje ko mi. Sin, izreci pravo besedo! Reši me dvomov!« S takim glasom Trdan še nikdar ni govoril z nobenim sinom.

Jožetu se oče smili. In bi rad našel besedo, s katero bi ga utešil. Ali preogromna odgovornost, ki bi jo prevzel nase, da izreče nepremišljeno in nepravo besedo, ga stiska v grlu. In skuša izbegniti: »Gospod župnik še niso izrekli jasno svojega mnenja.«

»Čul si, kako lepo sem jih prosil! In sem rekel: Kakor izrečejo, tako bo! Čul si! Je in ni, je in ni ter je in ni! Lepo bi bilo, če bi ne bilo negotovo. Skledici na tehtnici skačeta navzgor, navzdol, navzgor, navzdol.« Proseče gleda Trdan sina. »Odločiti se moram! Besede, prave, odločilne, odrešilne besede ne zine nihče, nihče...«

»Potrpite malo!« Jože naglo odhiti iz sobe.

Nekaj svečanega, težko svečanega, zaveje po sobi izza vrat, ki jih je za seboj zaprl Jože. Vsi čutijo, da leži odrešilna beseda v njegovem srcu. Trdan se skloni k podu in bečka tobak v lončeni pipi, tej dolgi, ki sega do tal, v tej lepi, iz katere kadí le na velike praznike. Trdanki pri vsej tesnobi v srcu šepče misel: Molit gre Jože in prosit v samoto svetega Duha za razsvetljenje. Vrne se in izreče pravo besedo. In s to edino besedo prežene vso tesnobo iz src. In veselje zapoje med gosti. In gostija oživi, razveže vino jezike, zasije gostom zadovoljnost v očeh.

Zetje molče, hčere molče, molči Jure, molči Tone, premišlja župnik. Otroci se plazijo iz sobe, ko da jih pode mračne misli, ki jih mislijo odrasli. —

Jože pritisne na kljuko v podstrešni sobici, pa ne odpre vrat. Janko je obrnil ključ v ključavnici. »Odpri, Janko!«

Molk.

»Moram s teboj govoriti! Moram, razumeš! Odpri!«

»Ne odprem! Ne moti me!«

»O tvojih načrtih se pogovoriva!«

»Čemu? Zadnja beseda je padla. Ne moti me!«

»Janko, niti ene iskrene besede, nobene besede na samem še nisva izpregovorila. Ni bratovsko, da ne odpreš. Radi tebe sem prišel domov.«

Janko nejevoljno obrne ključ v ključavnici.

Jože vidi po sobici vse razmetano. In odprto pletenico. »Kaj delaš? Kaj misliš?«

»Zmečem najpotrebnejše v pletenico. In odpotujem.«

»Kam?«

»S trebuchom za kruhom! Pojdem tja, kamor me vabijo. Poglej, kako plačo mi ponujajo za mojo mladost in neizkušnost.« In pomigne na pisma na mizi.

»Preobčutljiv si in previhrast! Župniku ne smeš zameriti; veš, da ne misli hudega!«

»Saj mu ne zamerim! Nikomur ne zamerim, ne očetu ne ujcu ne Tonetu ne materi ne Tebi, nikomur! Le razjokal bi se ob spoznanju, da mislite ko ljudje pred sto leti: počasi, starinsko, starokopitno, dvomeče, vrtajoče, razglablajoče o rečeh, ki so jasne ko solnce na nebu.«

»Zate! Za nas ne!«

»Saj pravim, da bi se razjokal nad vami vsemi, nad vso svojo domovino in nad samim seboj. Nad samim seboj še najbolj! Kar vam nudim z ljubeznijo in vam bi bilo v korist, odbijate ko slepec, ki se brani kruha, boječ se, da mu ponudi usmiljeno srce kos strjenega blata.«

»Ali res nudiš iz ljubezni?«

»Iz sovraštva menda? Očetu! Domu!«

»In si prepričan, da ne more spodleteti?«

»Mater, očeta, tebe, Toneta, sestre, svake, dom naj lahkomišelnost speljem v vrtinec, v katerem uto-nemo? Le šepetajte si, da me je Dunaj izpremenil in odtujil. Sram me je, da bi se zagovarjal.«

»Očetu si ukradel srčni mir, mater si razžalostil do grenkih solz, ki peko ko žerjavica, ker ne smejo iz oči.«

»Zato pojdem!« Janko vrže debelo knjigo v pletenico.

»Srčnega miru očetu s tem ne vrneš. Previsoko si se zaletel, Janko, tako mi pravi srce.«

»Še v Kržanovi glavi, ki ni studirana, je vzknila misel o jačjem izrabljanju vodne moči. Vrednost lesa tudi pozna bolj ko mi.«

»Ne imel bi niti najmanjšega pomisleka, da misliš na kaj takega ali podobnega ko Kržan. Ali postaviti hočeš na glavo ves naš kraj! Preobraziti hočeš mišljenje ljudi, odtrgati jih od dosedanega dela, šeg in navad. Iztrgati jih hočeš polju in gozdovom in jih vreči v tovarno.«

»Kruha jim nudim, z manjšim trpljenjem zasluženega, boljšega kruha, ko ga jedo sedaj. K srečnejšim dnevom jim kažem pot, bogastvo jim odkrivam.«

»Ali je vsa sreča v bogastvu? Če jim iztrgaš iz src dosedanje mišljenje in čustvovanje, pravega nadomestka pa ne vcepiš...«

»Podajta si roke z župnikom!« Janko vrže šop knjižic v pletenico. »Očetu in Tonetu in svakom in ujcu se ne čudim. Vama pa se čudim. O narodnem gospodarstvu v bogoslovju menda tako malo predavajo, ko na tehniki o socializmu.«

»Preveč mi je pri srcu očetova skrb, da bi me nateknil na zbadljivko. Ne rečem, če bi postavili tri, pet žag, ki bi tekle noč in dan.«

»Ali kaj ali nič! Nočem, da bi se nam ljudje smejali: Inženirja imajo pri hiši, pa posnemajo Kržana!«

»Ni župnik ni ujec ni Tone ni zetje niso spregovorili besede, ki bi pomirila očeta. Na meni je, da jo izrečem. Pogovoriti sem se hotel prej s teboj na samem. Slišal sem te in spregledal. Grem in povem očetu: Nikar! Jankovi načrti vodijo našo domačijo v pogubo.«

Janko zmigne z ramo. »Prav!« reče jezno. »Drugega po tvojih besedah niti nisem pričakoval!« In nemirno premetava in zbira pisma po mizi.

Jožeta zbode. »Zato vodijo tvoji načrti v pogubo, ker jih je zidala gola sebičnost.«

»Res?« Naglo izpusti Janko pisma iz rok in se ozre na brata. »Oster je tvoj pogled, preoster! Vidiš, o čemer ne sanjam!«

»Vidim na mizi med pismi, v katerih ti ponujajo službe, drobno pisemce...«

»Tudi to si že izvohal?«

»S Cilko si prelomil, to vem. Žal mi je, ali karal te ne bom. Slutim: Dekle, ki se vozi z Dunaja v prvem razredu na letovišče k morju, je bogato. Tisti, ki poprosi za njeno roko, ne sme biti kdorsibodi. Če nimaš denarja, moraš z glavo pokazati, da znaš služiti denar za drage obleke, letovišča ob morju. Na primeru, ki drži, moraš pokazati, kaj znaš...«

»Brat!« Janku sili rdečica zadrege v lica.

»Sem zadel v živo?«

Janko siloma duši izbruh nejevolje. »Ker si že izrekel, mi pljuni v obraz, če misliš, da hočem graditi svojo srečo s poskusi, ki bi mogli zrušiti ali vsaj omajati domačijo!« In stisne zobe in nudi bratu obraz.

»Tako hudo nisem mislil.«

»Ah! Kaj bi!« se trga iz Jankovega grla. Hipoma vzkipi v njem. »Vidiš!« In zgrabi nedorisani načrt z mize, ga zmečka, raztrga in vrže koščke papirja bratu pod noge. »Da me na kolenih prosite, vam ne narišem drugega! Da poklekne oče predme in povzdigne roke ko k molitvi!« In se naglo obrne, stopi k oknu, pritisne čelo na šipo in se zazre v vodo.

»Nima sebičnega namena,« veselo spreleti Jožeta. In v ljubezni zre brata. »Vihra si!« In ko mu ne odgovori in se ne obrne, ne sili vanj. Stopi iz sobice in krene proti žagi, da premisli na samem in svetuje očetu po pameti in srcu.

Zamolcklo, enakomerno pesem poje voda. To je tista skrivnostna pesem, ki zadoni v težkih trenutkih tam za gorami človeku v ušesih in mu pričara lepe misli na dom, na mater in očeta v glavo. In ob njenih zvokih hlapnejo težke misli in se tajajo težave. Ali boš pela, voda domača, isto pesem, ko boš padala na turbino? Kako boš pela med ropotanjem strojev? Mlademu duhovniku sili glava na prsi. Ne upa se v sobo h gostom. —

Župnik razlaga v sobi: »Tako bi šlo, mislim! Ko plezanje na navpičen ledenik: Izsekaš si stopnjo v led, stopiš vanjo in stojiš trdno in neomahljivo in ti ne more spodrsniti. In začneš izsekavati prostor za drugo stopnjo, tako trdno in gotovo ko prvo. Počasi, stopniema, pa gotovo in z zdravo glavo priplezaš na vrh. Glejte, po pet, deset stopnic ne preskakujem, če grem samo iz pritličja v prvo nadstropje. Lahko bi omahnil...«

»Pomalem, stopnjema, tako bi bilo!« pritrjuje zet župan. »Ko bi se obnesle žage in bi vrgle, kar je požrl betonski jez in turbine, bi naročili stroje za izdelavo lesenih klincev, prizidali prostor zanje, nakupili brez...«

»In potem tovarna za stole!« meni zet trgovec.

France Kralj: Žalostna Mati božja. (Na pokopališču v Horjulu.)

»In potem lokomobilo in sčasoma še vse drugo, na kar misli Janko!« misli glasno zet gostilničar.

»Gospod župnik, torej svetujete: Začnite!«

»Povedal sem, kako bi šle, da bi ne bilo bojazni pred polomom!«

»Najprej naj bi gonila turbina žage in mlinška kolesa, namestili bi dinamo, električna luč...«

»V cerkev jo napeljemo! Zastonj!« Ko da je zbežala težka mora s prsi, zatrdi veselo Trdan župniku.

»O, to bo svetlo v farni cerkvi! Kar dva se jagmita...«

»Kdo se še jagmi?«

»Kržan!«

Nemiren je Trdan. »Cerkveni ključar sem! Če dovolite napeljavo električne luči v cerkev, ne boste povprašali cerkvenih ključarjev?«

»Že, že! Le ne bodite ljubosumni na Kržana, Trdan! Moj faran je ko Vi.«

»O elektriki v cerkvi imata besedo tudi cerkvena ključarja! In tako bo kakor pri nas v mlinu: Kdor prej pride, prej melje.«

Nemirno se zgane zet župan. »Zdi se mi, da bo Kržan prej mel ko Vi!«

»Kako praviš?« Trdana razburi zetova opazka.

»Občinski tajnik mi je omenil, da je prišel danes z glavarstva razglas o razpisu ogleda in razprave pri Kržanovem mlinu.«

»Hudiča!« Trdanu uteče kletvica, ko da ni župnika pri mizi. Stisne pest, ko da hoče udariti z njo po mizi. Pa ni prostora med krožniki in jedmi in kupicami ni za pest. Srepro in jezno zre zeta župana. »Pa mi tega ne poveš takoj! Zakaj mi nisi povedal?«

»Mislil sem, pa sem pozabil med temi važnimi pogovori. Sicer pa ni take sile, šele v nedeljo bo oklical sluga pred cerkvijo.«

»Ni sile! Tristo...«

Trdanka pozna moža. In ga naglo strese za ramo.

»Da te ni sram vpričo gospoda župnika.«

»Čemu bi mu zavidali? Sveta njegova pravica je, da si pomore, kakor si mislite pomagati Vi! Če bi se zedinila in zložila, če bi se vsi zložili...«

Trdan siloma otrese ženino dlan s svoje rame in naglo vstane. »S Kržanom? Ne! Pretekel nas je, potuhnjenec stari! Pa imamo inženirja pri hiši!« V Trdanu vse kipi. Odpre vrata in kliče v vežo: »Janko, Janko! Pridi sem, takoj! Jože, kje si?«

Janko se ne oglasi, Jože prihiti z žage.

»Pomisli, le pomisli! Kržan je že predložil načrt glavarstvu! Komisija je že razpisana! Mi pa cincamo in premišljujemo in modrujemo! In imamo inženirja! O, da nas ni sram! Kržan nas prehitil!«

Jože gleda očeta in ne razume njegove razburjenosti.

»Čemu me tako čudno gledaš? Premišljat si šel, svoje besede še nisi izrekel! Ali mi poveš ko vsi ti? Tehtano, tvegano, negotovo...«

»Z Jankom sem govoril! Ni sebičnega namena v njegovih načrtih! Zato mislim, da čisto spodleteti ne more...« Počasi, resno in ko v strahu, da izreče kako besedo preveč, pove Jože in se ozre vpraševaje na župnika.

»Ti si moj ljubi sin!« Trdan ga prime z obema rokama za ramo. In bi ga stresel, da bi mu zašklepetali zobje, da se v hipu ne domisli, da ni le njegov sin, temveč tudi božji duhovnik. »Začnemo, začnemo! Rekel si! Po tvojem bo! Stopnjema izpeljemo ves Jankov načrt!« In udari z nogo ob tla in gleda izzivalno župnika.

»Bog Vam daj srečo!« pravi župnik, ko vidi, da mora na izzivalne poglede nekaj reči.

»Inženirja imamo pri hiši! Pa bi nas prekosila Kržanova nevoščljivost?«

»Naj ima Kržan svoje! Ni nam na potil!« Jože skuša pomiriti očeta.

»Luč napelje v cerkev! Kržan jo napelje, ne mi, ki smo te dali Bogu in cerkvi. Tega še niti ne veš ne!«

Župnik vstane. »Bog Vam daj srečo, sem rekel in še rečem! Za električne luči v cerkvi se ne jagmim. Vem, da je ne bo vesel Bog, če jo napeljete Vi ali Kržan iz baharije ali zavisti ali sebičnosti.«

Trdanka s solzami v očeh zadržuje župnika. Trdan prekliča vse ostre besede in zatrjuje, da jih ni izrekel namenoma. Jože prosi župnika, zetje ga prosijo. Pa ga ne zadrže.

Trdanka joka. Tako še ni bilo na nobeni gostiji, odkar gospodinji v Trdanovem mlinu. Ko da leži svinčena mora na prsih in rije temna skrb po srcih, so redkobesedni zetje in Jure in domači.

Ni jasno Trdanovo čelo, ni vesel njegov pogled vkljub odločitvi. »Kje je Janko? Razloži nam naj podrobneje vse stopnje, po katerih bomo šli k cilju.«

»Raztrgal je načrt. Kovčege polni. Pojde v službo.«

»Kaj?« V Trdanu vse gori. In hoče v podstrešno sobico.

Jože ga zadrži. »Vznemirjen je in slabe volje! Ne dražite ga! Ko se pomiri, govorite z njim!«

»Da bi šel že sedaj v službo?! Nikamor! Pa če ga z verigami priklenem k domu!« (Dalje prihodnjič.)

Velikonočna molitev.

Od Golgote do Vstajenja je dolga pot.
Kako si jo prehodil? Smehljaš se, Gospod...
O, vem:
v besedah do Tebe sem ko dete neveden
in majhen — o, tako majhen in poln zablod...
Zakaj si postal spet ves resen, Gospod?

Od Golgote do Vstajenja je dolga pot,
je sveta pot. Kako vabi iz dalj...!
Iz rodu v rod bo njen klic — blagoslov,
iz veka v vek bo njen blesk — kristal.

Ah, danes moja duša v pričakovanju drhti:
k Vstajenju pozvanja od vsepovsod...
Danes se milostno name ozri,
o Gospod!

Kakor za slutnjo čudodelnih svetinj
naj hodim

za sledom Tvojih svetih stopinj,
naj se dvignem iz zmot in več ne blodim...

O, skloni se k meni in mi tiho povej:
ali bo moje življenje odslej,
ali bo... ali bo —
sladka pesem velikonočnih zvonov...?
V najtišjih globinah malodušnih src
bi tipala z mehko, sočutno roko;
najslajše sanje
bi sipala vanje,
budila v njih vero bi Vate in v sé.

Velika noč — Veliki dan!
Glej, zadnji akord je slovesno ubran,
poslednja misel — struna zlata
na harfi duše — zveni, zveni
in v Tvoje zarje, Gospod, koprnji...

Mirko Kunčič.

Vstajenje.

Bridkost je prisluhnila in se iz solz nasmehljala...
Gospod je vstal
in slutnje vstajenja povsod vsejal:
budi se narava, v opoju drhti,
v morju kipeče, žarke luči
umiva si motne oči
in popje razgrinja — in divi se, divi...
Sok novih moči ji je po žilah zaplal.

Kako je s teboj, moj brat? Si vstal?
In okopal si se... In okopal si se v živem vrelec
prvih juter pomladnih?
Očiščen si peg? — O, pojdi za Njim!

Jaz sam, jaz sam
še ves trepetam,
še ves sem presunjen, omamljen
od tople svetlobe, ki je iz Njega dehnila...

Ko dete iz mehke zibelke sanj
v sladko zarjo maternih toplih oči —
strmim Vanj in lovim se za Njim
ter čutim Njegovo bližino — o, od sladkosti ihtim!...

V brezbrežje zvonovi oznanjajo
slavo Njegovo: Velika noč!
Ljubeč je njih klic in svetel:
»Kako je s teboj, moj brat? O, kdaj boš vstal...?!«

Mirko Kunčič.

»Glejte, človek!«

Tolminska novela. — Ivan Pregelj.

Tomaž Rutar... Kdo je bil in kaj? Fajmošter pri Sv. Luciji na Mostu je bil, Čiginjec po rodu, duša tolminska. Duša tolminska pa je prav tisto, kar je zemlja tolminska. Čudna zemlja. Oprta je v planinski sneg, odprta v goriški jug. Da se v obraz potiš in ti hrbtenico stresa mraz. Taka je zemlja tolminska. Vsaj v tisti prvi tolminski pomladi okoli zgodnje vélike noči v tednu po svetem Jožefu. Kakor zemlja, taka duša. Srce je gorko in čuti, beseda pa je bridka kakor kis na stepeni soldaški život, ki so ga pognali skozi petdeset šib. In Tomaž Rutar je bil taka človeška duša. Kakor da je sam šel skozi petdeset šib in kis, in ne njegov ded. Kakor da svoje žive dni ni matere imel, da bi ga bila z božajočo besedo lepo povedati učila. Celo tak je bil, kakor da ni pravi božji duhovnik, nego robat voznik ali lavdonski grenadir: Pulver und Blei! Tomaž Rutar, mostarski fajmošter... Ali zdaj veste, kdo pa kaj? Tomaž Rutar, en sam, in je res tako, Pulver und Blei!

* * *

Na véliki četrtek zvečer ob desetih je še bedel, sedel za mizo in imel obredno knjigo pred seboj. Na glas je bral, kakor je popoldne pel v cerkvi pri petnajstih temnožoltih svečah. Kakor se mu je odprlo, je bral:

»Vsi moji prijatelji so me zapustili, zmogli so me tisti, ki me zalezujejo...«

»Nabrusili so svoje jezike kakor meč.«

»Prištet sem njim, ki v jamo stopajo, enak človeku, ki je brez moči.«

Tako je bral fajmošter Tomaž, pa mu ni dalo dalje. Vstal je bridko izza mize in premeril z mogočnimi koraki sobo. Bobnela je pod njegovim obuvalom: škornji so bili, težki, jedrovito trdi, s svinjsko maščobo mazani in voljni le v toliko, kolikor jih je mož mokre nad plamenom z ognjišča ogrel. Tako je svojo sobo meril gospod Tomaž. Vsak korak udarec, vojaški klic: Pulver und Blei...

Zdajci je stal tršast in trd kakor prikovan, s sršecimi obrvmi in hripavo besedo. Stal je pred božjo martro na steni in jo motril nepremično, jezno. »Povej!« je rekel trdo, kakor da govori s svojim cerkovnikom Arnacem, »povej! Če je lepo in prav, da bo jutri Tvoje svete in strašne smrti god in bi jo rad v vsej svetosti vsaj jaz, ki sem garjevih kozlov pastir, praznoval, kakor se spodobi, pa se moram še to uro pred najbolj žalostnim dnevom jeziti in ihtiti, sam veš, čemu. In če ne veš,« se mu je beseda mehčala, »če ne veš, naj Ti od srca potožim in me čuj in pomagaj! Tako besedo, lej, jutri za pridigo mi daj, da bom povedati znal, kakor je prav. Da bom vse duše pretresel in bo

potem moja čeda, čeda ovac in jaz do smrti ne več garjevih ovnov preklinjajoči črednik.«

Tako se je izpovedal gospod Tomaž pred svojim Bogom, priznavajoč svojo hudo kri in jezo in prizanesljivo tožec svoje vernike. In križani Bog je umel njegovo bridkost. In Tomažu se je trenutno razlilo toplo po srcu, da je sedel potolažen zopet za mizo in verjel:

»Če je judovsko dušo umel, zakaj ne bo moje tolminske? Saj noben oblastniški iz trga ni, da bi na besedo gledal in jo strigel, je li vljudna dovolj. Umel me je in bo pomagal. Zakaj pa je sam Bog in zakaj se je neki na križ pribiti dal! Umel me je in pomagal bo!«

Tako se je uveril o božji pomoči. S široko kretnjo se je pokrižal in spregovoril po latinsko:

»In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti...« Nato je začel zamišljati pridigo o Kristusovi martri in bridki smrti na križu. Odločno je zaprl knjigo in se uravnal:

»Po domače! Tako bo najbolje. Le nič jokave sladkosti! Vkup, šaharji, galjoti! Kristusa gremo križat! Žlota, vkup! Vkup Modrejčani, vkup Bačarji, vkup gavgarji modrejenski! Le nič se ne oščajaj, Mostar! Tudi brez tebe ne opravimo. Vsa fara vkup, otroci in ženske, staro in mlado! Za menoj! Kristusa gremo križat! Sam vaš fajmošter Tomaž vas pelje in vam kaže pot. Ti smrkava čecha Neža boš pred nami šla pa ubogemu Gospodu Jezusu jezik kazala vso pot, kakor si ga vajena za menoj. Ti Arnacov pujs Jernejček boš kamenje prožil vanj, kakor si ga zadnjič na mojega psa. (Otroče, bodi previdno, pes je pes!) Za menoj! Lovrč, Janez, zagrljeniti »doremifa«, kar za žloto se postavi pa poj naprej: Križaj Ga, križaj Ga! Kramarica! Tam so judovske žene! Stopi k njim, pa Ga obreci, trpina božjega, kakor obrekuješ mene vsako uro vsakega dne. Pilakar z dolnjega konca, ti, prav ti, Jermol! Ne vidiš Judeža Škarjota? Pojdi, pomagaj mu nositi srebrnike, saj držiš z njim. In razumeš me tudi. Te jaz tudi in se s teboj v kupčije nikoli več spuščal ne bom. Oho! Biričev premalo? Ni šment! Bačarji, sem! Vi boste Gospoda gajžljali. Ložani, sem! Kronali boste. Modrejenci! S kisom ga boste pojili. Jezus Marija! Kdo Mu bo le kakor Simon iz Cirene križ nositi pomagal? Nimam ga, nimam ga!«

Tako je snoval gospod Tomaž v svoji bridkosti zavoljo svojih garjevih ovnov strašno bridko pridigo za veliki petek. Niti opazil ni, da bije tudi iz lastne žalosti ne le iz svete ogorčenosti. Niti zavedel se ni, da Gospodu Kristusu pač ne bo ustregel, če bo v najsvetejšo žalost vpletel lastno, kaj samoljubno občuteno krivico, kako so ga dražili Modrejčani, Bačarji in Modrejenci, kako se je sprl z Lovrčem, kako se je stožbaril z Jermolom, kako je zameril Kramarici

hudobni jezik, kako se hoče s prižnice znesti celó nad žloto otroško, ki kamenje meče za fajmoštrovo psico in gospodu samemu izza zidu jezik kaže.

Kakor kakšen užaljen poganski žrec se je razvnel duhovnik v svoji grčavi naravi. Saj ni sovražil. Le govoriti trdo mu je delo tako dobro. Sovražil, kaj šel! Saj se je še za tiho nedeljo z Lovrčem spravil. »Poj, Janez, kakor veš, da je prav. Fajmošter sem, ušes za petje pa nimam. In to je tudi res, da sem se oblevno zlagal, če sem rekel, da mi s svojim vpitjem mašo motiš.« In prav tisti dan se je pobotal z Jermolom: »Pilakar sem ti rekel. Kaj boš, časti ti nisem vzel. Če si ti skop, Tomaž v farovžu tudi ne zametuje. Ti pa imaš družino, Tomaž je nima! Pa še ti mene opsuje: pilakar* jaz, pilakar ti!« In tista čecha Nežica. Pozimi, ko jo je davilo in bi se bila skoraj zadušila, kdo je rekel, naj ji sadla na vrat navežejo, da se je otroku v grlu predrlo in je otroče bruhalo kri in gnoj? Kdo je imel solzne oči in se ni tri ure odmeknil od male posteljice, četudi je bila že ura štiri popolnoči? In Kramarica, jezična baba. Naj brblja, saj drugega ne zna. Perica pa je, da ji ni enake in cerkveno perilo ima v časti in pa šest otrok in se žene zanje. »Tomaž, požirek vina naj dobi baba, da je ob šestih otrokih in zanikarnem možu, sirote, konec ne bo...«

Tako je bilo s sovražnostjo gospoda Tomaža v resnici in še v véliki četrtek zvečer, ko se je za pridigo pripravljaj. Besedo pa je hotel imeti: »Bič in korobač! Pulver und Blei! Palice in šibe za žloto mlado in stare grešnike! Tako je všeč Bogu! Na križ so Ga pribili in sam Oče v nebesih Mu ni prizanesel, pa boš svojim ovcam, ti, gospod Tomaž? Oče v nebesih lastnemu Sinu ni! Tepel jih boš, gospod Tomaž!«

Ura je bila polnoči. Tedaj je gospod Tomaž vstal znad svojega posla in šel, da bi spal.

* * *

Gospod Tomaž je imel čudne sanje. Pa ni vedel, da so sanje. Prav tako mu je bilo, kakor da je res. Da je jutro in da je v cerkvi. Cerkev je polna ljudi. Le to je čudno, da so farani kakor sicer farani, le on sam ni kakor sicer. Noben pravi fajmošter ni, še cerkovnik ne. Za oltar se je skrtil. Ne ve, kako. Že mora biti tako, da stoji za oltarjem in se sramuje. Kaj se ne bi sramoval? Pulver und Blei! Na pridiznici stoji nekdo drugi in pridiguje. O moj Bog, le odkod besedo jemlje, tako strašno žalostno in tožečo! O moj Bog! Saj bi dejal, če bi izza oltarja človek pogledati smel, da je sam Jezus, sam križani Bog na pridiznico stopil in uči. Kako uči? S šibo in palico? Kaj še? S prošnjo, z dobroto, s sladko vabečo pesmijo. »Lovrč,« kliče. »Zahvalim te! Ko sem trpel, ko sem v zasmehovanju množic umiral, tvoj glas sem čul, ko si mi pel. Lej,

* Skopuh.

potolažil si. Jermol! Ne krij se! Saj nisi pilakar. Vse vem, da za vsak moj petek beraču po grošu vržeš. Kramarica, sirota! Čenča! Naj bo! Saj me ne boli. Besedo dobro in zgovorno imaš z otroki, da tolikrat pozabijo ob njej, da jim kruha urezati nimaš...« Poslušaj gospod Tomaž za oltarjem, poslušaj, strmi. Glas se je prevrgel pridigarju, jezno je slišati: »Krij se! Le potuhni se za oltar, nevredni moj črednik! Seveda! Kasarna, kaj ne, je cerkev moja, in katekizem moj šibe pa palice, in moj blagoslov kletev pa Pulver und Blei? Spred mene, Tomaž!« To je slišal v sanjah gospod Tomaž. Potem se je zbudil. Znoj ga je polijal in po vsem telesu ga je stresalo. Skozi okno se je svetlikal prvi dan. Omočen in tih je vstal in se umil...

* * *

V svojih težkih škornjih in trpek je stal pred božjo martro. Visela je visoko in jo je snel. Ko jo je držal v rokah, jo je pritisnil na prsi in na usta in prosil:

»Vsaj za danes me razsvetli. Naj Ti vsaj danes tako govorm, da Ti bo všeč. In če ne bom mogel, Gospod, saj imaš čudež! Pri prvi besedi, ki te bolela bo, mi besedo zapri, po ustih udari, po gobcu tolminskem užgi!«

Zopet je obesil razpelo. Moral je v cerkev. Molil je dolgo. Potem je odkrival svete rane. Trikrat je pel:

»Glejte les križa, na katerem je visel Zveličar sveta!«

Pevci in Lovrč med njimi so odpevali:

»Pridite, molimo Ga!«

* * *

Stopil je na prižnico. Ves zmeden je bil in bled. V ljudeh se je zgenilo. Niso ga poznali bledega. Spregovoril je. Tiho. Čudili so se. Niso ga poznali tihega. Še je govoril. Mehko je bilo čuti. Pretreslo je ljudi. Komaj so verjeli, da je on sam. Pa je bil. Le govoril je drugače. Iz čudne žalosti. Po besedah apostola Janeza je slikal Gospodovo trpljenje, tolmačil skromno sveto besedo, obličil jo v govor in občutje svoje in svojih ljudi. Zdajci pa je umolknil in so vsi mislili, da je pridige konec. Gospod Tomaž se je bil rahlo nagnil k razpelo ob sebi, kakor da prisluškuje. Pridige še ni bilo konec. Nekaj se je govorniku kakor utrgalo v obrazu. Zasijal mu je v prečudnem blesku. Ustne so se zgibale, zdajci je gospod Tomaž spregovoril:

»Ecce homo! Glejte, človek! Po človeško pogledajmo Njegovo bridko smrt, da bomo tem bolj ljubili Njegovo božje dobroto.«

Kar je poslej govoril gospod Tomaž, ni bila več apostolova beseda. Bil je strašen oris nepopisnih bolečin človeka, ki so ga z zdravim telesom triintridesetih let pribili na križ. Bila ni nobena povest o križanju, bilo je križanje samo, kakor ga ne bi bolje mogel pripovedovati noben svedok in doživeti bolj živo noben rabelj. Ni bila beseda o bolečini, bila je prečudno obnovljena istinita rana v dlaneh, med ki-

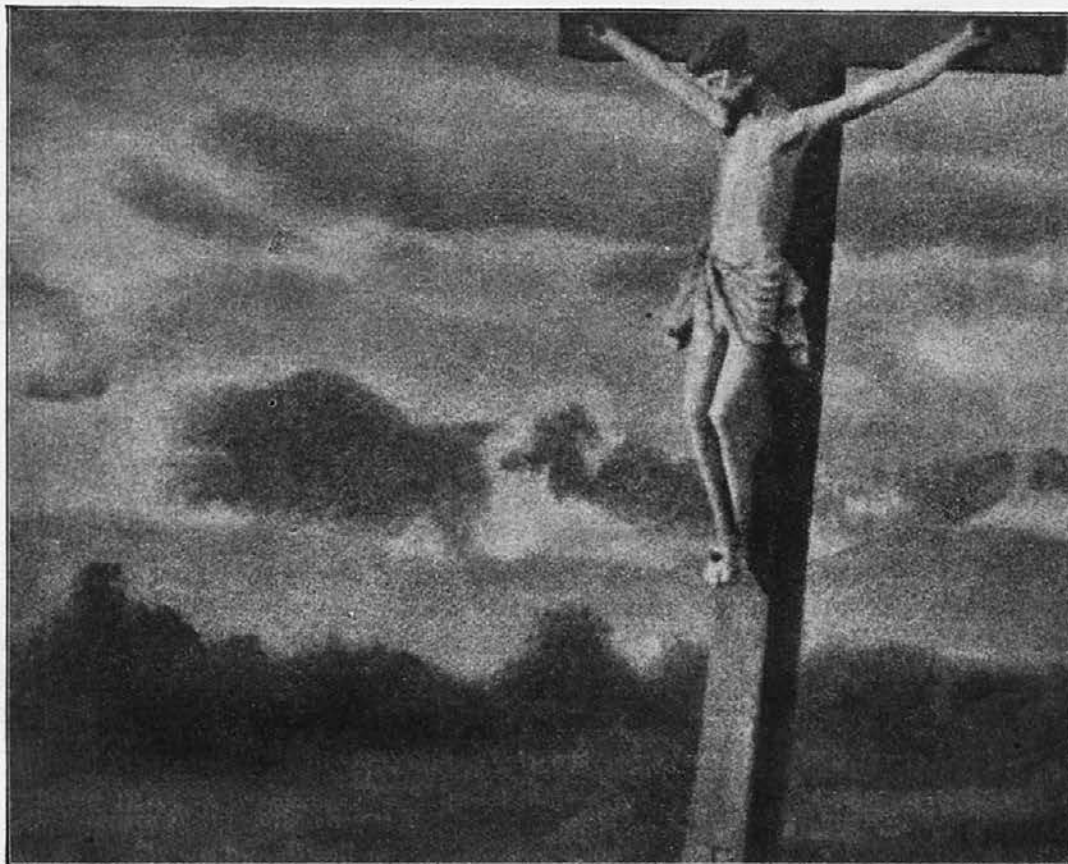
tami in žilami, bila je zdrizajoča groza prebitih koščic v stopalu.

»Melan!« je zaklical propovednik nekoga svojih najljubših med farani. »Pred šestimi tedni, ko ti je umirala žena za porodom. Saj sva oba videla in čutila, kako jo je siroto mrzlica gnala. Vsa postelja, težka skrinja, pod in strop, vse se je treslo z njo, da smo mislili, da je potres. Melan, tako trese človeka, kadar zaide strup v žile. Melan! Pa tvojo rajno je treslo v postelji. Tvoj in moj Gospod pa je visel. Visel, otroci, vsako minuto padal iz ene groze v drugo, da se ves svet pod njim odpira v brezmejno brezno. Melan! Takrat

ob svoji umirajoči ženi! Lej, zmešalo se ti je bilo skoraj iz sočutja. Naj jo ubijemo, da trpela ne bo, si vpil in v vodo pod malinsko kolo si hotel. Melan! Mimo gospoda Boga, ki si ga ti križal in se zaradi tebe na križu trese, greš mirnega srca in ti ni žal.«

Med ljudmi na ženski strani je zastokalo in zavekalo. Tomaž Rutar je videl, da vse matere, ki so kdajkoli porod imele, jočejo. Tomaž Rutar je še govoril.

»Zadnjič, ko je šla po vaših otrocih tista umazana bolezen, da je kar kri lila iz njih, mati Rinkova, ali ni res? Lojzka je bila menda. Dve noči je otrok vpil, pa le ni še umrl. Kaj je videl, bogvedi. Poznal ni nikogar, a trpel pa. Mati Rinkova! Ali ni bilo tisto najhujše, ko je vsak trenutek nedolžna sirota prevračala glavico v blazini. Vso noč, ves dan in zopet vso noč z desne na levo in z leve na desno. Tako, venomer, v strašni trudnosti... Matere, očetje! To prelaganje z glavo premislite! Kristus na križu. V strašnih težavah. Nima, da bi kakor otrok v zibeli preložil trudno glavo vsaj na desno in levo. Prosto v praznem mu niha, kakor mu jo ženejo slabosti, sem, tja, na prsi, na levo, na desno, naprej, nazaj v trdi les. O trpeča glava, s trnjem kronana, z znojem in krvjo oblita, oči slepe od slabosti in motne od srag, usta skrivljena od žeje in grenkobe, koža zdrizajoča se v strašnem mrazu in blazni grozi visoko med nebom in zemljo...«

Po nevihti. (Križ pri Homcu.)

Fot. Fr. Krašovec.

Propovednik je čutil, da mu pojema glas. Glušil ga je glasen jok iz cerkve. Presenečeno se je tedaj gospod Tomaž kakor prebudil, utihnil. In zopet je bilo videti, da se nagiblje k razpelo ob sebi in da prisluškuje. Hripavo je spregovoril znova.

»Kako to boli, če gre človeku žrebelj skozi dlan, jaz ne vem. To pa vem, kako boli en sam majhen — krč. Kristus na križu pa dreveni od desetih, od sto najbridkejših krčev...«

Ni dogovoril. Solze so vzele še njemu glas...

»Vsi vkup se usmilimo križanega Boga,« je še zavpil in se zgrudil pred razpelo. Potem je šel. V zakristiji se je onesvestil, da so ga morali močiti z vodo...

* * *

Tomaž Rutar, jezni fajmošter pri Sveti Luciji na Mostu, zdaj veste, kdo pa kaj. Tolminska duša. Srce je dobro in občuti, le beseda taka, da je bridka kakor kis na stepeno soldaško telo. Tomaž Rutar. On sam ni šel skozi soldaške šibe. Njegov ded pač. Besede mehke po materi ni imel. Kar pa je na tisti veliki petek prisluškoval pri razpelo, ostalo je. Moj stari oče, tisti Lovrč sam, mi je povedal o njem, o gospodu Tomažu:

»Čiginjec je bil, srdit dedec pa grčav. Ko pa je za veliki petek pridigal, je bil svet mož, Bog mu nebesa daj!«

Moj mali Hlaček.

Napisal André Lichtenberger. (Nagrajeno od Francoske akademije.)

S pisateljevim in založnikovim dovoljenjem prevel Jožef Ovca.

VI. Hlaček, Puss in Jip.

Hlaček se vrne s sprehoda. Jana mu sleče suknjo in preobuje črevlje. On se ji prepušča brez besede. Na njena vprašanja ne odgovarja. Hlaček razmišlja. Očividno je zaposlen z veliko mislijo; in obrača jo na vse strani. Jana se skuša z njim šaliti in se norčevati iz njega. Hlaček jo gleda z mirnim in raztresenim pogledom, tako da kmalu utihne. In potem se zopet potopi v svoja razmišljanja.

Ezav in Jakob sta bila gotovo čudna človeka. Ezav je moral biti zelo hudobnega obraza. Hlaček ne more misliti nanj, ne da bi ga bilo nekoliko strah. Bil je ves kosmat in je iskal svojega brata, da ga ubije. To je zelo grdo. Nihče ne sme hoteti ubiti svojega brata, tudi če je zelo jezen nanj. No in Jakob, on je morda še manj prikupljiv. Bil je skop in zlagal se je. Na roke si je dal živalske kože, da preslepi svojega starega očeta Izaka. In od brata si je dal zelo drago plačati skledo leče. In tista zgodba o jagnjetih in kozličih se tudi ne glasi njemu v prid. Ta dva sovražna človeka sta se torej spravila. Kako to? Zato, ker je gospod Bog tako hotel. In to je res, ker Zgodbe tako pripovedujejo. Če bi tega ne pripovedovale Zgodbe, bi Hlaček morda sploh ne verjel. O Ezavu si je mogoče še kaj prida misliti. Na sliki v Zgodbah ima veliko čelado in lepo brado. Ampak da je tisti Jakob postal izvrsten človek in kakor nekakšen svetnik, to je resnično nekaj posebnega. Pa je že tako.

Jip in Puss sta skoro podobna Ezavu in Jakobu in sta si tudi smrtna sovražnika. Jip predstavlja zelo dobro Ezava. To je črn kuža, ves kosmat, velik teleban; najprej zelo hudo laja, skače na Vas in se zdi, da Vas hoče požreti; precej potem se spomni na kaj drugega in Vam liže roko. Kar se tiče mucka Pussa, je pa že nekakšna podoba Jakobova. Samo sladka se in prilizuje. A vsako pot, kadar more kako zagosti brez nevarnosti, gotovo ne zgreši priložnosti. Prej nekako je Jip glodal kost. Po cesti je šel mož, ki je trobil na lovski rog. To je njegov osebni sovražnik. Jip je svojo kost popustil in se zagnal k vrtni ograji lajat. Preden se je vrnil, je Puss bil odnesel kost na vejo smreke in jo je tam zadovoljno grizel. To je kakor tista povest o leči.

Pa ker sta se Ezav in Jakob spravila in sta postala obadva zelo dobra, morata tudi Jip in Puss storiti tako in Hlaček bo za to poskrbel. Človek se mora zmerom truditi, da stori kaj dobrega Bogu na ljubo. In najbolje ravna, če stori isto, kar je storil On.

Hlaček je na sprehodu tako sklenil. Sedaj je treba sklep le še izvršiti. Pa to je težko. Brž ko Jip

zagleda Pussa, začne tuliti, pokaže zobe in se vrže nanj. Puss pomoli vse kremplje, skrivi hrbet, piha in preklinja na najgrši način, dokler se mu ne posreči skočiti na kakšen kos sobne oprave ali na drevo. Potem tam mirno obsedi, zenice napol zapira in posmehljivo gleda s koncem očesa Jipa, ki hodi sem in tja ves divji in razočaran.

To so očividno zelo slaba razpoloženja. Ezav vsaj ni hotel Jakoba pojesti. A zasluga bo tem večja, če se stvar posreči. Hlaček ni črnogled. Na delo!

Najprej, kje sta grešnika? Tole je vsaj eden. Puss je tukaj. Ugnedil se je na majhnem modrem naslanjaču v otroški sobi. To mu je najljubši prostor. Zdi se, da je popolnoma miroljubnega srca. Če ga človek takega vidi, bi si nikoli ne mogel misliti, kako zna praskati in gristi. Leži zvit in je glavo skoraj presukal. Rdeči gobček kakor da se smehlja, tako zelo je preklan. Ko se Hlaček približa, odpre eno oko napol in mu iztegne belo bradico, da jo popraska. S Pussom mora človek zlepa. Hlaček ga vestno popraska. Maček mu blažen zaprede v odgovor. To je izvrstno. Medtem, ko ga praska, daje Hlaček Pussu več dobrih svetov in mu priporoča, naj bo potrpežljiv. Puss sprejema vdano. Torej je pripravljen.

Kje je Jip?

Hlaček zakliče na hodnik:

»Jip! Jip!«

Nič odgovora. Torej bo v kuhinji. Ta nemarni Jip! Zmerom leta tja in je tam vse mogoče grde reči, ki so mu prepovedane, ker po njih slabo diši, toda stara Tereza mu jih daje na skrivaj.

In res, Jip pravkar liže dno sklede, ki je videti sumljiva. Hlaček ga ukazuječe pokliče:

»Sem, Jip!«

Jip prihaja z drobnimi koraki, se zvija in je malo v zadregi. A vendar si oblizuje ustnice z očividnim zadovoljstvom. To dejanje Hlačka jezi, ker vidi v njem izzivanje ali posmehovanje. Pa vseeno, udaril ga ne bo. Ker je Jip pravkar nekaj pojedel, se mu morda ne bo ljubilo požreti Pussa. In ker je bil neubogljiv, si bo želel odpuščenja.

Hlaček razlaga Jipu s strogim glasom, kaj pričakuje od njega. Jip je videti poln dobre volje. Dvigne desno tace s poštenim obrazom, jo giblje v zraku, kakor da prosi, in jo hoče na vsak način podati Hlačku. Da, Hlaček jo bo sprejel, da ga razveseli. A to še ni vse. Potem bo moral biti zelo priden... To mu je teže dopovedati. Ko Jip čuti, da mu je odpuščeno, hoče pokazati svoje veselje in svojo hvaležnost. Dvakrat ali trikrat gre z jezikom Hlačku preko obraza in se hoče za vsako ceno igrati z njim. Hlaček ga

s težavo zadržuje. Vendar se mu posreči, da konča svoje opominjevanje. Tako. Zdaj pa bo.

Hlaček in Jip gresta skupaj iz kuhinje. Jip maha z repom, poskuša obgristi Hlačkeve črevlje in tako hlasta po njegovi roki, da bi ga bil skoraj prevrnil na tla.

»Mir, Jip! V otroško sobo greva obiskat Pussa.«

Otroška soba! Puss! Zdi se, da imajo te besede na Jipa čudežno moč.

Smuk! Zarenči in švigne kakor blisk po hodniku. Hlaček se obupan požene za njim. Ah, njegove noge so prekratke in parket preveč spolzek! Telebi na tla, kolikor je dolg in širok. In ko pada, se mu zabliska v glavi: da bi vsaj vrata v sobo bila zaprta!

Pa oh!

Pri vhodu v sobo se Jip naglo zasuče. Vrata tresčijo. Razležejo se strahoviti glasovi.

Kakšen pogled! Muc se je stisnil v kot. Njegov hrbet je grbast kakor hrbet kamele. Lica so mu napihnjena, gobec razklan do vratu. Kolne in piha, kakor da je obseden. Podoben je butari trnja: vsi kremplji so zunaj, izteguje jih z naglim pritiskom proti sovražniku. Kuža pleše pred njim grozeč ples. Laja na vso moč, se vzdiguje na zadnje noge, potem se pritiska k tlorazu in se poganja naprej. Toda mucove vzmeti delujejo s čudovitim uspehom. Kuža bolešno zatuli in se umakne. Muc plane kvišku in skoči na knjižno polico. Njegovi kremplji so okrašeni z lepim šopom črne dlake, ki spadajo na pasje čelo.

Ni sreče!

Hlaček pograbi Jipa za ovratnik. Dvakrat ali trikrat ga krepko mahne po glavi, ga prisili, da sede, in ga drži, kar ga more.

Če je položaj sedaj manj slab, pa še nikakor ni dober, še malo ne!

Puss je na knjižni omari strahovito vznemirjen. Tam čepi poln nezaupanja. Okroglice oči mu žarijo kakor dve električni krogli. Rep se mu ziblje na levo in desno kakor v vročici. Iz grla mu prihajajo zategnjeni glasovi, ki so izraz grožnje in strahu obenem. Včasih se dvignejo zelo visoko in so kakor oster vzdih, potem se končajo v sovražnem godrnjanju. Če se Jip le zgane, mu kremplji izstopijo in pihanje narašča. Jip ni nič bolje razpoložen. Poskuša razne nerednosti. Jezik mu visi za komolec iz gobca. Pussa opazuje z očmi, ki se prelivajo od poželjivosti.

To je prav slab začetek. Človek ne sme izgubiti poguma. Hlaček se oboroži s potrpežljivostjo in odločnostjo. Jipu še vneteje prigovarja in večkrat taplja po njem. Sredstvo je dobro. Njegovi skoki postajajo polagoma manj divji. Pripravljen je nepremično sedeti. Toda njegov jezik in njegove oči so še vedno zelo zgovorne. Tudi Puss se nekoliko umiri. Nič več ne gode. Zadovoljuje se s tem, da opazuje Jipa z vztrajno pozornostjo in da malo naježi dlako ob najmanjšem znaku sovražnosti. Duhovi se očitno pomirjajo.

To je treba izrabiti.

Z zapovedujočim glasom ukaže Hlaček Jipu:

»Ne gani se!«

Po dveh ali treh poskusih nepokorščine se Jip vda. Hlaček ga more izpustiti. Jip obsedi. Nato se Hlaček s prijaznim obrazom nameri k Pussu. Dvakrat ali trikrat ga pogladi po hrbtu, da ga umiri. Puss prenaša božanje brez samopozabe, a tudi ne kaže očitne nezadovoljnosti. To je napredek.

Po gromovitem: »Ne gani se, Jip!« Hlaček sklene, da poskusi odločilno dejanje. Z naglo kretnjo potegne Pussa s knjižne omare in ga vzame v roke. Puss nekaj kratov nemirno zagodrnja in klavrno zamijavka. A popolnoma se ne ustavlja. Jip sedi ravno na zadnjici in dela obraz, kakor da prosi.

Kakšna zмага! Očitno prosi miru. Hlaček stopi korak naprej in ga nagovori z nekaj bodrilnimi besedami.

Pa, oh, tedaj se zgodi nesreča.

Jip se ni obračal nanj, da bi sklenil mir s Pussom. Mislil je, da se je Hlaček vdal njegovim željam in da mu ga daje, naj mu zavije vrat. In ker se mu je zdelo, da je Hlaček nekoliko počasen, ga prehitil in se skokoma požene vanj. Nepopisni glasovi se izvijejo Pussu iz grla. Hlaček ga skuša zadržati... švrk! in šop krempljev, zelo ostrih krempljev, mu razorje nos. Hlaček zakriči, razpre roke... V sobi nastane divji dir. Prevrne se stol. Lopatica in klešče zropotata po tleh. Lajanje. Presunljivo tuljenje. Slednjič zagleda Puss odprta vrata. Njegov zakrivljeni rep izgine kakor blisk skozi vrata. Jip je deset centimetrov za njim.

Hlaček obupan sedi na tleh. Na glavi ima debelo bunko, ki jo je dobil, ko je padel na hodniku. Nos mu močno krvavi; in to hudo peče. Potrt si ga briše. In morda bo precej zdaj ozmerjan. Srce se mu zalije z veliko žalostjo. Bridke misli se mu četrt ure podijo za čelom...

A počasi se mu obraz vendar razjasni. Jakob in Ezav sta bila prav za prav brata. Manj sta se mogla sovražiti. Puss in Jip si nista prav nič brata. Zato ju je bilo težje spraviti. Kdo ve, ali bi se gospodu Bogu samemu posrečilo koj na prvi mah? In Hlaček ni gospod Bog, on je samo Hlaček. Ta misel ga razvedri. Vstane in gre, da si umije svoj ubogi nos.

Jana kriči na vso moč, ko ga zagleda. Ošteva ga in se norčuje iz njegovega oteklega obraza. Upa, da je dobil dober nauk, ki bo zalegel. Kaj mu je hodilo na um, da je hotel skleniti prijateljstvo med tema dvema grdimi mrhama!

Hlaček ji odgovori trdno:

»Ali gospod Bog ni sklenil prijateljstva med Jakobom in Ezavom?«

Jana molči. En trenutek se pa Puss in Jip vendarle nista pretepal. To je že lepo. Zvečer bo Hlaček prosil Boga, naj mu malo pomaga. In jutri bo začel znova.

VII. Mamine prijateljice.

Hlaček je z Jano na vrtu. Stara Tereza sedi pri njiju in lušči grah za večerjo. Videti je obiske, ki hodijo k mami in se vračajo od nje. Hlačka to ne zanima mnogo, ker rajši koplje v svojem vrtu; in boji se tudi, da bi ga gospe hotele poljubovati. Toda Tereza in Jana nimata takih strahov. Njuna jezika in njune oči se toliko ukvarjajo z njimi, kolikor morejo; in zmorejo mnogo. Hlaček raztreseno posluša njune razgovore.

Nikoli bi ne bil mislil, da so vse te lepe gospe tako grde in da so tako slabo oblečene. Klobuke imajo s peresi in svilene obleke, ki jih je on občudoval. In vendar se zdi, da so strahotno načičkane, prave lutke. Jana in Tereza morata to že razumeti. Tudi tega ni vedel, da pripovedujejo toliko zgodeb. Zdi se, da ima vsaka svojo in da jih ima včasih ena sama kar po več. Gospa de Calet jih ima menda do šest naenkrat.

»Čujte, Jana, ali se jim ne zmešajo?«

Jana vpraša začudena:

»Kaj naj bi se zmešalo?«

»Vse te zgodbe v glavi, saj veste, Jana, kakor ste rekli...«

Hlačka pouče, da je norček, ki nima ušes v žepu. To je res in mu je vseeno. Vrne se zopet k svoji lopati. Enkrat bo moral prositi gospo de Calet, da mu pove katero izmed svojih zgodeb; na primer tisto o lepem kirasirju; tista mora biti prav zabavna. Jana se je smejala, da jo je kar vilo, ko jo je po tistem pripovedovala Terezi. Grda Jana, njemu je noče povedati!

Zdajle prihaja gospa de Grèves. Ona Hlačka zelo zanima. Lase ima čisto rdeče, obrvi čisto črne, lica čisto rožnata in zobe, ki se bleščijo, tako so beli. Toda njena koža je nagubana kakor suha sliva, in kadar hodi, je kakor lutka na vzmet. Njeno obličje Hlačku ni všeč. Zoprna mu je, vznemirja ga in zdi se mu zelo grda.

»Moj Bog!« mrmra Tereza. »Če to ni sramota, da se v teh letih tako maže! Saj je več barve na njeni koži kakor v prodajalni za barve.«

Glej no, kakšen domislek, da si ljudje mažejo barvo na kožo! Hlaček bi si nikoli ne bil mogel misliti kaj takega. Zato je torej tako rožnata! Hlaček je ogorčen. Zelo grdo je, če se kdo tako našemi. Prav

daje Terezi in Jani, ki jo obsojata z zelo živahnimi izrazi...

»Njeni lasje iz preje in njene čeljusti iz zob povodnega konja...«

Kaj, njeni lasje so iz preje? Tisti, ki jih je imela poprej, so morali biti lepo grdi, da si je dela take na glavo. O, Hlaček bi svojih nikoli tako ne zamenjal. In svojih zob bi tudi ne zamenjal za zobe povodnega konja...

»Resnično,« pravi Tereza, »kdo bi se je moral usmiliti in ji povedati, da je pravo strašilo.«

Morda. Samo da bi to ne bilo vljudno. Na lep način bi ji bilo treba to povedati. Res je, da je odurna. In prav gotovo je tudi grdo, če se kdo tako maže. Zakaj? To je malo težko povedati. Pa to mora biti nekako tako, kakor če kdo laže. In lažniki pojdejo v pekel, to je gotovo. Gospa de Grèves pojde v pekel.

Po stopnicah prihaja z drobnimi koraki. Hlaček jo sovražno ogleduje. Predstavlja si jo na raznju nad velikim ognjem, ki ga kurijo rogati hudički z navitimi repovi. No, njena preja bo lepo gorela! In vendar se Hlačku malo smili: če ji nihče ne pove, morda ne ve, da slabo ravna.

Gospa de Grèves gre navzdol po drevoredu. Hlaček se ne more ločiti od nje. Vštric z njo koraca po stezici, ki jo zakrivajo lovorjevi grmi. Ona ga ne vidi, toda on vidi njo zelo dobro. Ves čas ne odvrne očesa od nje. Strah ga je nekako, da se ji kar naenkrat iztakne ena roka ali da izpljune svoje čeljusti.

Zdajle se je ustavila. Ozre se naokrog in ne opazi nikogar. Potem vtakne roko v torbico... Prav gotovo bo odvila svoje vijake in se razdrla.

Pa ne; vzela je nekaj in se drgne po obrvih. Potem privleče še nekaj in se maže po ustnicah. Njene obrvi so postale bolj črne in njene ustnice bolj rdeče. Hlaček je prepadel od začudenja.

In glej, zdaj je vzela ogledalce, škatlo s pudrom in čop in si nalaga vse polno pudra po licih. A naenkrat ji pade škatla, ogledalo in čop po tleh in ona presunljivo vzkrikne. Zakaj dva koraka od nje ji je iz lovorjevega grmovja zaklical mlad strog glas:

»Ej! Če bi Vas videl ljubi Bog!«

In Hlaček odide, zadovoljen, da je spravil v sklad dolžnosti kristjana in olikanega moža.

(Dalje prihodnjič.)

O, moja duša...

O, moja duša je sanj prebogata,
pesmi razkošnih in nad,
in vesna zlata
še sama tako ni bogata
in jaz sem mlad, tako mlad.

In rad bi razsul ta bogastva razkošna
iz duše čez plan
in v razigrane
dalje neskončne odšel bi neznane,
življenja, mladosti pijan...

In vedel bi, da je cvetela pomlad
in da je v jeseni dozorel
mi v duši zlat sad
stotisočero dozorel, dozorel
mi sad prebogot.

Marij Skelan.

Liričen odlomek iz kaplanske pesmi.

Janez Pucelj.

»...tvojega telesa, Jezus, — ki je za nas težki križ nesel.«

»Sveta Marija, Mati božja, prosi za nas...«

Tako so šli gori v hribe: prvi cerkovnik Tomaž iz Slapov, zadnji kaplan Janez, in v sredi med njima na prsih kaplanovih Bog.

Bukvam je razpihaval pomladanska sapa nežno zeleno popje, da je prijetno v oči zaščemelo po dolgi zimi; tako zaščemi prijetno v oči človeku nedolžnemu, ki pride na solnčni dan iz ječe, ki sam prav ne ve, zakaj so ga bili zaprli vanjo.

»...tvojega telesa, Jezus, — ki je za nas težki križ nesel.«

»Sveta Marija, Mati božja...«

»Kúku, kúku« — prva kukaviča se je oglasila tisto pomlad.

In kdo ve, kaj je takrat mislil cerkovnik Tomaž iz Slapov. In kaplan Janez sam ni vedel, kako da se je domislil prav takrat, da nima denarja v žepu, in sam ni vedel, kako da je tesneje pritisnil Boga na svoje prsi in končal češčenomarijo: »...tvojega telesa, Jezus, — da bi bil zmeraj tako bogat.«

Dobri znanci s ceste.

Dr. J. Plečnik.

Anatomija se je počasi razvijala: ob koncu srednjega veka je bila še neobogljeno dete.

V zadnjih desetletjih srednjega veka so se rodili možje, ki so imeli smisel za naše znanje, ki so spoznali važnost anatomije, ki so anatomske študije in podpirali. S 16. stoletjem se je pričel razmah v anatomiji.

Že Ferdinand Katoliški (1468—1516), kralj aragonski in kastiljski, je dovolil zdravnikom in kirurgom v bolnici mesta Saragose, da smejo pregledovati mrtvece z nožem (secirati), kolikorkrat se jim bi zdelo to potrebno »sin incorrer en pena alguna« (ne da bi zapadli kazni). Tudi za bolnišnico samostana Quadalupa v Estramaduri je papež izdal dovoljenje, mrtvece secirati in pri tem zasledovati vzroke bolezni.

Leta 1556 je Karel V. (1500—1558) ukazal povprašati teološko fakulteto v Salamanki: je li katoličanom pripustno mrtvece secirati — fakulteta je izjavila, da je to pripustno.

Čas — to vidimo — je postajal anatomiji naklonjen.

Leta 1514 se je rodil v Bruslju Andreas Vesalius. Vesal je izdal l. 1543 (!) sedem knjig o zgraji človeškega telesa (De corporis humani libri septem Basileae 1543). Globina in točnost Vesalovih opazovanj — saj je dobil priimek božanstveni Vesal (divinus Vesalius) — je pretresla stoletje — in prav Vesalove knjige so bile, ki je Karel V. ukazal, naj jih pregleda bogoslovna fakulteta v Salamanki, preden odgovori na vprašanje o dopustnosti seciranja po katolikih.

Pod vplivom Vesalovih knjig so pričeli vsepovsod in pridno z anatomskimi raziskavanji in so

imeli lepe uspehe. Jezik so pa pri tem zanemarjali; sprejemali so v anatomščino brez pomisleka zastarele besede in kovali so nove; jezik je postal čudnolik (bizaren); namesto anatomščine je nastala anatomskalatovščina.

Zrkló je — tako govorimo danes — vladano po šestih mišicah: štiri teh obračnic imenujemo ravne obračnice (gerade Augenmuskeln), dvema pa pravimo poševni obračnici (schiefe Augenmuskeln).

Na ljubljanskem barju pravijo dežju, ki ga nese jug ali zapadnik poševna; pravijo n. pr.: Poševna nam zamaka steno.

Te obračnice so svoje dni kaj čudno označili. Zgornja ravna mišica nam ravná zrklo navzgor: z njo gledamo visoko. Košatija visoko hodi. Prešeren je tožil: »Ve košate ste Kranjice,« in možje velé, da košata ženska jih prezira. Napuhnjenec, prevzetnež, ošabnež, gízdač, »ofertnež« gleda visoko; zdravnan stoji in od zgoraj nate pogleda. Zgornji ravni mišici so rekali torej: das Hoffahrtsmäuslein = mišica napuhnjeneosti.

Spodnja ravna mišica obrne zrklo navzdol: das Demuthsmäuslein = ponižbarska mišica. Ponižnemu glava kloni; ponižni pobesimo glavo in oči. Ponižnost je tudi odlična redovnikova dolžnost. Vzor redovnika so bili frančiškani. Prav ob Vesalovih časih (1525) so ustanovili strožji red kapucincev. Spodnja ravna obračnica je dobila torej ime musculus capucinarum = mišica kapucincev.

Na predmete v bliži gledamo s konvergentnimi (= stečnimi, proti nosu obrnjenimi) zrkli. Stečno usmerjeni sta zrkli pri uskokih notranjih ravnih obračnic, n. pr. če pogledaš proti špicí svojega nosa ali pa — kdor to zna — če poškliliš križem.

Škilavost je katerakoli trajna nepravilna lega zrkla. Pri konvergentni ali stečni škilavosti gleda zrklo preko srede telesa; osi obeh očes se križata. Pri tej škilavosti je menda pravilno, če govorimo o prekcijah in križegledcih.

Pijačo uživaš z jezikom in goltjo; oči pa gledajo v čašo in iščejo dno. Notranja ravna obračnica je dobila torej ime pivska mišica, m. bibitorius, Trinkermauslein; nekateri anatomji so ji rekli tudi das versoffene Mauslein, pijanska mišica.

V gnevu obrneš oči na stran; ne maraš gledati, kar te je zjezilo. Vnanja ravna mišica je torej obračnica-togotnica, jezávka, jezljívka; je mišica gnevljivosti, razkačenosti = das Zornmauslein, m. indignatorius.

Uskoki obeh poševnih mišic vrte zrklo ob osi, ki jo potegnijo od spredaj na zadaj. Ti točnici zrkla sta imeli ime m. amatorius, točnica-zaljubljenka, Buhlermuskel; saj vidijo tudi pri nas, če kdo »zaljubljeno gleda«, in pravijo tudi pri nas, da zaljubljenca zavijajo oči.

Leta 1685 je izdal amsterdamski anatom Goderfridus Bidloo anatomijo človeškega telesa (anatomia corporis humani 1685, Amstelodami). Sto in pet listov — tabulae — je v tej anatomiji; risal jih je znameniti holandski slikar Gerardus Lairese (reci: Leres; 1640—1711). Tabulae so bile »delineatae ad vivum« — po naturi so bile risane.

Bidloo toži v uvodu: »Verbis anatomicis receptis, quae etsi in multis rebus non bene conveniunt, utor«; — po naše pravi Bidloo: »Besede, ki so v anatomiji posebne in ki so splošno sprejete (od anatomov), rabim tudi sam, dasi njih mnogo ni bogvekaj prida.«

Po vsem, kar smo slišali, nam Bidloovej zdihljaj o anatomščini ni neumeven.

Od Bidlojevih časov do danes ni prišlo do globljih izprememb anatomščine.

O anatomskih vprašanjih — piše Hyrtl — pišemo in govorimo dandanes v domačem jeziku — vanj pa vpletamo grška in latinska imena in besede (términe); ta zmes gleda res nekam učeno, zdi se mi pa, da tudi pusto in ozkosrčno (pedantisch) v svet.

Henle (znan nemški anatom; 1809—1855) — pripoveduje Hyrtl — očita po pravici anatomščini, da je brez vodila in podstave (prinziplos). Anatomiji svoje besede (términi) so skoraj kar po vrsti malovredno narejeni zmôtki (eitel Gallimathias) in ima študent anatomije pravi vtisk, ko se mu zdi anatomščina brozga trapastih, brezsmiselnih, puhlih in neslovničnih besedi, ko se mu zdi, da plava v tej brozgi par točnih in približno pravih terminov, in je umevno, da se študent resnega dela vaje anatomom čudi, ko vidi njih prismodovanje z jezikom. Tudi v ostali medicini

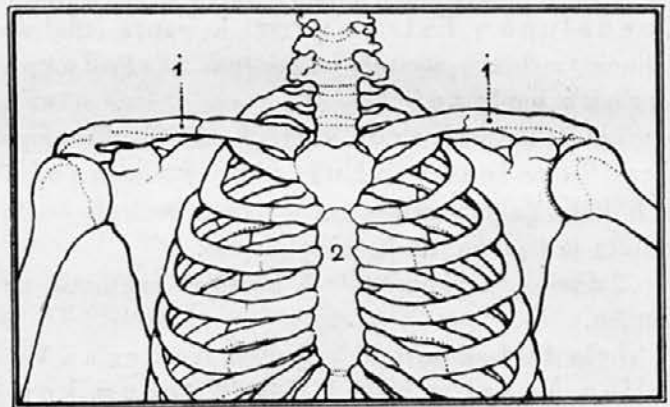
je prav tako. Bolezni imajo zvečine nesmiselna imena, n. pr. rak, goba, božje, koze, norice, ste-klina itd. O vnetju govorimo, pa ni ognja, ni tlenja! Kako puhla je letá primera! Če bi le kdo poskusil te primere z boljšimi nadomestiti! Ne! Pri starem ostane — mi pa čakamo, da se samo ob sebi sprevrže. Vse stroke streme po reformaciji (po popravi in prenovi) términov (= svojih posebnih besedi), le anatomija in medicina sploh se ne gane.

Mnenje Hyrtlovo o (nemški) anatomščini je za nas Slovence poučno: anatomščina tujih narodov je torej le pri površnem pregledu gladka, izdelana in pravilna; v resnici pa je brozga skoraj samih nesmiselnih in neslovničnih besedi — torej nekakalatoščina. Treba je torej previdnosti pri slovenjenju tuje anatomščine, sicer dobimo neko latovščino, ki bo učeno, pa tudi pusto in ozkosrčno gledala v svet.

Glede términov v »znanstveni« anatomiji nam ne kaže drugega, kot čakati na mednarodni preobrat v anatomščini.

Glede términov v »anatomiji za vsakega«, torej pri poljudnem razpravljanju o anatomiji, pa bo treba skovati términe in bo treba pri tem velike samostojnosti in prav previdne uporabe »znanstvenih« términov.

Tale primer bo stvar še osvetlil: Med vratom in košem, na sprednji plati trupa, je dobro tipna kost; leži počez in kar pod kožo in so njeni obrisi vidni. Znana je kot ključnica (zakaj ni ključnica?). Nемец ji pravi Schlüsselbein; latinsko ime ji je clavícula (r. klavikula); Čeh ji pravi klíčnikost; Francozu je clavicle (r. klavikil); Anglež jo po-mandra v clavicle (r. klèvikl).

Podoba kaže del človeškega skeleta; na skelet gledaš s sprednje plati. Vidiš (na najvišjem mestu) spodnjo polovico 5. vratnega vretenca; vidno je še 6. in 7. vratno pa 1. ter 2. prsno vretenca. Ostalo hrbtenico (ostala vretenca) zastira prsnica (2). Ob rob prsnice je naslonjena ključnica (1) in (niže) rebra; teh vidiš (prvih) pet v celoti. Na vnanji konec ključnice se upira ramensko grodje; tudi nadlehtnice je viden zgornji konec (na desni močnejše h košu primaknjen kot na levi).

Ključnica ima dva konca: z notranjim se upira na prsnico, na vnanji konec pa tišči ramenska peza. Ključnica je torej upora, ki brani povese rame na

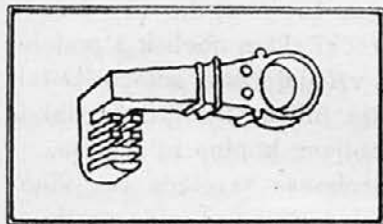

sprednjo plat; v ključnici je torej odliš za ramo. Ključnici bi torej rekli takole nekako: r á m e n s k a u p o r a, p r e č n a u p o r a, p r e č n i o d t i š. Vsako teh imen bi bilo pomembnejše in povednejše od »ključnice«.

Lani je Sava pogosto in z močjo prihajala. Brodnik v Lazah je razkazoval, kako Sava sipine prenaša. Sipina, ki se prime brega, postane s tem greben. Ob dolnjem koncu grebena se voda vrti; skozi ta vrtilj spraviš brod le s težavo k bregu, ker je v vodi močen odliš. — Nemško rečenico: ein Gewicht drücken (pri atletskih vajah) je možno sloveniti z besedami: potišč vzdigniti

Beseda Schlüsselbein je tudi Nemcem neprijetna.

Hyrtil piše o tem tole: O imenu »Schlüsselbein« naj nekaj pripomnim. Beseda Schlüsselbein izreka sličnost

s Schlüssel (ključ). Niso ga pa imeli Rimljani baš ključnici podobnega ključa. Podobe rimskih ključev je zbral A. Richin so ti ključi prav taki, kot so naši. Ključnica je zavinjena v obliki črke S in s-astege

ključa pač ne moreš obrniti v ključavnici. Komaj, da dobiš neprimernejšo obliko za ključ, kot je to oblika ključnice. — Rimska in grška mladina se je rada igrala s kovinastim obročem, posejanim z rinčicami in kraguljčki, ki so cvenkljali ob teku kolesa. Cvenkljavčke na obroču omenja latinski pesnik Martial (43—104) kot annuli garruli (brbljavčki); rekali so jim tudi tintinnábula (tinti-

nábulum = zvonček). Otroci niso gonili obroča z roko, temveč s kovinasto, s-asto zakrivljeno palico. Pri palici je bil konec za v roko širokljást (tak je pri ključnici vnanji, ramenski konec); drugi konec je bil debelkast (pri ključnici je notranji, prsnični konec tak). Obroču so rekli trochus; palica je bila clavis trochi in letá clavis (reci klavis) je dala ključnici ime. Clavis (ženskega spola je) je bila nekam 50 cm dolga; tako moremo soditi po neki antični podobi, zarezani v kamen. Pomanjšani clavis gre ime clavicula. Ključnici je rekel ta in oni tudi ligula (od ligare = vezati); saj veže res ključnica ramo in prsnico. Pri Homerju (starogrškem pesniku) je ključnica = κλεῖς (r. kle-is) = zasúva = Riegel; saj leži ključnica res počrez, kot leži pri vratih zasúva.

Hyrtil premišlja tudi o poti, ki bi anatome pripeljala do dobre anatomščine, in je tegale mnenja:

Treba je znati jezik, ki hočeš v njem govoriti o anatomskih zadevah;

treba je spoznati in razločevati dele človeškega telesa;

treba je premišljati o opravkih teh organov in potrebo po znanstvenem jeziku moraš imeti.

Pri poljudnem opisovanju anatomskih predmetov je močno uvaževati, da anatomski término niso izrazi, kot jih pozna n. pr. matematika. Naši término so le oznake, so le primere (merila), povzete po že znanih predmetih. Napačne, na urno roko skovane oznake (primere, merila) rode napačne predstave in vodijo v zmedo, ne pa v jasno.

(Dalje prihodnjic.)

V grozi spoznanja.

V mraku iskale so moje stopinje poti
v tajne najtajnejše večno neznane resnice,
v tihe globine spoznanja poslednjih stvari
misli so moje pogrezale že perutnice
v veri oholi.

Moje roké, moje male, tresočé se róke,
v daljna ozvezdja že vsa so hotele poseči;
v silnem naporu te moje uboge roke
večne svetove iz tira hotele so vreči,

dokler sem mislil, da človek edini je bog,
da je v rokah le njegovih vesoljstva usoda;
toda spoznal sem ves reven, ves beden, ubog,
Tebe — edinega naše usode Gospoda...

Takrat pa moje stopinje zgrešile so pot,
v praznem naporu mi šibke roke oslabele,
misli ohole pred Tabo klonile, Gospod,
in onemele vse moje besede so smele
v grozi spoznanja...

Marij Skalan.

Pesem trpečih.

Bila mladost je naša v kri zavita
in kar je kje gorja, prelilo se je skozi nas,
zato morda brez zvoka je naš glas
in bol in strah le v njem drhtita.

V bolesti trga se iz nas beseda...
Pa da mu lajati je — srce še kriči
in škriplje v noč in škrtá v mrke dni,
kako kraljuje v njem kraljica — beda!

A kdor nas bo nekoč v minulost meril,
nas vse: brez rok, brez nog in brez oči,
da naša je mladost bila zavita v kri,
nam farizej bo morda še celo zameril.

In slutil pač ne bo, da je posoda
i njemu merjena, kakor bila je nam,
in da izginil v njej bo tudi sam,
ko zareži brez blagoslova se nad njim: usoda.

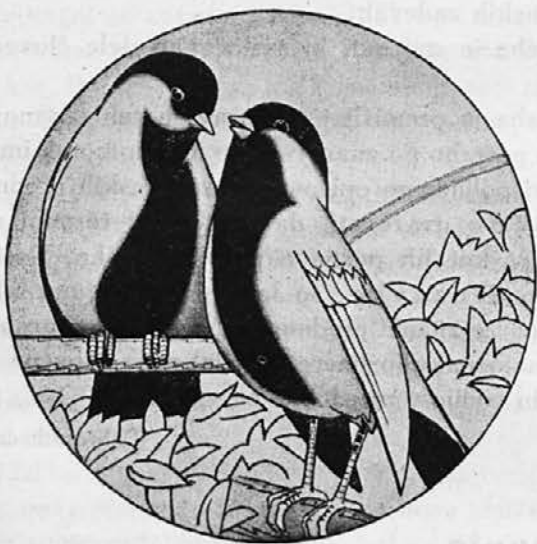
Ivan Albreht.

Skoz drn in strn.

France Bračun.

Spopad.

»Cicipe-cicipe!« vriska na jablani sredi sadonosnika črnočopasti ptiček, nato pa zazvončklja v jutro: »Cincencin-cincencin!«
Dvakrat na leto pozvanja sinička posebno praznično. Prvič jo slišimo ob solnčnih dnevih v zorni pomladi, ko poganja noričica v muži in se razcvita dren v rebri; drugič žgoli istotako živo mlademu poletju, ko plameni mak v žitu, ko sinji plavica in rdi kokolj na polju. Takrat vriska v zavesti, da ji frči že samostojno mnogoglava prva zalega po okolici ter zvoní, da se razlega naokrog: »Cincencin-cincencin!«

Od daleč ji prihaja odgovor zdaj prav tako čisto in zvonko, zdaj bolj rezko in hrapovo: »Citerer...«

Samec na jablani neha zvoniti ter zbrni na sosedno hruško, kjer mu sedi samica, utripa z repom ter vzklika vablivo. Tam sede k njej na vejo, si napihne grlo, povese peruti, razpahne rep, našopiri perje na glavi ter zapoje nežno in rahlo čudovito pesemco. Pri petju pleše po veji, se šegavo priklanja ter poletava kakor okrogla, pernata žoga proti samici.

Tedaj pribri skozi listnate mladike druga taka pernata kepa, prisede k samici na nasprotno stran, zacvrči prav tako nežno ter se ji prav tako priklanja. Samica sredi med snubcema pa se ozira sramežljivo zdaj na desno, zdaj na levo, čivka rahlo in izzivalno ter se dela, kakor bi se zelo težko odločila, skoraj nemogoče ji je. Tedaj pa se zadereta tekmeča rezko in srdito, se poženeta drug proti drugemu, se obdelujeta s kljunčki, se pograbitā s krempljci, se sprimeta v črno-rumeno-belo pernato kepo, se zavrtinčita skozi mladike ter padeta tik krtine na pokošeno senožet. Tam pihata in sikata ter se prekopicujeta, da kar frči brna in perje na vse strani. Nato se razpustita. Hudo razmršen jo odkuri pritepenec. Zmagovavec pa zleti na nizko vejico ter zakliče škodoželjno in porogljivo

za ubežnikom: »Čink-čink — si ga pa — si ga pa!« Nato si poravna perje, odrfči nazaj k samici ter ji dvori še vse bolj ko prej, da se razlega veselo petje daleč po sadonosniku...

Na grobišču mladoletja.

Med gozdom, ki senči severni in zahodni del hribčka, in med vinogradom na južni strani leži na vrhu ozka planotica, ki prehaja niže doli v prostran sadonosnik. Planotica je napol pustinja, ki kaže le mestoma sledove človeške roke. Poleg nekaj sadnih dreves opazimo tu še grmiče kosmulje in rdečega grozdčija ter na najširši točki zidan obelisk s podobo Križanega, zročega proti vzhajajočemu solncu. Ostali svet je prerasel s praprotjo, biljem, trnoljico in šipkovino ter prepleten s srobotjem, kopino in slakom.

Lep je kraj radi čarobnega razgleda čez vinorodne holmce na eni in plodnosne ravnine na drugi strani srebrnega pasa, ki se leskeče iz doline, izginja za griči, se oži in prikazuje v daljavi zopet na obzorju. Lepo je tu, kadar je modro nebo nad pokrajino, ki je posuta z belimi dvorci, snažnimi hišicami in rdečimi strehami. Lepo je pozimi, ko se odbijajo vsepovsod solnčni žarki od snežne odeje, ki pokriva griče in ravan. Lep je kraj spomladi, ko valovi megla po dolini in se vzpenjajo le najvišji holmci iz neprozorne gmote kakor otoki zelenja in cvetja. Lep je jeseni, ko žari gozd v tisočeri barvah, ko pokajo lovske puške in odmevajo griči od veselih vriskov trgačev in nosačev. Najlepši pa je takrat, ko se poslavlja pomlad in prihaja poletje v deželo.

Ko doni zopet po hrastovem logu kobilarjev žvižg in prede na noč dolgočasno pesem legen v logu, ko plamikajo jagode po obronkih kakor rubin iz zelenja, ko se glasi prvič v letu značilno klepanje po dolinah in se svetlikajo kose v prvih žarkih vzhajajočega solnca, tedaj se poslavlja vigred od nas, tedaj obleče planotica svoje najbolj praznično krilo.

Nekdo je tu pa tam požlahtnil šipek, ki se je razrastel po vrhu. Zato se izpremeni vsa planotica v rožniku v zares prav bajno pokrajino.

Ko sneg se bleste takrat rože iz zelenja. Kakor kaplje, ki so padale iz ran Krizanega, se košatijo na mladikah in jih pripogibajo k tlom ob znamenju. Kakor ogromni svilnati zapredki visijo na vejicah in se klanjajo v jutranji sapici. Stopernice, čajnjače in mesečnice tekmujejo z divjimi šipkovimi cveti v prekrasni vonjavi. Niže doli se rdečijo jagode. Med praprotjo se razrašča golžun in rumeni naprstec. Sredi planotice pa se ponaša črešnja že v nekoliko rožnati barvi.

Poln življenja je takrat rožni grič.

Polnoštevilni ptičji zbor se oglašja iz okolice. Kobilice cvrčijo, murni godejo in mladike šepetajo. Po dolini pa se bliskajo kose in režejo dolge brazde v travnato morje. Med vriskom in petjem svira in — umira življenje. Le trenutek še in v dolgih vrstah bodo venele cvetice in trave na nepreglednem grobišču mladoletja.

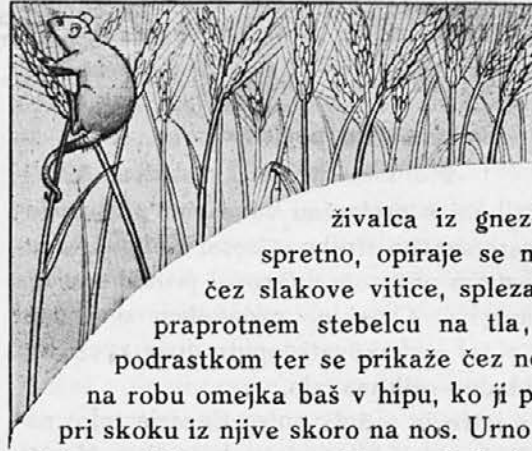
Krasen je kraj takrat, bajen pa kakor zorna vi-gred ni. Polna razkošja je planotica vrh griča, s tako silo pa nas ne vabi kakor prva vijolica ob robu meje. Bohotna je senožet pred košnjo, toda tako močno nas ne mika kakor prvo peresce bukve v prisoju. Človeško srce se prehitro nasiti. Naj zveni v rožniku tudi ves gozd, poje vsaka vejica, žgoli vsaka mladika, cvrči vsaka bilka, cvete vsak kotiček in plamti vsak vogliček, preopojne omame nas ne mičejo v tisti meri kot neznatna čuda, iz katerih so se rodila. Sredi nepreglednega življenja, sredi vse barvne krasote, sredi tisočglasnega petja in zvonila ob grobišču mladoletja, se nas pollašča hrepenenje po — skromnih in redkih darovih nežne vesne.

Ko se klanja klasu klas ...

Na polju zori žito. Med klasjem sinji plavica, gori mak in rdi kokolj. Iz pšenice doni od časa do časa leni petpedi prepelice.

Ob njivi je pognal šipek na pomlad sveže mladike med biljem, praprotjem in travo, ki pokriva omejek. Teh se je oprijel divji hmelj in se povzpел z njimi nad podrastek. Tudi slak je prepletel mestoma bilje in stebelca tako, da se je lučnik, ki plameni tam rumeno iz zelenja, le s težavo povzpел nad gosto ple-tivo. Sredi kodrčije visi med praprotnima listoma okroglo gnezdece, debelo kakor moška pest. Gnezdo je zvito narahlo iz travnih listov in rahlo pritrjeno ob razrezljana peresca suhe praproti. Te zračne zibeli si ni stkal ne palček ne kak drug ptič, dasi je po obliki z okroglo odprtino ob strani palčkovi zgradbi močno podobna. Droben škrteljček živi v njej s tenkim, cvilečim glaskom. Ali jih je morda več?

Rahlo zašumi v gnezdu. Komaj vidno se strese praprot. Rtast smrček se prikaže v odprtini. Majcen nosek povohlja v svet. Nato švigne drobcena, rusa

Miška
na
klasu.

živalca iz gnezda, telovadi spretno, opiraje se na dolgi rep, čez slakove vitice, spleza spretno po praprotnem stebelcu na tla, izgine med podrastkom ter se prikaže čez nekoliko časa na robu omejka baš v hipu, ko ji pade kobilica pri skoku iz njive skoro na nos. Urno kakor misel švigne miška na neprevidnega skakača — in čavs! pa je po njem ... Veseli »Kli-kli-kli!« zadoni tedaj iz zraka. Kakor bi pihnil, izpusti miš kobilico ter izgine pod najbližji trpotčev list. Lahka senca šine čez omejek. »Kli-kli!« V loku jo zavije postovka nad njivo, obvisi na mah v zraku, se stresa nekoliko časa nad mestom, pritegne peruti k telesu in pade kakor kamen v pšenico. Kmalu nato pa se dvigne kvišku. S stegenjenima nogama oklepa temno žival, ki ji visi brez moči pod krepeljci. Neokretno splava v višino ter odleti s težkim zamahom proti gozdičku onstran polja.

Varuj se, mala miška!

Tudi jež in sove, podlasica in dehor lovijo večkrat ob belem dnevu. Poleg mejnika je pustila ponoči posetnico lisica, ki je skoro gotovo izbrala z vso roparsko zalego vred žitno polje za letovišče. Krt in krtice, vrane, skobec, srakoper in belouške so istotako mišjemu rodu opasne stvari. Pa tudi kmet, ki odhaja pravkar iz deteljišča s koso na rami, in njegov kužek, ki drevi kar čez njive, nista prijazna mišjemu rodu.

Varuj se, drobna miška!

Sedaj je polje tiho in mirno. Nobenega šuma ni slišati, nobene dvomljive sence ni opaziti. Mahoma povoha smrček izpod trpotčevega lista. Nato pa šine miš naprej, pograbi mrtvo kobilico, se postavi na zadnje noge, se opira na rep ter jo pohrusta. Zatem si obliže šapice, se umije, pogladi kožušček, se spusti z glavo navzdol v brazdo, smukne do prvega krepkega pšeničnega stebelca ter spleza spretno do vrha. Tako upogne klas in ga prisloni na sosedno bilko. Nato počene ter se drži v ravnotežju na zračnem stražišču le z zadnjima nogama in repom, ki je ovit kar čez dva klasa. Prosti prednji šapici pa luščita zrno za zrnom in ga prinašata med škrtajoče glodače.

Tiho je polje in mirno. Le solnce živi in zobje, hudobni glodači, škrtajo. Tedaj pa se prikaže nad gozdičkom onstran polja ostrokril ptič ter splava naprej, da zakroži iznova nad njivami.

Varuj se, ljubka miška! Ohrani se golemu zarodu v gnezdu na omejkju!

(Dalje prihodnjič.)

Za Cezarja.

Angleški spisala baronica Orczy. — Z dovoljenjem pisateljice prevel Jos. Poljanec.

Sedemnajsto poglavje.

»Bodi zvest do smrti.« Razodetje 2. 10.

Na tribuni s prelepimi zavesami pod marogasto senčno streho je cesar Kaligula z radostnim obrazom opazoval prihod svojega panterja. Očividno zadovoljen si je mel roke in je takoj jel razkazovati lepoto divje zveri Dei Flaviji, ki je hladno prikimavala.

Vse dolgo jutro je sedela poleg Cezarja tako nepremično, da ji skoraj ni bilo videti, da je živa. Mnogo jih je mislilo, da jo je premaгал spanec spričo silne vročine in da je zaspala z glavo v dišečih lilijah, ki jih je držala v roki.

Gotovo je, da je imela med vso predstavo oči zaprte, in ko so se smrtni kriki razlegali po zraku, je položila enkrat, dvakrat male roke na ušesa.

Cezar se je nasmejal, kadar je to storila, in je očividno zbijal o njej šale z ostalimi ženskami cesarske hiše, ki so se gotovo prav dobro zabavale.

Predstava je bila v resnici nekam enolična ter bi bila postala dolgočasna, da ne bi bilo lova na ljudi. Smrt peščice bednih nesrečnežev pač ni mogla vznemirjati živcev rimski princesi. No, kar se tiče gladiatorjev, so bili dobro izurjeni in dobro plačani za smrt.

Ne daleč od Cezarjeve osebe je mirno stal prefekt rimskega mesta in se kakor po navadi naslanjal ob zid tribune. Cezar je bil zaukazal, da mora biti navzočen; sicer pa mestni prefekt že tako ni mogel biti odsoten, ko je sveta oseba Cezarjeva bivala med svojim ljudstvom.

Vendar ni nihče mogel reči, je li Angličan videl ali slišal, kar se je godilo okrog njega. Oči so mu bile res da široko odprte, vendar niso gledale v areno. Skrivale so se pod temnimi gubami na čelu in nihče ni mogel ugeniti, kam se mu je goreči pogled tako odločno upiral, nikdo ni mogel ugeniti, da je mogel Taurus Antinor z mesta, kjer je stal, zreti orise nežnega obraza z rahlo zaokroženimi lici in majhnimi ušesi, ki so se deloma skrivala pod kopreno kodrov.

Videl je veke, obrobljene z zlatimi trepalnicami, ki so se trudno povešale preko oči, opazil je drhtenje, izvirajoče od groze, ki je zdaj pa zdaj pretresalo nežno postavo.

Zdajci so padle Dei-Flaviji lilije iz rok in mehko šumenje, ki so ga vzbudile padajoč, jo je prebudilo iz sanj. Široko je odprla oči in se ozrla krog sebe in oči so se ji nenadoma srečale s prefektovimi. Njemu se je zazdelo, da je videl v njenih očeh njeno dušo, dušo, ki je bila v tistem hipu videti polna groze nad vsem, kar je bila videla.

A prav tako hitro, kakor je bila nehote razkrila svojo dušo, jo je zopet skrila pod toli ji ljubo kopreno neupogljivega ponosa. Čelo se ji je pomračilo, kakor bi se razsrdila, da je on iznenada zaznal njeno tajnost, in skoraj se je zdelo, da ga je ošinila s sovražnim in prezirljivim pogledom.

Nato se je obrnila v stran in sunila na tleh ležeče lilije z nogo od sebe. Sedela je naslanjajoč se mirno in nepremično naprej, pogrezala komolce v vezeno blazino pred seboj in upirala glavo ob roke.

Oj, s kakšnim veseljem bi jo prijel, samo da bi mogel, in jo odnesel od tega gnusnega prizorišča krvoločnosti in okrutnosti! Križema je sklenil roki nad mogočnimi prsi in jih napenjal, da so mu mišice pokale, ko se je trudil, da bi se obvladal. Iz dna duše je hrepenel, da bi jo odvedel proč, mišice so ga bolele od koprnjenja, da bi jo prijel in v naročju odnesel od tod, ven iz ozidja rimskega mesta, proč od njegovih marmornatih palač in s templji venčanih gričev, proč preko kampanjskih močvar in preko sinjega morja, ki je bilo videti v daljavi za njimi, tja v daljno galilejsko deželo, kjer je bil sam našel srečo in mir.

Cezar je bil ukazal, da mora ta dan biti navzočen tukaj, in on je prišel, ker je bil Cezar zapovedal. Do zadnjega je bil voljan dati Cezarju, kar je bilo Cezarjevega. Bil je pa pri vsem navzočen z očmi, ki so videle samo zlato glavo, venčano z demanti, nežno okroglasto lice, zardelo kakor breskev, in tenke, mehke kodre, ki so narahlo vihrali v vetru.

V njegovem srcu ni bilo več žalosti, ni bilo nobene kesanja, nobene izdajavske misli. Možak v mali koči na aventinskem griču mu je bil pokazal, kako se odloži breme slabosti in greha.

Zavedal se je, da je ljubil Deo Flavijo z vso gorečnostjo neukročenega srca, ki še ni nikoli okusilo sladkosti ljubezni. Zavedal se je, da jo je ljubil z vso strastjo duše, ki je naposled našla družico. Toda sedaj se je tudi zavedal, da v tej ljubezni ni bilo najmanjše misli na izdajstvo Njega, v čigar službi je bil pripravljen žrtvovati svoje življenje. Zavedal se je, da nikdar več ne bo dražestna prikazen te zale mlade poganke stala med njim in med križem, ampak da mu bo prej nevede in nezavestno kazala pot na Golgoto.

Zakaj čakala ga je odpoved — tudi tega se je zavedal. Še nekoliko dni bo ostal v Cezarjevi službi in potem ga ne bo več vezala obljuba, da ostane v Rimu, ker se je bil Kaligula vrnil iz tujine.

Ostali del njegovega življenja je bil posvečen Njemu, ki je s križa nemo zahteval njegovo zvestobo in vdanost: čakala ga je samotna kočja nekje v Kampanji ali še dlje, ako bi Bog zahteval, življenje napornega dela, da bi Kristusu pridobil duš, in odpoved

vsemu, kar je doslej delalo življenje lahko in prijetno. Samo Bogu je bilo znano, kako lahko bi mu bilo to pred osemindesetimi urami. Taurus Antinor je sovražil in zaničeval rimsko življenje, trinoštvo polblaznega Cezarja, lenobnost vsakdanjosti, venomer se vračujoče prizore strašne, nečloveške krutosti. Do opoldanske ure na Foru pred štirimi dnevi je zrl na svoje novo življenje, ki ga je čakalo, s čutom neskončnega olajšanja.

Toda sedaj mu je odpoved pomenila nekaj več. Ločitev od Rima in vsega njegovega velikolepja, njegovega sijaja in okrutnosti, je bila tudi ločitev od navzočnosti Dee Flavije. Ta ločitev je pomenila, da raztrga vse srčne vezi, ki so bile po gnale korenine pri ženskih nogah. Je pomenila, da razgrne neprodirno kopreno med življenjem samim in vsem, kar bi mu odslej edino moglo narediti življenje drago.

Sanjal je sen, čigar izbrana krasota je bila razburkala vso njegovo dušo, toda prebudil se je, preden se je prekrasni sen dodobra porodil, Jezus iz Nazareta ga je bil poklical s križa, a celo tedaj, ko ga je klical, je prebodena sveta roka pokazala na široko pot, posuto z zlatom in rožami, napolnjeno z vonjem lilij in petjem družecih se ptic; in umirajoči glas je mehko zašepetal: »Izvoli!«

Vojak je bil izvolil in je bil pripravljen nastopiti pot. Toda odpoved ni smela biti taka, da bi izlahka krenil s poti, ki mu ni bila prav nič ljuba; to je morala biti žrtev! — vzeti mu je bilo križ na rame in počasi, izmučeno stopati na Golgoto z bolečim hrbotom in potnim čelom in v popolni, žalostni samotnosti.

To je pomenilo odpoved vsaki pozemski radosti, sreči v ženskem nasmehljaju, vzhičenosti ženskega poljuba. Pomenilo je odpoved vsakemu veselju, kadar bi jo videl mimo iti, kadar bi slišal šumenje njenega krila na mestnem tlaku; pomenilo je odpoved vsakemu upanju, da bi jo kdaj pridobil, vsaki misli na bodoči dom, na topot otroških stopinj, na zibanje majhne zibelke. Pomenilo je, da mu je žrtvovati vsako misel na srečo in vsako željo telesa in duše. Pomenilo je, da naj si pribije srce na vznožje križa.

Osemnajsto poglavje.

»In prepustil sem jih željam njih srca in hodili so po svojih lastnih izmišljavah.« Psalm 81, 13.

Medtem so bili kovači, tesarji in drugi delavci marljivo pri delu, pripravljaje prizorišče za žaloigro, ki naj bi prišla na vrsto.

V areno so privlekli ogromna, košata drevesna debla in jih tako razpostavili, da so nudila zavetje pred človekom in zvermi. S posebno pripravo so napeljali v areno vodo, ki je tekla in se zavijala po pesku v podobi kakih šest čevljev širokega potoka; ob bregovih tega umetnega vodotoka so spretno razpostavili visoko trstje in druge vodne rastline.

Vsa arena je bila na ta način kmalu izpremenjena v košček odprte krajine, po kateri so tu pa tam rastla drevesa in šopi trave, vmes pa so se vzdigovali grički in gomile, med katerimi se je vil umetni potok s poraslimi bregovi. Vse je bilo prav lepo uprizorjeno; gledavec bi menil, da ima resnično krajino pred seboj.

Gledavci so bili zelo zadovoljni; sedaj, ko se je pojavil panter, cesarjev ljubljenec, so bili prepričani, da se bo pred njimi vršil prizor, ki jim bo po godu.

Delavci so se kmalu lotili drugega dela, čigar pomena ljudje izprva niso ugenili. Da ga razumeš, si moraš v duhu predočiti vso živo sliko ogromne arene.

Spodaj se je razprostirala umetna krajina z drevjem in potokom, peskom in travo, vsenaokoli pa so se dvigale močne marmornate stene, visoke kakih dvanajst čevljev, do najnižje vrste sedežev, nad katerimi so se strmo vzdigovale nadaljnje vrste sedežev, kjer je sedelo do dvesto tisoč gledavcev.

Kake štiri čevlje visoko od tal je potekal ob marmornatih stenah širok rob, ki je bil umetno izrezljan iz trdega marmorja, in med tem robom in vrhom stene je bil nizek obokan hodnik z globokimi vdolbinami med brazdastimi stebri.

Iz teh vdolbin so tuptam delavci izobešali kratke lestvice iz pletene rdeče svile, ki so bile tako močne, da so držale težo človeka. Te lestvice so privezali za težke jeklene obroče, ki so bili vdeleni ob vznožju stebrov; ko je bilo vse urejeno, so lestvice visele toliko nizko, da jih je človek, stoječ spodaj na robu, baš mogel doseči za spodnji konec in se vzpeti po njih do vdolbine.

Ljudje so gledali te priprave s tolikim zanimanjem, da se skoraj dihati niso upali; kmalu namreč jim je postal njihov namen jasen. Spoznali so, da je bila s temi lestvicami onim nesrečnežem, ki so bili obsojeni, da so se morali kosati s panterjem, podana možnost, da se rešijo. Boj med človekom in zverjo je imel biti enak.

Človek, katerega je zasledovala zver v areni, se je mogel, ako je bil dovolj gibčen in spreten, vzpeti na široki rob, zgrabiti za lestvico iz vrvi in splezati po njej, dokler ne bi dosegel varnega zavetja v vdolbini med stebri, in potegniti lestvico za seboj. In strah pred smrtjo dela človeka čudovito gibčnega.

V resnici je bilo vse videti, kakor da je bližnja borba imela biti docela v korist človeka, ne zveri; gladka površina stene in nastavek nad rezbarijami nista nudila razjarjeni živali prilike in možnosti, da bi se mogla z ostrimi kremplji vzdržati na njih; vsakdo je videl, da je zver morala zdrkniti z nastavka, tudi če bi ga bila dosegla.

Ko je občinstvo vse to spoznalo, je postalo nestrpno. Po vsem, kar je videlo, ta novi prizor ni obetal, da bi mu bil po volji. Panter se bo gotovo slabo postavil, če mu ne dajo nekaj slabotnih žrtev, da jih požre.

Ko se je to delo nadaljevalo, se je na vseh straneh vzdignilo nezadovoljno godrnjanje, in ko je bilo slednjič okrog in okrog arene privezanih vseh dvanajst lestvic, ki so se takorekoč nemo rogale razvnetemu ljudstvu, se je godrnjanje izpremenilo v srdito vzklikanje.

Kaligula pa se očitno ni menil niti za godrnjanje niti za te glasne izraze nezadovoljnosti, ki bi ga ob drugem času bržkone silno raztogotile. Z vnetim zanimanjem je ves čas opazoval priprave in je enkrat, dvakrat celo sam dajal delavcem navodila.

Sedaj pa, ko je bilo videti vse dovršeno, se je obrnil k tribuni, ki mu je bila najbližja, in njegove male, krvavo podplute oči so se premikale po zbranih patricijih, vitezih in senatorjih, ki so sedeli okrog njegovega sedeža.

Poklical je k sebi Hortenzija Marcija in mu razjasnjeval ugodnosti vrvnih lestvic, očitno ponosen na duhovitost te svoje iznajdbe. Tudi mladega Askanija je pozval k sebi, da bi občudoval vse priprave, katere si je bil izmislil sam Cezar, kakor je bilo kmalu očito.

Občinstvo, ki je bilo še vedno nezadovoljno, je nekaj časa malomarno opazovalo, kaj se godi v cesarski tribuni. Kmalu nato pa se je zopet vzbudilo splošno zanimanje, ko so delavci — sužnji in legionarji — priprave dovršili in v največji naglici odhiteli iz arene.

Vrata težke panterjeve kletke so se počasi odpirala.

Mogočna zver je nekoliko hipov ždela oprezno in mirno na svojem mestu, nato pa divje zarjula in skočila v areno.

Gibčno, krasno, dostojanstveno je stopal panter po areni; ploščato glavo je povešal k tlom, mišičasto telo se je zvijalo kakor kača.

Občinstvo ga je pozorno gledalo, očarano po popolni lepoti njegovih kretenj in divji krvoločnosti njegovih malih oči.

Zdajci so se na vzhodni strani amfiteatra majhna železna vrata počasi zazibala v tečajih in v temačnem zakotju zunaj njih sta se prikazala dva človeka. Nekoliko časa sta stala nepremično, pritiskajoč se drug ob drugega; velike oči sta imela na široko odprte od strahu in neizrečena groza jima je lepela na obrazu.

Bila sta korenjaške postave, mogočnih prsi in bosa; predivasti lasje so bili vzravnani na temenu in zvezani s črnim trakom.

Izza vrat, skozi katera sta bila prišla, se je začulo veliko vpitje, kateremu je sledilo potiskanje in zbadanje z železnimi drogi. Onadva pa sta zagrebala noge v pesek in se nista hotela geniti; sprijela sta se z rokami in tvorila nekak zid, ki je bil od strahu pred smrtjo in od groze tako močan, da ga nobeno potiskanje ni moglo premkniti.

Občinstvo ju je sprejelo s porogljivim ploskanjem. Mahoma je spoznalo, da sta ta dva moža izmed germanskih barbarov, ki jih je bil Cezar pripeljal kot vojne ujetnike s svojega zadnjega pohoda. V resnici sta bila dva zakrknjena zločinca, katerima so s to abotno igro dali možnost, da si rešita življenje; vendar občinstvu to ni bilo znano. Dvesto tisočem praznujočih gledavcev, ki so iztegovali vrat, da bi videli bedna nesrečneža, sta bila samo živ dokaz Cezarjeve hrabrosti na bojišču. Porogljivo so jima klicali, naj stopita naprej.

Medtem pa je črni panter ždel v neveliki oddalji na zadnjih nogah, si lizal mogočne čeljusti in ju lenobno radovedno ogledoval.

Občinstvo je kmalu postalo nepotrpežljivo in iz zakotja za nesrečnežema je kmalu prišla bolj učinkovita spodbuda. Iz temine za vrati se je prikazal rdeče žareč kotel; zaslišal se je cvrčeč glas, kateremu je hkrati sledilo strašno tuljenje od bolečin, in vonj po ožganem mesu je napolnil ozračje. V naslednjem trenutku sta možaka lezla po vseh štirih v areno in železna vrata so se za njima zopet zaloputnila.

Devetnajsto poglavje.

»Postal si kriv krvi, ki si jo preлил.«
Ezekiel 22, 4.

Lovec in plen! Gibčna, voljna, mišičasta zver se je plazila sključeno, da se ji je trebuh skoraj dotikal tal, in tako tiho, da njenih stopinj po pesku arene ni bilo slišati.

Tiho in zelo oprezno se je plazila črna žival po areni; sedaj se je skrivala med visoko travo, sedaj je skakala preko drevja ali preko potoka, kakor da bi se igrala sama s seboj in svojim poželenjem po človeški krvi.

Možaka sta izprva obstala odrevenela od groze in kakor pribita na mestu; noge so se jima zagrebale globoko v pesek. Samo njune oči so bile videti žive; pomikale so se ob marmornatem zidovju vse do tja, kjer so visele na obeh straneh svilene rešilne lestvice in tvorile ob gladkem belem marmorju živordeče pramene.

Panter je čakal in ju opazoval, dokler se nista zgenila. Gledavci so bili tako zamaknjeni v prizor, da se še skoraj dihati niso upali.

Naenkrat se je iz tisočev grl izvil krik. Možaka sta se pognala v obupen tek, kakor da bi ju naganjala nenadna zavest bližnje smrti; eden je stekel na desno, drugi na levo, vsak proti rdečim pramenom svilenih lestvic, kjer ju je čakala rešitev.

Toda panter je bil na preži in je bil dvakrat hitrejši od njiju. Videti je bilo, kakor da bi bila zver slutila, kje bi mu žrtvi mogli uteči. Z velikimi skoki je urno in tiho skakal od leve na desno in zopet nazaj od desne na levo ter tako stražil obe strani arene hkrati.

Možaka sta zopet obstala; spoznala sta, da je tudi panter obstal na mestu in opazoval, kadar se nista premikala.

Nastal je zopet premor. S cesarske tribune zgoraj je Dea Flavija gledala grozotni prizor; Taurus Antinor je pil lepoto njenih oči, ko so kakor očarane opazovale vsako gibanje črnega panterja in obeh belopoltih mož, ki sta skušala ubežati smrti. Gledala je, kako se je zver skrivši plazila proti svojemu plenu, gledala tiho in nepremično in njeni zali kodri so se sprijeli v velikih kapljah potu, ki ji je pokrival čelo.

In možu, ki jo je ljubil in ki jo je videl, kako je tako motrila strašni prizor, zaradi katerega ji je gotovo slabo postajalo, se je dozdevalo, kakor da njej mora ta mrzki prizor biti nekaj več kot samo krvava igra, ki je bila v Rimu tako vsakdanja.

Dozdevalo se mu je, kakor da je vedela, da je skrit poseben pomen v tem draženju divje zveri, v tej očitni popustljivosti do obeh žrtev, katerima je bila dana možnost, da se rešita. Zdaj pa zdaj se je namreč kakor nehote ozrla proti Cezarju in tedaj je bilo vselej videti, kakor da sta se sporazumno spogledala.

Taurus Antinor je strme gledal vsako njeno kretanje in ugibal, kaj bi moglo pomeniti vse to.

Preteklo je četrto ure največje napetosti in vzbujenja, med katerim so se slišali kriki groze in vriski veselja, in naposled se je obema možakoma s spretnostjo in premetenostjo posrečilo, da sta panterju ušla; bila sta v varnem zavetju vdolbin; panter je spodaj v areni rjovel od srda, občinstvo pa je ploskalo in na vse grlo kričalo.

Kmalu nato so spustili dva druga možaka v areno, ki sta bila enako oblečena kot prejšnja dva; kakor prej so tudi sedaj pomagali razbeljeni drogi, ki jih je spremljal smrad ožganega mesa, da sta se napotila dalje.

Panter je bil to pot bolj previden in ni pustil, da bi mu obadva ušla. Možaka sta kmalu zdrevila proti rešilnim lestvicam; eden se je že vzpenjal kvišku, drugemu pa je enkrat spodrsnilo, ko je skočil na nastavek. Tudi vdrugeč je še prišel nanj in pograbil za spodnji konec lestvice, toda panter ga je z enim samim skokom dosegel in ga popadel za nogo.

Grozen glas — hreščanje zdrobljenih človeških kosti — je utonil v bučnem ploskanju, ko se je nesrečnež z razmesarjeno, krvavečo nogo, toda z obupnim naporom, da si reši življenje, vlekel kvišku po rešilni lestvici, manj rdeči od sledi, ki jo je bil pustil za seboj.

Dei Flaviji se je glava zgrudila na blazino pred njo. Vendar se je z vso silo upirala, da ne bi omedlela. Ob zaničljivem smehu ostalih cesarskih žensk okoli nje si je kmalu opomogla.

»Vročina je neznosna,« je rekla mirno v odgovor na sirovo Cezarjevo opazko.

Dvajseto poglavje.

»Njegova kri naj pride nad našo glavo, ako se jih kdo dotakne.«
Jozua 2, 19.

Solnce je neznansko pripekalo. Nasproti ležeči sedeži so se tako bleščali in žareli, da so človeka oči bolele; od spodaj pa se je vzdigoval strašni, neznosni smrad človeške krvi.

Občinstvo je, divje od vznemirjenja, bučno ploskalo in vzklikalo; tisoči in deset tisoči vratov so se iztegovali, da bi bolje videli na dno arene, na tisoče pahljač se je gibal po zraku, otroci so se smejali, ženske pa so venomer čebljale in klepetale kakor roj opic.

Spodaj v areni je ukanjeni panter rjovel od jeze in njegovo rjojenje se je mešalo z glasovi iz tisočerihih grl.

Zver je bila osleparjena; že kakih deset parov žrtev so bili poslani v njegov veliki brlog, da bi jo razdražili. Izprva jih je panter zalezoval, da bi se malo poigral, nato bolj resno, naposled pa z besnim poželenjem po krvi. Toda vselej mu je žrtev utekla, nevidne roke so jim pomagale, da so se rešili. Število rdečih lestvic se je pomnožilo tako, da je bilo po marmornatih stenah vsenaokrog videti brez števila rešilnih poti.

Panter se je najbrž zavedal, da so bili tisti rdeči prameni njegovi nemí sovražniki. Večkrat se je zaagnal nadnje, toda brez uspeha; njegovi ostrí kremplji so zdrknili ob gladkem marmorju in renčoč in rjoveč je padel v pesek.

Enkrat, dvakrat mu je bil plen bolj gotov. Zagrabil je bil za stopalo, nogo, roko; trikrat se mu je celo posrečilo, da je potegnil veliko človeško telo na tla, toda celo, takrat je bil ukanjen za sad svoje zmage. Dolgi železni kavljí, ki so jih sukale nevidne roke, so iztrgali razmesarjene ude in raztrgana telesa iz njegovih krempljev, tako so ostale za njimi samo sledi, kosci mesa in potoki krvi, ki so zverino le še bolj dražili.

Tako je prišlo, da je bil panter živa, kačja togota, slep od jeze in neutešene sle po krvi; rep mu je švigal kakor vrstica biča in rumene oči so mu žarele kot dve majhni solnci. Gobec mu je bil rdeč od krvi, ki je kapala od njega, in šape so mu bili razmesarili isti kavljí, ki so mu trgali plen iz krempljev.

Sedaj ni več rjovel, iz hropečega grla se mu je izvilo renčanje. Občinstvo se je vzhičeno zabavalo z njim. Všeč mu je bilo, da so muke, v primeri s katerimi so bile Tantalove otroško revne, divjo zver tako raztogotile.

Tedaj je Kaligula vstal; njegovi glasniki so glasno zatrobili na trobente. Kakor bi trenil, se je tišina razgrnila nad vso areno; divje vpitje, kričanje in smejanje je utihnilo, kakor da bi deloval čar vsemogočne sile.

Cezar je stal pokonci in je želel govoriti; ko je ljudstvo to videlo, je na mah utihnilo. Ker je Cezar

stal, so vstale tudi vse neštete množice; vse glave so bile obrnjene k cesarski tribuni, vse oči so bile uprte na pokvečeno postavo z zlatim sijem okoli čudne glave in na kovinsko strela, ki jo je držal v roki.

Edini glas, ki na Cezarjevo povelje ni utihnil, je bilo renčanje razsrjenega panterja spodaj v areni.

»Državljeni rimski!« je pričel Kaligula, kakor hitro je nastala tolika tišina, da so ga mogli slišati. »Patriciji! Vojaki! Senatorji! Vse moje ljudstvo! Jaz — jaz — vaš Cezar, vaš cesar, vaš bog, vas pozdravljam! Na ta prvi dan, ko sem zopet med vami, sem vam skušal ustreči in vas osrečiti.«

Pri teh besedah ga je prekinilo hrupno vzklikanje. Poleg raznih iger in predstav, tekem in gledališč ni rimsko ljudstvo ničesar rajši imelo, kakor če je moglo poslušati strastne govore, ki so grmeli na njihova ušesa ali z rostre na Foru ali s kateregakoli primerne prostora, od koder jih je mogel govornik z dobrim glasom razvneti ali jim povzdigniti srce. Demagoji in agitatorji, govorniki in pesniki, vsi so bili gotovi, da jih bodo ljudje poslušali, samo da so bili dovolj navdušeni in zadosti zgovorni. Ni se pa dostikrat zgodilo, da je hotel sam Cezar vlivati cesarski govor v navdušena ušesa svojega ljudstva, in goreč govor cesarja v tem trenutku, ko je bilo vzbujenje in veselje dospelo do mrzlične višine, je bila zabava, kakršne se nihče ni nadejal, ki pa je vsakogar navdajala s tem večjim vzhichenjen.

»Vesel sem,« je nadaljeval Kaligula, ko se je splošno vzbujenje nekoliko poleglo, »da je bil moj trud, s katerim sem vam skušal ugoditi, uspešen.«

»Bil je! Bil je!« je kričala navdušena množica.

»Bogovi so me v resnici nagradili — ne več kot zaslužim, kajti to bi bilo nemogoče, ampak v pravični meri — s tem, da so mi naklonili ljubezen mojega ljudstva.«

»Živel Cezar! Živel največji in najboljši vseh Cezarjev!« se je glušeče razlegalo od vseh strani neizmernega amfiteatra.

»Hvala vam vsem! Vaša današnja vdanost me navdaja z veliko radostjo. Jaz — vaš najvišji gospod in bog — vas hočem obsipati s svojim blagoslovom. Kot bog sem neumrjoč; vedno bom čuval nad vami, ko bom sedel na desnici Jupitra Zmagovavca, svojega očeta, na veke. Toda v svoji pozemski obliki bržčas ne bom vedno pri vas. Utegne priti čas, ko me božanske dolžnosti pokličejo v Olimp. Tedaj mora moder in pravičen vladar zavzeti moje mesto na čelu tega velikega cesarstva.«

»Ne, ne! Živel Cezar! Neumrjoči Cezar!« je vpilo ljudstvo in Kaligula, ki se ga je lotila ničemurnost kakor kuga, je bil gluh za posmehljivo vzklikanje, ki je spremljalo te klice.

»Neumrjoč sem,« je rekel in podplute oči so mu nemirno plavale po morju obrazov, ki se je razprostiralo pred njim. »Neumrjoč sem, a vendar mi je uso-

jeno, da vas nekoč zapustim. In kadar pride tisti dan, bo jok v mestu in stok v vsem cesarstvu; toda modri in pravični vladar, ki bo meni sledil, bo nadaljeval dobra dela, katera sem započel, dasi vas ne bo mogel potolažiti, ker ste izgubili mene. Državljeni rimski, patriciji, vojaki, vsi me poslušajte, kaj vam povem.«

Obraz mu je bil ves rdeč od vzbujenosti, hripavi glas se mu je tresel, ko je prihajal iz ust, in njegovi redki, slabi lasje so se mu kar ježili po veliki debeli glavi.

Rahla sapica se je uprla v gube njegove škrlatne tunike, da je vihrala okoli njega z nekim čudnim šumečim glasom, podobnim ječanju živali v bolečinah.

Roka, ki je držala Jupitrovo strela, se mu je vidno tresla in pot mu je tekkel po obrazu. V tistem trenutku ni bilo v vsej neizmerni množici nikogar, ne moškega ne ženske, ki ne bi videl v njem odurnega in nizkotnega nestvora, nikogar ni bilo med njimi, ki bi se mu ne bil gnusil, ki bi ga ne bil zaničeval! In vendar so ga vsi poslušali, niti en glas se ni vzdignil zoper njegovo brezumno govorjenje.

Samo panter je renčal in njegov rep je z zamolklim, enakomernim glasom udarjal po tleh.

Dea Flavija je stala poleg nestvora blede kakor lilije, ki so ji uvele ležale pred nogami, in poslušala vsako besedo, ki jo je izpregovoril; Taurus Antinor pa je gledal nanjo in vnovič je videl v njenih očeh oni pogled pričakovanja in razumevanja, kakor ga je videti pri človeku, ki ve, kaj ima priti.

»Državljeni rimski,« je nadaljeval cesarski kričač po genljivem premoru, »dneve in noči sem prebil, posvetujoč se z bogovi, mislil na vaš blagor — na vaš blagor v tistih časih, ko me ne bo več med vami. In jaz in bogovi smo sklenili, kar vam zdaj povem. Poslušajte me torej, kajti bogovi vam govorijo iz mojih ust — jaz, vaš Cezar in vaš bog, govorim:

Med nami biva oseba, ki je njeno božanstvo malone enako mojemu — oseba, ki je s svojo lepoto in milino našla milost pri bogovih in pri meni. Ta oseba je iz hiše Cezarjev in ime ji je Dea Flavija. In jaz, Cezar, sem jo nazval Augusto in jo postavil nad vse ostale ženske v Rimu. Ona izhaja iz hiše velikega Augusta samega in potomec velikega Augusta bo edini vreden, da bo vzel v roke žezlo Cezarjev, kadar pade iz mojih rok. Zavaljo tega sem odločil tole: Sin Dee Flavije naj sledi mojim stopinjam, ko pride čas, in vas naredi srečne in bogate, kakor sem storil jaz. In zaradi tega, ker sem se tako odločil, moram dati Deo Flavijo za ženo možu, ki je vreden nje. Mnogo jih je, ki so se potežovali za njeno roko, ampak doslej sem zavrnil vse, ker niti eden izmed njih ni podal dokaza svoje srčnosti in moči. Državljeni rimski, patriciji, vojaki! Od bodočega vladarja moramo zahtevati poguma spricho smrti, hladnokrvnosti in neustrašenosti v nevarnosti. Te lastnosti, ki dičijo sedanjega vašega Cezarja, se morajo prenesti

na njegovega naslednika po božanski Dei Flaviji in po očetu, ki je podal jasen dokaz o svojih vrlinah. Ukazal sem Augusti Dei Flaviji, naj poda svojo roko njemu, ki je pred vsemi drugimi vreden, da bo njen soprog. Ona je privolila v to in danes bo volila. In s tem pozivljem vas, patriciji, ki hrepenite po njeni roki, da se javite njej na čast. Podajte dokaz svoje srčnosti, neustrašnosti, poguma! Pokażite, da ste srčni kot lev, oprezni kakor kača. Stopite sedajle dol v areno neoboroženi, z golimi rokami, kakor so vam jih bogovi dali, in se v posameznem boju merite z onole nepremagano zverjo! In jaz, vaš Cezar, dam zmagovavcu roko Auguste Dee Flavije v zakon!»

Njegove poslednje besede so se še razlegale ob marmornatem zidovju, in že je glušeče vpitje in vzklíkanje pretresalo ozračje. Moški so vpili, ženske kričale in mahale s pahljačami, vse je trgalo plašče z ramen in mahalo z njimi nad glavo kakor z zastavami.

»Živel Cezar! Živel največji in najboljši vseh Cezarjev! Živela Augusta! Dea Favija, živela!»

Ti vzklíki so se glasili brez prestanka in niso prenehali, Kaligula pa je stal zadovoljen s svojim govorom in vesel uspeha svojega načrta pred svojim sedežem, drgetajoč po vsem životu, in obračal prepoteni rdeči obraz na vse strani, da sprejme čestitke in pozdrave svojega ljudstva. Njegove male oči so trepetale od žaru, ki je blestel vanje z nasprotne strani, grlo mu je bilo suho od kričanja in jezik se je oprijemal neba v ustih.

Vzburjenost ga je premažovala; njegov trud, da bi bil na zunaj videti miren in razumen, je bil pretežka naloga za njegovo divjo čud. Tudi vročina je brez dvoma učinkovala nanj, da je čutil neko omotico. In naenkrat, ko so mu še doneli bučni vzklíki po ušesih, je vrgel roke kvišku in se opotekel trd kot klada nazaj, v kotih ust pa so se mu prikazale pene.

Taurus Antinor je prestregel s svojimi močnimi rokami omedlelega cesarja, da ni padel po tleh. Vsi drugi okoli njega so bili preveč vzburjeni, da bi se genili. Auguste, ki jih je na znotraj razjedala ljubosumnost in zavist, so skušale ostati dostojanstvene spričo žalitve, ki se jim je po njihovih mislih zgodila s tem, da je bila njihova sorodnica na tak način postavljena za polboginjo.

Dea Flavija je bleda in molče stala obrnjena k ljudstvu in njene oči so bile videti uprte na nekaj nadzemskega v daljavi. Njeno belo oblačilo, na katerem so se lesketali dragi kamni, je padalo okoli nje kakor mrtvaški prt; ustnice so ji bile odprte kakor med vzklíkom, ki je bil zamrl, preden se ji je porodil na ustnicah. Občinstvo je bilo mnenja, da je to ponos,

in je ploskalo čudni zamaknjenosti, ki je obdajala vso njeno osebo. Ni ji bilo videti, da je od tega sveta. Celó oči so ji bile kakor oslepele in mrtve.

Ko je Cezar omedlel in se zgrudil, se je zdelo, kakor da se je prebudila iz sanj; vzdrtela je po vsem životu, ko se je zgenila iz zamaknjenja in zagledala postavo nečloveške pošasti, ki je ležala kakor ubita žival v rokah rimskega prefekta.

Vnovič, in to v tretjič tisti dan, so se njene oči srečale z očmi Taura Antinorja, toda to pot se mu je dozdevalo, da je v njihovih še vedno tajnostnih globinah videl nekaj, kar je bilo podobno prošnji.

Kakor tisti dan na Foru, je tudi sedaj njegovo srce navdalo neizmerno sočutje — iz katerega je vzklíla njegova ljubezen — sočutje do te zale mladenke, ki je bila sredi vsega velikolepja videti tako samotna.

Čistost njene duše se mu je videla neskaljena kljub temu, da je bil sedaj prepričan, da je ves čas pričakovala tega dogodka in da ji ni bilo neznano to gorostasno barantanje z njeno osebo, ki naj bi ustreglo muhavosti blaznega cesarja ali zabavalo rimsko drhal. V njegovih očeh je njen ponos ostal nedotaknjen; svojo vdanost in zvestobo je poklonila Cezarju na isti način, kakor jo je bil poklonil on. Ona je na svoj preprosti, ženski način dajala cesarju, kar je bilo cesarjevega, in Taurus Antinor je, nežno jo pomilujoč, čutil, da je nikdar ni tako silno ljubil kakor v tem trenutku.

Prekletstvo umirajoče osvobojenke je v resnici rodilo sad. Naklonjenost Dee Flavije, njena zvestoba in vdanost se je izpreminjala v bridko prekletstvo za one, ki so bili tega deležni. Več kakor en mož je bil nemara pripravljen, da umrje strašne smrti v nadi, da bi dosegel njeno roko. In Taurus Antinor je v tihih globinah svoje duše prosil Boga, naj bi ne bila ženska, ki jo je ljubil, nikdar prisiljena — kakor je Menekreta bila prerokovala —, da prosi milosti ono srce, ki ni poznalo usmiljenja, in da najde gluha ušesa za svoje prošnje.

Kaligula se je bil hitro otresel rok, ki so ga držale. Napad omedlevice, ki mu je grožila, je izginil tako hitro, kakor je bil prišel. Njegova sla po maščevanju in sovraštvu je bila v tem hipu tako silna, da je premagala vso njegovo telesno slabost. Ko je spoznal, da mu je Taurus Antinor pomagal in ga podpiral, se je premagal in se mu mirno in milostno nasmehnil.

»Zopet mi je dobro! Zopet mi je dobro!« je veselo ponavljal. »Ali se je moj glas slišal po vsem amfiteatru? Ali so vsi slišali, kaj sem govoril?«

»Vsi so slišali tvoj glas, Cezar!« je odgovoril Taurus Antinor počasi, »in glej, eden, ki hrepeni po roki Auguste, se je že pripravil, da se gre borit zanjo!«

(Dalje prihodnjic.)

Naše prijateljice.

Inž. Ciril Jeglič.

Bolne rastline in njih zajedavci.

Dobro negovane in krepke rastline se mnogo laže in uspešneje upirajo raznim zajedavcem in boleznim, nego zanemarjene ali nepravilno oskrbovane rastline.

Včasih se pripeti, da začno rastlini odpadati listi in se posamezne vejice posuše; takšnim pojavom so skoraj vedno krive bolne korenine. Popolnoma napačno bi bilo, ako bi skušal bolne korenine ozdraviti z obilnim zalivanjem in z gnojenjem. Takšni rastlini daj zdrave prsti, svežega zraka in primerne toplote ter zamakaj bolj malo! Ne smeš je postaviti na hudo solnce, a namesto da bi jo zalival, jo večkrat poprši z rosilko.

Razne nepravilnosti (velika posoda, neredno ali napačno zalivanje, pomanjkanje svetlobe, prehladen ali pretopen prostor, suh zrak, prepih itd.) povzročajo, da rast preneha, listje porumeni, cvetni popki odpadejo, korenine gnijejo itd. Gnitje čebul in gomoljev povzročajo glivice, ki se razmnožijo zlasti v vlagi. Ako se pojavi bolezen na jesen, se rastline čez zimo v sobi težko pozdravijo.

Najraznoličnejše **škodljive živali** so opasne zlasti bolehnim in slabotnim sobnim rastlinam. Opisati moramo vsaj nekatere najbolj razširjene in nevarne živalske zajedavce.

Listne ušice pozna vsak sobni vrtnar. Kaj rade se pojavijo na rastlinah, ki zahtevajo hladen in zračen prostor, a jih imaš preveč na toplem in v zaprtem, suhem zraku. Cinerarije, rože, angleške pelargonije, nagelj, sobni špargelj i. dr. često silno napadajo ti zajedavci, zlasti trpe njih mladi, nežni poganjki.

Listnih ušic imamo več vrst in malone na vseh kulturnih rastlinah. Žive na zelenih, mesnatih delih rastline ter so pač najbolj razširjene škodljivke. Ušica se množi izredno hitro; od ene same se utegne v teku leta skotiti v 9—15 rodovih cel milijon potomstva. Množice ušic sesajo sok zlasti iz mladih rastlinskih poganjkov, a obenem izločajo sladko, lepljivo tekočino, ki je znana pod imenom »medena rosa« ter rastlinam škodljiva. Lepljivi sok prevleče in zamaši dihalne odprtine (reže) zelenih listov in nanj se prilepijo tudi ostanki tisočerih ušic, ki se levijo. Na takšno nesnažo se rade naselijo še škodljive glivice, in potem ni čudno, da rastlina hira.

Zanimivo je, da so vse ušice od spomladi do jeseni nespolne in koté žive mladiče. Šele jeseni se pojavijo krilati samci in samice, ki se pariyo. Oplojene samice ležejo jajčeca na rastlinske veje, kjer prezimijo, in spomladi se prikažejo iz jajčec spet nespolne ušice. Na sobnih rastlinah, ki prezimujejo

v toplih prostorih, se ušice tudi več let neprenehoma plode le nespolno.

To je še sreča, da imajo listne ušice mehko kožo in da jih zato lahko uničimo. Samo z umivanjem težko odstranimo ušice na nežnih rastlinskih brstih. Napadene rastline je treba večkrat (vsak tretji ali peti dan) temeljito, zlasti še na spodnji strani listov, poškopiti z 1—2% raztopino tobakovega ekstrakta (izvlečka), ki ga uporabljajo tudi sadjarji zoper krvavo uš na drevju.

Tobakov izvleček je rjava, gosta tekočina, ki vsebuje smrtonosen strup nikotin. Zoper listne ušice zadostuje 1% raztopina (1 *dkg* izvlečka na 1 *l* vode), ki ji primešamo radi boljšega učinka še 1% mazavega mila (mehkega kalijevega mila); milo poprej raztopiš v vroči vodi. Tobakov izvleček dobivamo iz tobačnih tvornic, prodajajo ga pri Kmetijski družbi, v nekaterih lekarnah in drugod. Lahko si pa tudi sam prirediš pripravno tobačno vodo. Zreži konec tobakove klobase, namakaj ga pol dne v topli vodi, potem tekočino precedi skozi sito in dodaj, če treba, še primerno množino vode. Raztopina ne sme biti prehuda in spet ne prerodka; zato najprej preizkusi, kako učinkuje napravljena tobačna voda.

Dobro sredstvo zoper ušice je tudi kvasijev odvarek, zmešan z milnico. V lekarni ali drogeriji kupiš kvasijeve treščice (mušji les). Da napraviš 10 *l* odvarka, vzemi 15 *dkg* kvasijevega iverja, ki ga čez noč namočiš v 1 *l* vode in nato kuhaš eno uro; pri kuhanju doliješ vode, kolikor se je izpari. To naj stoji 24 ur in potem odvarek odcediš. Medtem raztopiš 25 *dkg* mazavega mila v vreli vodi. Oboje, odvarek in milnico, zliješ skupaj v eno posodo, zmešaš ter priliješ še 8 *l* vode. Tako pripravljeno zmesno tekočino, ki se drži po več mesecev, škropiš z razpršilnikom, rosilko ali škropilnico po napadenih rastlinah. Zelo ušive rastline potopiš z vejami v raztopino. Ko so ušice uničene, opereš rastlino s čisto vodo.

Imamo pa zoper ušice in podoben mrčes še razna druga sredstva, n. pr. spekulin, prašek »piretrin« i. dr.

Črne ušice, ki jih često vidimo n. pr. na krizantemah, so odpornejše nego zelene.

Tudi kaparji se v suhem in toplem ozračju zakurjene sobe razplode v silnih množinah. Kapar je ušica, ki ima vrhnjo stran telesa pokrito z luskino (ščitom ali kapo) in nima kril. Samica se prisesa na enem mestu, ki ga ne zapusti; tam se oplodi, leže jajčeca pod svojim ščitom in končno pogine. Kaparje opaziš kot bele ali temnejše, grbaste pike (velike kakor glavica bučike) na starejših vejah in listih, iz katerih sesajo rastlinski sok. Ker se čvrsto prisesejo in jih tudi kapa varuje, zato jih z mehko gobo navadno

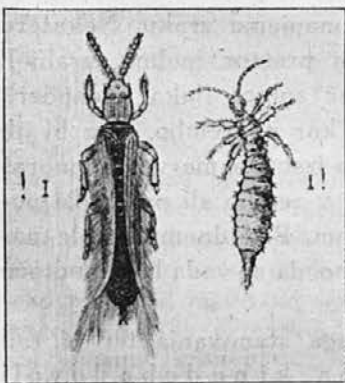

sploh ne moreš odstraniti, ampak si moraš pomagati z nohtom ali s kako staro zobno krtačko; glej, da s krtačko dobro očistiš zlasti spodnjo stran listov in pazduhe na stebli! Kaparji se najraje spravijo na znamenarjene oleandre, lovorje, palme in avkube.

Ko čistiš, vzemi mlačnotoplo vodo, v kateri raztopiš nekoliko mazavega mila. S krtačko očiščena mesta namaži z 2% raztopino tobakovega izvlečka ali pa s kvasijevim odvarkom.

Oleander, kateremu so kaparji močno napadli liste, potopi večkrat po pol ure v vodo in nato poskropi s tobakovo raztopino; za že onemoglo rastlino je pa bolje, da jo prav na kratko obrežeš ter potem deblo in ostale veje skrbno osnažiš.

Trips (črna mušica) je najhujši sovražnik acalije, mirte, lovorja, aralijske, palm, nageljnov itd. Ta mala komaj 2 mm dolga, vitka živalca ima nežna krilca, ki se na črnem telesu komaj razločujejo. (Na naši sliki je na levi strani mušica, na desni njena ličinka. Črtica poleg klicaja označuje naravno velikost živalce.) Če pazljivo motriš to golazen s povečevalnim steklom, vidiš v družbi gibčnih črnih živalic, ki brž odskakujejo, tudi njih

Trips.

bledorumene ličinke, ki napravljajo največ škode. Listi, ki jih izsesavajo, kmalu oblede. Na rožah in nageljnih gredo ti zajedavci radi tudi na popke, kjer jim je med cvetnimi listi skoraj nemogoče priti do živega. Mnogo krasnih cvetov uniči trips rožam zunaj na vrtu. Izsesana mesta na cvetnih listih opazimo kot rjave ali blede lise.

Trips se najmočneje vgnezdi na spodnji strani listov. Drobne črne pike so deloma tripsovi izmečki in deloma nova zalega.

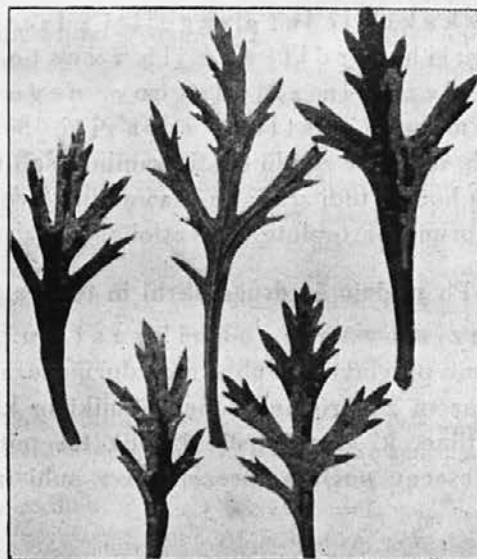
Tudi zoper trips se borimo s tem, da listje večkrat umijemo in popršimo z raztopino tobakovega izvlečka ali kvasijevega odvarka ali pa pokadimo s tobakovim dimom. Dobro sredstvo je tudi raztopina mazavega mila, v katero kanemo nekaj kapljic lizola.

Razen teh povzročajo še mnoge druge vrste drobnega mrčesa in večjih živalic manj ali bolj občutno škodo na sobnih rastlinah.

Na marjetah, ki jih naša dekleta mnogo goje, sem že marsikod opazil škodo, ki jo povzroča neka drobna mušica rovka. Njene male, belkaste ličinke se zajedajo v mesu lista pod kožo (epidermo), tako da nastanejo v zelenem listu vijugaste, svetle in rjavkaste proge (rovi) in mehurčaste lise. (Glej sliko!) Podobne rove najdeš včasih tudi na listih cinerarije in nekatere vrtno zelenjadi (na grahu in fižolu, zelenu,

korenju in špinači). Ličinke se zabubijo v listu ali pa v zemlji. Ker se hitro razvijejo, se pojavijo majčkene, skoraj nevidne mušice v več zarodih zapovrstjo. Starejše marjete je treba močno obrezati ter jim dati dovolj solnca, hrane in skrbnega zalivanja, da bodo krepko rastle. Ž ličinkami okužene liste in poganjke oberi in sežgi! Da zatreš mušice, postavi okužene rastline večkrat v zaprt prostor ter jih pokadi s tobakovim dimom.

Tudi deževnik (glista), ki ga zunaj na vrtu častimo za koristnega sotrudnika, je v cvetličnem loncu le nepoklican gost. Deževnik uživa in prebavlja humozne, gniječje organske snovi in v tem oziru rastlinam ne škoduje. Vendar ga pri rastlinah v loncih ne smemo trpeti, ker pokvari s svojimi izločinami koreninsko grudo. Deževnik izloča iz svojega telesa škodljive kisline; če je po več deževnikov v enem loncu, škodujejo izločene kisline koreninam zlasti občutljivejših rastlin. Često zamaši glista odcejalno luknjo na dnu posode. Navadno prilezejo deževniki sami iz lonca, ako močno potrkamo na obod. Preženemo pa jih iz posode tudi s tem, da rastline nekolikokrat zalijemo z vodo, ki smo ji primešali oboro orehovega listja.

Marjetni listi, ki jih je poškodovala ličinka mušice rovke.

Kakor ljudi in živali, tako napadajo tudi rastline razne **kužne bolezni**, ki jih povzročajo in prenašajo majčkene, očem brez drobnogleda nevidne glivice in bakteriji. Na sobnih rastlinah se posebno rade vgnezdijo razne vrste plesnobe, palež, rja, gniloba i. dr.

Glivice, ki povzročajo takozvano **pravo plesen**, rastejo na površju zelenih rastlinskih delov in tvorijo sivkasto, pepelnato prevleko na listju in mladikah. Take plesni napadajo zlasti krizanteme, cinerarije, rože, evonimus i. dr. ter se zatirajo kakor oidij na grozdju z drobno zmetim žveplom, ki se mora razprašiti po bolnih rastlinah v solnčnem vremenu.

Neprave plesni (palež, peronospora) in rje pa ne rastejo na površju, temveč v notranjščini zelenih delov rastlinskega telesa ter je njih zatiranje težavnejše in je le zabranjevalno: rastlino, ki jo hočemo obvarovati, moramo prej poškopiti s kakšno razkuževalno tekočino, preden se na njej razvije bolezenska glivica. Kot razkužilo so največ v navadi raztopine bakrenih soli (modre galice). Rja napada zlasti nageljne, krizanteme in rože.

Sicer je pa najenostavneje in najbolje, da takoj, ko opaziš rjo ali kakšno drugo kužno bolezen, napadene dele rastline previdno odrežeš in sežgeš, oziroma kar celo rastlino odstraniš, da tako preprečiš okuženje ostalih, še zdravih rastlin.

Gnitje korenin nastopi navadno kot posledica preobilnega zalivanja ali slabe drenaže. Takšno rastlino takoj oprezno vzemi iz lonca, razrahljaj ji grudo, bolne dele na koreninah gladko izreži in rane posuj z ogljenim prahom. Kislo, pokvarjeno prst izmenjaj z vlažno, peščeno in zdravo prstjo ter vsadi rastlino v kolikor mogoče majhen lonec, ki mu napraviš dobro drenažo nad odcejalno luknjo. Da pospešiš razvoj novih korenin, zmerno zalivaj, varuj rastlino hudih solčnih žarkov in prepriha, a v toplem vremenu ne pozabi na rosilko!

Vsekakor je lažje vzgojiti zdrave rastline in jih utrditi ter jih zvesto varovati boleznim in zajedavcem, nego bolne in onemogle rastline zdraviti. Še enkrat: Ni dovolj, ako je v zemlji dosti hranilnih soli in vlage, korenine hočejo tudi zraka in vsa rastlina svoji naravi in rasti primerne toplote in svetlobe!

Pa pridejo še druge skrbi in težave.

Prezimovanje sobnih rastlin povzroča marsikomu preglavice. Dobro nam služijo nezakurjene, pred mrazom zavarovane sobe, hodniki in kleti.

Rastline, ki jeseni listje izgube ter potrebujejo nekaj mesecev počitka, prezimimo v suhi in hladni

sobi. Zalivamo jih le tedaj in toliko, da ostane prst še nekoliko vlažna. Preveč mokrote vedno škoduje. Rastline, ki jim odpade le nekaj listja in ne hkrati, postavimo blizu okna; orumenele liste odstranimo. Palme in njim podobne rastline, ki tudi tedaj, ko počivajo, ohranijo liste, pa postavi v hladnem prezimnem prostoru na najsvetlejšo mesto. Lesnate cvetlične grmiče (n. pr. fuksije) lahko prezimimo, ko jim listje odpade, tudi v temni kleti.

Prezimni prostor naj ne bo topel, sicer bi lončne rastline začele prezgodaj odganjati ter bi tako le oslabele. Ne postavljalj rastlin, ki ohranijo zelene liste, pregosto!

Tiste rastline, ki ostanejo tudi pozimi zelene, in zlasti, če jih gojimo v kurjeni sobi, so prav hvaležne, če jih poleti postavimo na vrt, kjer se pokrepčajo na svežem zraku. Preden preneseš rastline na vrt, jih moraš privaditi zunanjemu zraku. Nekatere hočejo imeti napol senčen prostor (palme, aralijs), druge spet potrebujejo več solnca (juka, oleander). Loncev ne smeš postaviti kar na zemljo, kjer bi jih pekoče solnce razgrevalo in izsušilo, marveč jih moraš zagrebsti do vrhnjega roba v zemljo ali pa obložiti posodo s kamenjem in mahom. Pod dnom posode napravi v tleh primerno votlino, da se voda lahko odteče iz odcejalne luknje.

Često nimaš primerne stanovanja ter bi rad okrasil tudi sobe in okna, ki ne dobe dovolj solnca ali pa gledajo na severno stran. Tu ti pomagajo iz zadrege mnoge listnate rastline, ki imajo lepe in dekorativne liste ter so dokaj skromne, kakor n. pr. aralijs, aspidistra, avkuba, bršljan, evonimus, filodendron in figovec (ficus). Imamo na izbiri tudi brhke, pridno cvetoče cvetlice, ki so pripravne za svetla, na severno stran obrnjena okna: znane vodenke (balzamine), ki se vsepovsod po naših vaseh tako rdeče in zadovoljno smejejo v pretesnih okencih, dalje fuksije, primule, lobelije pa še gosposke acaleje in kamelije ter siljene čebulnice za spomladni cvet.

(Dalje prihodnjic.)

Zemlja.

Sivca in pramca je oče popoldan napregel, z lemežem svetlo bleščečim je v njivo posegel: rad deteljišča zelenega prst bi obrnil. — Plug bo osnažil, a čevljev ne bo si odrgnil prsti.

Stari za njim je prilezel z motiko nabrušeno kepe pobijati, iztepat zaraščeno ruševno. Večkrat sred njive poklekne in k zemlji se skloni: kakor pravadna mladost mu skoz ude vro vonji prsti.

Gore ob robu na desni in levi stojijo, kakor dekliški obrazi se v polje smejijo. Z gore do gore gre trak — bel oblak. O ročaj cajne, v kateri sam Bog ta požegnani kraj držil.

Pogačnik Jože.

Belorusi.

J. B. Šedivý.

Ni slovanskega naroda, ki bi ga svet tako malo poznal kakor Belorusi.* Kajti beloruska zgodovina ne našteva dolgotrajnih velikih bojev in Belorusi niso sami nikdar posegli tako odločilno in s tako srditostjo v življenje ostalih evropskih narodov, da bi obrnili nase pozornost zapadnega sveta. Nemci in drugi kulturni zapadni narodi so smatrali slovanske narode za manj vredne. Šele doba po svetovni vojni jim je odprla oči in sedaj zapadni narodi iščejo rešitve iz svoje duševne praznote v duševnem bogastvu slovanskih narodov. Zaradi predsodkov do Slovanov se zapadnoevropski omikanci niso učili slovanskih jezikov in zato tudi niso mogli spoznati slovanske zgodovine in slovanske prosvete. Kakor so imeli nejasne pojme o južnih Slovanih in so Hrvate, Dalmatince, Bosance, Srbe in Črnogorce smatrali za posebne narode, tako je bila nejasnost glede Rusije še mnogo večja. Rusija je namreč še sedaj zapadnoevropskemu svetu velika uganka. Splošno je prav do konca svetovne vojne vladalo prepričanje, da bivata v ogromnih ruskih poljanah razen manjših finskih plemen samo dva slovanska naroda: Rusi

in Poljaki. Za Ukrajince in Belorusce pa je zvedel svet šele iz boljševiških knjig in časopisov v najnovejši dobi, ko sta dobila ta naroda v okviru sovjetske ruske zvezne republike svoji lastni državi.

1. Pogled v preteklost.

Da Slovani niso bili do nedavna tako divji in neizobraženi kakor so jih opisovali oholi zapadnoevropski pisatelji, nam dajejo najlepši dokaz Belorusi. Že v 10. stoletju po Kristu poznajo pisavo in si resno prizadevajo, da bi si osvojili omiko srednjeveških Grkov ali Bizantincev, ki so bili takrat najbolj izobraženi narod na svetu. V cirilici in v jeziku, kakor se je uporabljal v cerkvi pri slovanskem bogoslužju, le da so ga prikojili domači govorniki, je izšla od 10. do 12. stoletja cela vrsta prevodov iz grškega jezika. Prevajali so zlasti knjige, ki so imele namen, utrjevati krščansko vero in spodbujati k pobožnemu verskemu življenju. Zelo so bile priljubljene propovedi sv. Janeza Zlatousta, pobožna premišljevanja ter cerkvene pesmi sv. Janeza Damaščana in življenjepisi svetnikov. A tudi prevodi znanstvenih del so našli čitateljev. V »Pčali« (Bčeli) so zbrani najznamenitejši odstavki iz spisov starogrških modrijanov Sokrata, Platona in Aristotela. V poznavanje narave je uvajal »Fiziolog«, ki je obenem dajal nauke za pošteno življenje. Kratkčasne vsebine je povest »Aleksandrija«, ki pretresljivo opisuje junaška dela in žalosten konec makedonskega kralja Aleksandra Velikega. Najznamenitejši književni spomenik, ki je nastal v 11. stoletju med Belorusi, je takozvani Turavski evangelij, ki ga hranijo v javni knjižnici v Vilnu.

Značilno je, da si je za širjenje izobrazbe med Belorusi v 12. stoletju pridobila posebnih zaslug žena, namreč beloruska kneginja Afrasinja. Njen ded Ujaslav Čaradzej je bil vladar beloruske polatsko-vitebske kneževine. Že v dvanajstem letu je skrivaj pobežnila z dvora v samostan in se tam posvetila spokornemu življenju, molitvi, prepisovanju knjig in vzgoji mladine. Knjige je prodajala ter z zaslužkom ustanovila novi samostan blizu Polocka, ki bi naj služil zlasti vzgoji in izobrazbi. Tukaj je zbrala nekaj redovnic, jih naučila čitati, pisati in jim dala svoje bogato znanje, nato pa je z njimi prepisovala beloruske knjige in vzgajala mladino.

Pa tudi že v tej dobi se začno pojavljati samostojna beloruska književna dela. Najvažnejše je »Slovo o palku Igarevu«, ki ga Rusi proglašajo za svoje, ne da bi imeli zato pravico.

Do 13. stoletja ne moremo govoriti o enotnem beloruskem narodu. Razlika v jeziku je bila pač neznatna, a manjkala je skupna zavest vseh beloruskih plemen. Belorusko ozemlje si je do takrat delilo večje število neodvisnih knezov, ki so se često med seboj borili. Šele v začetku 13. stol. se je posrečilo starodavni turalsko-pinski kneževski rodbini prisiliti ostale kneze v svojem sosedstvu, da so priznali njeno vrhovno oblast. Nekateri knezi pa so se sami odrekli svoji samostojnosti, ker jim je mogočni turalsko-pinski knez lahko nudil pomoč zoper tatarske roparske napade. Boji s Tatari so združili vsa beloruska plemena, ki so se začela zavedati, da jih spajajo isti jezik in enaki običaji in navade. V tej dobi se je začelo uporabljati ime »Belorus«, ki je bilo skupno za vsa beloruska plemena.

* Prav velika škoda za slovanske narode, zlasti za najmanjše, je ta, da se ti med seboj skoro nič ne poznajo. In zato se nam zdi potrebno, da »Mladika« seznanja prav široke plasti o tistih naših bratih, ki so bili, kot mi Slovenci, skoro neznani, ki so danes razkosani na razne države — kot mi. Eden izmed teh so Belorusi.

V tej dobi, torej v začetku 13. stol., je začela nastajati v beloruskem sosedstvu litevska država, ki je imela važno nalogo v življenju in razvoju beloruskega naroda. Napadi zapadno-litevskih ali pruskih plemen, ki jih je podpiral viteški red, so prisilili litevska plemena, da so se začela zedinjati v večje zajednice in iskati opore pri Belorusih. Razen tega pa so še Litvevcem grozili divji Tataři. Nevarnost se je še povečala, ko se je l. 1237 združil nemški viteški red z livonskim. Zato so si v teku 13. stoletja začeli litevski knezi z dogovori in ženitnimi zvezami osvajati beloruske kneževine ali pa so si jih nasilno prisvojili po tatarskih roparskih napadih, ko je bila zemlja opustošena in prebivavstvo razkropljeno. Vse drobne litevske kneževine je zedinil v eno državo litevski knez Mendog (1219—1263). Ker so beloruske kneževine trpele od tatarskih vpadov, se jih je mogočni litevski knez Mendog z lahkoto polastil. K litevski državi je pripojil Mendog novogrodsko, črnorusko, polocko, vitebsko in smolensko kneževino, tako da so bili ob koncu njegove vlade vsi Belorusi pod njegovo oblastjo. Belorusko prebivavstvo je dosti bolj obdelavalo polje kot Litevci; bili so bolj vajeni reda in se zavedali potrebe državne organizacije. Ker so bili kristjani, so izgubili mnogo nekdanjih divjih poganskih navad, kakor so jih imeli še poganski Litevci. Beloruski višji krogi so po beloruskih prevodih črpali znanje iz bogatih virov grške učenosti. Tako ni čudno, če je Mendog dajal prednost kulturno višjim Belorusom in je na najvažnejša mesta postavljaj Beloruse. Namesto litevskega jezika, ki še ni bil zrel za pisavo, se je v Litvi začel uporabljati beloruski jezik kot državni. Polagoma je postal beloruski jezik modern. Na vsakem dvoru litevskih odvisnih knezov se je govorilo beloruski. Litevski jezik se je začel uporabljati v knjigi šele v 16. stoletju, enotni književni jezik pa so dobili Litevci po svetovni vojni.

Mendogovi nasledniki niso imeli njegovih sposobnosti in njegovega duha. Iz sebičnih razlogov je hotel po njegovi smrti ugrabiti vsak njegov sorodnik čim večji del njegove države. Polagoma pa sta se razvili samo dve nasprotni stranki. Pogansko - litevski stranki je stal na čelu knez Trojnat, krščanske Beloruse pa je vodil polocki knez Tovtivil. Ko je na belorusko stran stopil Vojšelk, sin ubitega litevskega kneza Mendoga, je zmagala krščanska beloruska stranka. Vojšelk, ki je bil popolnoma prepojen z belo-

rusko omiko, se je zopet vrnil v samostan. Litva in Belorusija sta se zopet zedinili v eno državo. Vendar pa so notranji boji med večinoma poganskimi Litevci in krščanskimi Belorusi trajali tako dolgo, dokler ni vzel vajeti v roke mogočni knez Gedimin (1315—1341). Z urejeno vojsko je odbijal napade nemško-livonskega viteškega reda, uredil državo na znotraj in jo znatno razširil. Čeprav je prevladovalo pravoslavlje, je dal popolno svobodo tudi katoličanom. V Vilni, ki jo je on osnoval, so imeli svoje samostane frančiškani in dominikanci in so odtod skušali vplivati na večinoma pravoslavne Beloruse. Gedimin sam je hotel vstopiti v katoličanstvo, ali

Litevski statut iz l. 1529.

tega ni storil, ker so temu zelo nasprotovali pravoslavni. Za vlade litevskega kneza Jagela (1377—1434) pa je začela vedno bolj naraščati ruska država s središčem v Moskvi ter je dajala znamenja, da se hoče polastiti beloruskih pokrajin. Jagelo se je zvezal zoper Ruse z Mamajem, voditeljem roparske tatarske čete, takoimenovane Zlate horde, ki je bila strah in trepet tedanjega sveta. Toda v krvavi bitki na Kulikovskem polju l. 1380 je ruski veliki knez Dimitrij Ivanovič (1359 do 1389) premagal združeno litevsko belorusko vojsko in njenega zaveznika Zlato hordo. Ta poraz je omajal Jagelov položaj, ali zelo je njegov ugled zopet zrastel, ko je v začetku l. 1386 prejel v Krakovu poljsko krono in se dal krstiti. S posebno pogodbo se je zavezal, da se na veke spoji s poljsko državo. Že naslednje leto pa je dal pokrstiti vse še poganske litevske državljane, in sicer v katoliški veri.

Da bi čim bolj razširil katoliško vero med litevskimi plemiči, je dajal katoliškim plemičem večje svoboščine. Do čim je do njegove dobe imelo plemstvo pravico samo uživati svoja veleposestva in je moralo zato ob vojni dati litevskemu vladarju določeno število oboroženih vojakov in jih vzdrževati, je dal Jagelo katoliškim plemičem pravico, da svobodno razpolagajo s posestvi in da jih morejo kupovati, prodajati in podedovati brez predhodnega vladarjevega dovoljenja. Skupaj z Litvo se je združilo l. 1386 vse belorusko ozemlje s poljskimi pokrajinami v poljsko-litevsko državo. V začetku je bila samo vladarjeva oseba vez med Poljsko in Litvo. Toda kmalu se je javil v pokrajinah litevske države poljski vpliv. Katoliška poljska omika, ki je črpala iz bogatih vrelcev katoliške Cerkve svojo moč, je začela polagoma izpodrivati ne samo belorusko, temveč še bolj litevsko omiko, ki je bila na mnogo nižji stopnji ko beloruska. Počasi se je začela uvajati v Litvi tudi uprava po poljskem vzoru. Litevski knezi, plemiči in ljudstvo, bodisi da so bili litevske ali beloruske narodnosti, se niso mnogo upirali poljskim novotarijam, ker jim je grozila nevarnost z ruske strani. Ruski veliki knez Ivan III. Vasiljevič (1462—1505) s sedežem v Moskvi je začel namreč proglašati Beloruse in Ukrajince za del ruskega naroda in jih je hotel podjarmiti. L. 1464 se mu je res posrečilo odtrgati od beloruskega ozemlja kneževino Pskov, l. 1471 pa Veliki Novgorod. Sovraštvo zoper Ruse je naraščalo in začeli so se dolgotrajni spori za mejo med poljsko-litevsko in rusko državo, ki so vselej izbruhnili z vso silovitostjo, ko je bila ena izmed njih v težavnem položaju in je nasprotna stranka lahko pričakovala uspehe. Velik del svoje samostojnosti so izgubili Litevci l. 1501. Takrat so se namreč obvezali plemiči litevske velike kneževine, da ne bodo odslej volili kralja na svoji skupščini, temveč skupno s poljskim plemstvom in duhovščino na njihovi skupščini. Obvezali so se, da bodo za naprej sklepali vse pogodbe s tujimi državami v dogovoru s poljsko vlado in da bodo uporabljali samo poljski denar.

Odslej so začeli Poljaki širiti svoj vpliv na litevski in beloruski narod s še večjo vztrajnostjo. Že takrat je postala omika in pa zlasti katoliška vera tisto sredstvo, ki so hoteli z njim spremeniti vse Litvece v Poljake. Še do današnjih časov mnogi Poljaki ne smatrajo katoliške Cerkve samo za vzvišeno učiteljico Kristusovih nauk

in za vzgojiteljico k prijateljskemu sožitju poedincev in narodov, temveč jo hočejo zlorabljeni v svoje krivične šovinistične (prenapeto narodne) namene, kakor to skuša Mussolini v Italiji in Maurras v Franciji. Toda prav nobeno še tako mogočno sredstvo ne more roditi trajnih sadov, ako se zlorablja v krivične in nepoštenne namene. Tako se tudi pred stoletji, ko so bile razmere mnogo preprostejše in za Poljake mnogo ugodnejše, ni posrečila polonizacija litevskega ljudstva, čeprav je odpadlo k Poljakom nekaj plemičev. Kljub vsemu poljskemu prizadevanju je še v začetku 16. stoletja vladal v Litvi beloruski jezik ne samo med beloruskim prebivavstvom, temveč tudi med plemiči litevskega rodu. Poljski kralj Sigismund I. (1506 do 1548), ki je bil obenem tudi litevski veliki knez, je izdal l. 1529 ustavo ali temeljne zakone za litevske pokrajine v beloruskem jeziku. Ta takozvani »Litevski statut« je izšel šele 50 let pozneje v latinskem in poljskem prevodu.

Že pred ujedinjenjem litevske države s Poljsko so začeli katoliški duhovniki širiti med Belorusi namesto cirilice latinico. Poljaki so upali, da bodo z latinico priklenili Beloruse nase ali pa vsaj zanetili med njimi spore, in so zato z vso silo podpirali uvajanje latinice. Toda ta poljska nakana se je ponesrečila. Belorusi so se že takrat dvignili tako visoko nad svojo dobo, da so smatrali latinico in cirilico za enako vredno orodje beloruskega jezika. Še dandanes pišejo Belorusi v latinici in cirilici in vsak spor zavoljo pisave je izključen že zavoljo tega, ker vsak pismen Belorus enako dobro

ruske trge, so znali pisati samo z arabskimi črkami. Ko so osnovali po beloruskih mestih svoja skladišča in trgovine, so privedli s seboj pomočnike, ki so se istotako sicer naučili beloruskega jezika, ne pa beloruske pisave. Beloruski jezik jim ni delal težav že zavoljo tega, ker se je takrat celo v Carigradu, glavnem trgovskem mestu arabskih trgovcev, govorilo zelo mnogo v slovanskem jeziku. Odrezani od svoje arabske domovine so polagoma pozabili svoj jezik, obdržali pa so še svojo pisavo in vero. Ker so poznali arabski trgovci bizantinsko omiko, zlasti carigrabsko razkošje, iz lastne izkušnje, so lahko vplivali tudi na svoje beloruske sosedje, ki so zlasti okrog Vilne sprejeli arabsko pisavo.

(Dalje prihodnjic.)

Nove knjige.

Izidor Cankar, **Uvod v umevanje likovne umetnosti. (Sistematika stila.)** V Ljubljani, 1926. Izdala in založila Narodna galerija. 8°. Str. 224. — Že ime avtorja nam jamči, da je ta knjiga znanstven dogodek prvega reda; pa saj je to prvo delo, ki je spravilo pridobitve moderne umetnostne znanosti v sistem in je le naravno, da je takoj, ko je izšlo, že tudi zbudilo pozornost inozemstva. A ne mislimo tu razpravljati o vrednosti, ki jo ima knjiga za umetnostnega znanstvenika, opozoriti hočemo nanjo ljubitelja umetnosti, to pa ne le upodablajoče, ampak prav tako glasbene in leposlovne, in sploh vsakega, ki se zanima za probleme kulturnega udejstvovanja. Ko govori avtor o stilu, to je o zakonitem organizmu likovne umetnine, slike ali kipa, govori s tem o miselnosti, ki poganja iz globin duše, iz svetovnega nazora, ki je umetnino rodila: govori o človeku in o dobi, ki sta nujno morala ustvariti umetnino baš tako, kakršna je. Ta človek in ta doba pa sta ustvarjala tudi glasbo in literaturo in stil je isti: je izraz istega življenjskega čustva. Saj to je stil: slika duševnega ustroja ustvarjajočega človeka, ustvarjajočega časa, ustvarjajočega kulturnega območja, in zgodovina stila je zgodovina duševnega razvoja. — Površne ocene umetnostnih pojavov in samo na grd dobiček umerjena, enostranska literatura o umetnosti so zmedle pojme umetnost ljubitega in po »lepoti« hrepenečega občinstva; zato je bila taka knjiga nam zelo potrebna. Cankar obravnava v svoji Sistematiki stila — (pri nas je bolj udomačena beseda »slog«, nego stil,

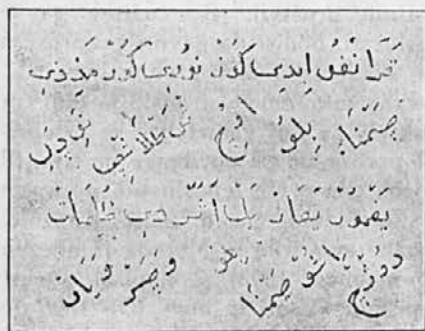
vendar se rabi »slog« za pojme, ki pomenijo lahko vse kaj drugega) — le one sestavine umetnine, ki jo resnično tvorijo. In dasi je obdelal tvarino, ki doslej še ni bila sistematično prikazana, je vendar napravil svoje delo s pomočjo lepega jezika in z jasnostjo izražanja vsakomur dostopno.

Najprej izloča neumetnostne vidike: zgodovinske in starinske in govori o nalogah umetnostne zgodovine v ožjem smislu, nato pa, prehajajoč k umetnostnim vidikom, obravnava najprej estetsko-subjektivne vrednote umetnine. V drugem delu knjige, naslovljenem Umetnina kot organizem, pa ugotavlja trojno možno snov umetnine, ki je ali idealistična, ali naturalistična ali realistična, ter izvaja, da so idealistične snovi upodobljene redoma v ploskovitem stilu, v brezprostornem prizorišču in v vezani kompoziciji, naturalistične snovi v slikovitem stilu, v neskončnem prizorišču in v svobodni kompoziciji, realistične snovi pa v plastičnem stilu, v omejenem prizorišču in v tektonski kompoziciji. V zadnjem poglavju, ki govori o vsebini umetnine, navaja stile, ki so vladali v določenih dobah.

Naj bravca v tej kratki navedbi vsebine ne moti množica morda tujih mu izrazov. Te pojme avtor vsestransko razloži ter podpre svoje ugotovitve z 48 slikami, primeri, vzetimi iz vseh dob zapadnoevropske umetnosti, tako da nudi knjiga obenem lep pregled umetnosti evropskega zapada. Prav vsaka trditev je dokazana z opisom slike, to pa tako jasno in prepričevalno, da more knjigo v celoti prav vsakdo umeti in ji samo pritrditi. Poleg tega jo pa priporoča njena lepa oprema.

M. Marolt.

Jonatan Swift: **Guliverjeva potovanja.** I. V deželi Pedenjmožičkov. II. V deželi Goljatov. Za slovensko mladino priredil Pavle Flerè. S podobami. Natisnila in založila Učiteljska tiskarna v Ljubljani, 1926. — »Guliverjeva potovanja« angleškega pisatelja Jonatana Swifta so prevedena v vse evropske jezike in je prav, da smo jih dobili tudi Slovenci v svojem jeziku. Žal, da je ta jezik precej boren in diši po novi »jugoslovensščini«. Podobe so angleškega izvora in tudi znane. Seveda so izborne in govorijo mladini vse bolj živahno kot besede same. »Guliverjeva potovanja« so knjiga, ki jo z istim užitkom bere mladina in odrasli ljudje in ki se bo tudi vsem našim brž priljubila. Zato je niti ni treba priporočati, ker se sama priporoča. Še enkrat pa prav

V beloruščini z arabskimi črkami pisana knjiga Aj Kitab. Nastala je v 15. stoletju.

obvlada obe pisavi. V svoji širokogrudnosti v pisavi so šli Belorusi celo tako daleč, da se zdi to modernemu človeku skoraj neverjetno. Del Belorusov je namreč v 15. in 16. stoletju pisal celo z arabskimi črkami. Arabski trgovci, ki so prihajali na belo-

radi tega poudarimo, da je škoda, ker ni slovenščina v njej brezhibna. Tako delo pač zasluži, da je prevedeno v jezik, ki ni le brez napak, ampak je tudi do dna slovenski! *Km.*

Kolački. Zbirka mladinskih pesmi in povesti. Izdala in založila Goriška Mohorjeva družba, 1926. — S slikami okrasil I. Bombič.

To je abecednik za vse one malčke, ki nimajo prilike poučiti se v materinem jeziku onkraj naših mej. Toplota veje iz te zbirke, ki vsebuje proizvode vseh naših mladinskih književnikov. Slike so prikladne in dasi zelo moderne, vendar primerne pojmovanju otroka. Če bi bila zbirka tujega izvora, bi nas skoraj obsla zavist, da nimamo takega nežnega darilca za svoje otroke. A ker vemo, da so naši mali tam onkraj meje še posebej potrebni lepega in toplega čtiva, zato smo knjižice pristrčno veseli in čestitamo Goriški Mohorjevi družbi, da jo je izdala. Naša želja je, da bi prišla tudi k naši deci v to državo in da bi ji sledile še druge, tej enake. Mladinoslovje je dobilo s to knjižico dragocen prispevek. *Km.*

Luč v temini. Sestavil Ivan Križar. Naslovno risbo načrtal Louis Spazzapan. Izdala Goriška Mohorjeva družba, 1926. Tiskala Katoliška tiskarna v Gorici.

»Knjiga... pripoveduje, kako so znameniti možje naše dobe iskali Boga in kako so ga našli... Ko pa so našli Boga, so se prerodili in postali novi ljudje. In začeli so delati, vneto in vztrajno delati, da se uresniči veliki načrt vesoljne Cerkve: Pridi k nam Tvoje kraljestvo!« Tako govori g. avtor v uvodu. Potem sledi petero življenjepisov: 1. Junak v puščavi (Karel de Foucauld). 2. Roža med trnjem (Lujiza Hensel). 3. Glas iz groba ob Soči (Jozve Borsi). 4. Vnuček se vrača (Ernest Psichari). 5. Prerok svete Rusije (Vladimir S. Solovjev). V teh spoznamo pota temè poedinih oseb in pota do spoznanja Luči. — Prav primerna je knjiga za sedanjo dobo; veseli smo je v teh dneh, ko je — žal — tudi slovenski narod potreben takih verskih knjig, ki mu, po načinu tozadevnih nemških knjig, opisujejo zmotne nauke in njih pota v razrvani človeški duši — in slednjič — vstop v novo življenje, povratek k Bogu. Pisatelj pravi na koncu uvoda — in iz dna duše zakličemo z njim vred: »Naj bi nas vse katoliške Slovence prevzel zgled teh junaških duš, da bomo iz temin vedno hrepeneli po večni luči vere!« — Knjigo toplo priporočamo! *Km.*

Jubileji in življenjepisi.

Dr. Jože Debevec — šestdesetletnik.

Pretekli mesec je praznoval šestdesetletnico naš marljivi sodelavec dr. Jože Debevec, znani pisatelj, kritik in prevajavec. Rodil se je namreč 15. marca l. 1867 v Begunjah pri Cerknici na Notranjskem. Kot sin učiteljev se je skrbno vzgajal in izobraževal najprej doma in v domači ljudski šoli, nato so ga poslali v Ljubljano, kjer so opilili še njegovo nemščino za sprejem v gimnazijo, ki je bila tedaj razen nekaj ur slovenskega jezikovnega pouka še vsa nemška, in tam je dovršil tudi gimnazijo samo v letih 1879 do 1887. V teh letih si je ob slovensko

Dr. Jože Debevec.

narodnih in nemško nacionalnih profesorjih in v družbi prav takih součencev, vernih in nevernih, dobrih in slabih, snoval svoj značaj in se dvigal do vzorov, ki jih je spoznaval, ter se utrjeval v bojih proti zlim vplivom, ki so jih hoteli rušiti, in proti notranjim in vnanjim oviram, ki so mu zastavljale pot do jasnih višav, po katerih je hrepenel. Lepo in nazorno je narisal Debevec ta razvojna leta v »Vzorih in bojih«, najboljši vzgojni povesti za srednješolsko mladino, kar jih imamo.

Po zrelostnem izpitu je šel Debevec 1887 na Dunaj, da bi se izobrazil za profesorja klasičnih jezikov in slovenščine, saj je že na gimnaziji vzljubil književnost in si pridobil široko in trdno književno znanje. Radi pomanjkanja sredstev pa se je odločil že naslednjo pomlad, da dovrši poprej bogoslovne studije v Ljubljani in se morda kdaj pozneje zopet povrne na vseučilišče. Tudi kot bogoslovec ob strokovnem studiju ni pozabil književnosti, bil je eden najdelavnejših čla-

nov Cirilskega društva, v četrtem letu celo predsednik, in je sodeloval pri Pomladnih glasih, ki so jih v tistem času leto za letom izdajali ljubljanski bogoslovci. Konec tretjega študijskega leta je bil 19. julija 1890 posvečen za duhovnika, bil 1891 do 1892 kaplan na Breznici in v Trnovem v Ljubljani, 1892 do 1893 prefekt v ljubljanskem duhovskem semenišču, 1893 do 1894 gojenec Avguštineja na Dunaju, kjer je dosegel bogoslovni doktorat (1894). V letih 1894 do 1898 je bil prefekt v ljubljanskem Alojzijevišču in tedaj je dobil časa, da se je posvetil zopet z vso vnemo priljubljenim studijam; ni mogel sicer oditi na Dunaj ali v Gradec, vendar pa se je vpisal kot redni slušatelj na graškem vseučilišču in dovršil leta 1900 izpite za srednješolskega učitelja klasičnih jezikov in slovenščine; že od l. 1898 pa je služil kot suplent na ljubljanski nižji gimnaziji. Leta 1900 je postal profesor v Kranju, deset let pozneje na l. državni gimnaziji v Ljubljani. Od 1924 živi upokojen v Ljubljani.

Debevčovo življenjsko delo je zelo mnogostransko. Bil je dušni pastir, vzgojitelj srednješolske in bogoslovne mladine, sodelavec v prosvetnih organizacijah in gimnazijski učitelj — in kak učitelj! Duhovit predavatelj ter razlagavec s širokim obzorjem in globokim znanjem se je z lahkoto prilagodil duševnemu obzorju svojih učencev in poslušavcev in jim je pogosto s prijetno šalo in dovtipom pomagal preko težkih in skalovitih mest na poti do jezikovnega in književnega ali veronaučnega znanja in bil pri tem mladini pravi Mentor in prijatelj. Prav tak in zato zelo priljubljen je tudi kot pridigar in predavatelj v prosvetnih društvih. Res užitek ga je poslušati, bodisi da govori preprostim ali akademsko izobraženim ljudem.

Prav tako mnogostranski je tudi kot pisatelj. Že kot gimnazijec se je oprijel peresa in ga do danes ni izpustil iz rok. Po prvih leposlovnih poskusih v Pomladnih glasih in v Knjižnici družbe sv. Cirila in Metoda (Ljubezen do mamic, 1892) je napisal povest v pismih »Vzori in boji« (DS 1896 do 1897, knjiga 1917), ki je dragocena slika slovenskega prosvetnega življenja v osemdesetih letih preteklega stoletja, ter jo zaključil s povestjo o vseučiliškem studiju »Do zmaže« (DS 1901/2). Za Koledar Mohorjeve družbe je napisal povesti »Materina daritev« (1902) in »Mladi mornar« (1904), za ljudske odre igro »Junaške Blejke« (1911), za Katoliški obzornik duhovito filozofsko-leposlovno tragikomedijo

»Liberalizem ali večni Žid« (1897), ki je izšel tudi v hrvaškem prevodu. Največje delo Debevčeve pa je prvi popolni slovenski prevod Dantejeve velike pesnitve »Divina Commedia« s komentarjem, ob katerem je delal dobrih petnajst let (DS 1910—1925). (Za svoje delovanje, zlasti za to veliko kulturno delo, je bil odlikovan od papeža in dobil čast monsignora.) Razen tega je napisal dolgo vrsto književnih in književnozgodovinskih razprav, tako o Jurčiču, Prešernu, Deteli, o grški drami, romantiki, o metafori v slovenskem jeziku in slovstvu, o tem, kako naj čitamo, itd. itd. Vrsta njegovih kritik in književnih poročil v Domu in svetu, Času, Mladiki i. dr. je naravnost nepregledna. Kot nabožen in nabožno znanstveni pisatelj je sodeloval pri Kržičevi prilogi Duh. pastirja »Zgledi«, za katere je napisal velik del črk B in C; napisal je tudi lepo knjigo o sv. Alojziju Gonzaskem, zaščitniku krščanske mladine, (1926) i. dr. Priredil je 2. izdajo Krekovega »Socializma« (1925), uredil Dom in svet l. 1919 in urejuje sedaj zopet oživljenega »Mentorja« za srednješolsko mladino, za katerega piše razen drugega zajemljive spomine »Iz dnevnika starega profesorja«.

Ob njegovi šestdesetletnici, ki znači več kot štiridesetletnico književnega dela, mu želimo, da bi ob nezmanjšani duševni sili in telesnem zdravju doživel še več takih in lepših jubilejev.

Grf.

Pomenki z najmlajšimi.

Dozdaj smo se pogovarjali bolj načelno, manj smo pa posegli v živo pesem. Treba je sicer tudi teorije, toda take, ki ne pozabi resničnega življenja. Da naši pomenki ne postanejo suhoparni in dolgočasni, vzemimo danes eno izmed vposlanih pesmi in povejmo ob njej svoje misli!

Šel je od doma.

Odšel je od doma — že sedem let,
odšel je od doma — tam v tuji svet.

Pustil je ženo in sedem otrok,
hišo leseno in polje in log.

Pisal je pismo, da dela ves dan,
dosti denarja da služi vsak dan.

Da hišo leseno podreti bo dal
in novo zidarjem bo zidati dal.

Lani že zopet je pismo prišlo,
pisal ga ženi je drugi nekdo.

V jami globoko je rudo iskal,
udrlo nad njim se, je v zemlji ostal.

Pustil je ženo in sedem otrok,
hišo leseno obvaruj jim Bog!

Pesnika ne bom imenoval, oče bo že sam spoznal svoje dete! Zato bo ta razgovor zanj obenem odgovor.

Ste pesem doživeli? Vas je prijela? Gotovo se vam je takoj vsilila misel: no, nekaj je v tej pesmi. Meni se je že tako godilo in prvi vtisk je najbolj pristen, ker je neprisiljen, čisto naraven. V pesmi leži tragika naših izseljencev in je podana v močnem nasprotju dveh misli, in to nam ugaja. Verno, veselo upanje, a hipoma se zgrne hudo nad družino in dom, beda potrka in ostane le en sam up še: Bog. Pesem je zajeta iz resničnosti in nam zato prija, blizu nam je. Slikovito, živo so očrtana pisma, polna veselja in upa. Pesem torej ni povsem slaba in se pesniku ne bo treba sramovati, da sem jo postavil semkaj.

Ima pa le tudi svoje slabosti, ki kljub aktualnemu motivu ne dovolijo, da bi pesem izšla v literarnem delu »Mladike«. Najprej motiv sam: je lep, morda tudi samostojno doživet, toda ni nam nov. Pesnik mora biti namreč tudi izviren, vprav to ga loči od verzifikanta in mera izvornosti določuje njegovo pesniško višino. A ne razumite tako, kot bi ne smel peti, kar so peli drugi. Lahko poje, toda ne tako kot so drugi! Epigon ne sme biti! Motiv mora obdelati po svoje. V gornji pesmi n. pr. začitite takoj, da je zelo vplivana. Ali niste podobnih stvari že brali? Prirčnost pisem iz tujine ali z bojnega polja so slovenski pesniki že ponovno opeli. Marsikje tudi spominja na slog narodne pesmi in na motivnost drugih pesnikov. V dobro štejem pesniku, da pozna lepo knjigo poslednjih desetletij in tudi narodno pesem, a v tej pesmi še nekam tiči v obeh, ni se še osvobodil in prišel do lastnega izraza. To seveda ni lahko in ne pride čez noč, tudi pri močnem pesniku ne. A priti mora, ker pesnik nam mora odkrivati novo, on mora ustvarjati, to se pravi oblikovati novo umetnino, ne prebavljati za drugimi.

Kaj pa oblikovna stran? Druga in zadnja kitica sta brezhbitni. V ostalih pa odkrijemo nepopolnosti. Če bi hotel glasbenik pesem komponirati (in vsaka zares dobra pesem mora biti taka, da se da, ker pesem je petje), bi imel takoj težave z ritmom. Nekaj kitic se začčenja z nepoudarjenim, druge pa s poudarjenim zlogom. Enotnosti ritma ni, zato se mi pesem ne zdi dovolj ubrana, melodija je neenotna in ne dovoli harmoničnega užitka. To so disakordi! Pa bi se vendar dal lepo ugglasiti ritem cele pesmi. — Dalje:

Pisal je pismo, da dela ves dan,
dosti denarja da služi vsak dan.

Da hišo leseno podreti bo dal
in novo zidarjem bo zidati dal.

Pomenili smo se že, da mora rima ne samo dati isti zvok, ampak mora tudi družiti različne pojme v enoto. Njen pomen ne leži le v melodičnosti, ampak tudi v estetičnem presenečenju, ki ga izzovejo besede, ki različno pomenijo, a enako zvenijo. Rima ni le glasba, kjer je vse le zvok, ampak tudi poezija, kjer je poleg zvoka tudi pomen, poleg iracionalnega tudi racionalni element, da se izrazim po učenjakarsko. Zato »dan — dan«, »dal — dal« niso poetične rime, ampak — najbrž zadrega. Je pač treba tudi trpeti in potrpeti, da se sproži poetična rima! Toda ni prav, da se v naglici zapiše plehkost, bolje nič in — čakaj, da stvar v tebi dozori, potem se bo že sama odtrgala in ti pala kot zrel sad v naročje!

Odšel je od doma — že sedem let,
odšel je od doma — tam v tuji svet.

»Že« in »tam« (pravzaprav pesnik hoče reči »tja«) ne povesta nič novega, samo verz mašita. Pesem pa, in posebno še lirična pesem, mora biti jedrnata, niti ena beseda ne bodi odveč. Kratka mora biti, a nuditi mora čim največ poetičnega užitka, zato mora biti zgnetena. Mašila ubija jo. Tudi »udrlo nad njim se, je v zemlji ostal« je jezikovno pomanjkljivo.

Spregovorimo še kratko o naslovu. V pričujoči pesmi ni slab. Na splošno bodi tudi naslov poetičen zamislek, ne le znanstvena oznaka vsebine, tehten, markanten bodi! Ako je pesem zastrta ali simbolična, daj naslov ključ, ki odpre pravi zmisel. Ako je jasna, povzemi naslov njeno jedro. Ako je zgolj lirična, zgolj čustvena, ponovi naslov verz ali del verza, kjer se izraža dominantno razpoloženje. V zgornji pesmi je naslov »Šel je od doma« izvrstno zadel osrednje čustvo pesmi. A vedno mora biti naslov tesno spojen s pesmijo samo. Zapisati pa v naslovu moralni nauk cele pesmi pa ni pesniško. Naslavljeni kratko »Pesem« pa je za današnji čas preveč brezbarvno.

Omenjena pesem torej ni brez cene, toda dobra, zrela le ni. Svetoval bi pesniku, naj jo ubrano ulije in pošlje, da vidimo dobro pesem in jo primerjamo s tem zasnutkom, kar bo zanimiv in poučen posel. Za zgled, kako si je treba vzgajati okus!

Iva Poljančeva. »Davni spomin« je že toliko posrečena verzifikacija, da jo lahko zapišeš dragemu v album brez vsakega sramu. A je že stara, oguljena roba in ni umetniška.

Radivoj T. Ena zrela. »Umirajoči« pa je le drobec, ki mu nedostaja jedra. In jezikovno je okorna.

Julka Mat. Ni še. Imaš to dobro potezo, da ne zvončkaš samo, ampak tudi nekaj, in sicer nekaj tehtnega, poveš. Toda sloga še nimaš, večkrat ti ritem uide in zapišeš prozaično vsakdanjost. Poslušaj se!

Jug že piha,
pomlad se bliža
in ž njo
vse cvetice poženo,
naši drobni ptički
se vrnejo.

Poje? Nak! Melodija večkrat omaga. In pa — stara pesem!

Serafina. Tradicijski verz še dobro obvladaš, le ta oblika te ne sme zapeljati v nejasnost, gostobesednost in neokusnost. Tuji vplivi so močnejši kot tvoja lastna struna. Simboličnost v pesmih »Moj studenec«, »Steza« bi morala biti bolj izražena, sicer je to le opis narave. »Zvezda« ima lepo misel:

Na jasnem nebu
tam zvezda zablesti
kot svetla lučca,
ki v temno noč žari.
Nemara duša
zapušča zdaj zemljo
in že odhaja
tja gor v nebo;
a še ozira,
ožira se nazaj;
slovo je težko,
še kadar se gre v raj.

A oblika ni!

Engo Kl. Epigram mora biti genialno duhovito, da je dober. Vaši so premalo pesniški in preveč moralni, to se pravi didaktični. Zaenkrat pogrešam še pesniških vrlin, morda pošljete kaj bolj iskrenega. Pričakujem!

M. Samsa. »Pesem Kraševcev« in »Rojstna dolina« preveč suho opisujeta, nista pa živo zajeti. Pesem mora biti kipeče življenje. Tudi jezikovno in ritmično sta slabi: »Ne misli, o tujec, da sojen nam je pogin!« »Zares si lepa, dolina naša — in moja pesem te ne doseže.« Čutiš, da manjka sloga in melodije? »Slovo od doma« je topeljša, bolj pojoča, a miselno nedosledna. Verz »ah, vem, ni tebi več nehanja« boli.

Tihodrag. Ljubi, pesmi to niso, ker tvoja sicer močna čustva niso oblikovana. Jezik in oblika slaba, miselni skoki pogosti. In veš, ta vsebina spada le v dnevnik. Kot človeku bi ti rekel, da se ne varaj in ne misli na »Pesem mladega jetnika«. Da se ob »četrti postaji« moreš razločiti z »njo«, ti bo že dano ob tisti uri. Za fanta je fantovski pogum.

Zarko. Ne boj se, nežnost ranjena, da pridem s pilo! Saj nisem rokodelce! Ali vendar ti moram povedati, da živš v prevari, če misliš, da je senti-

mentalnost poezija. Ne, mladostna bolezen je, ki z leti plahni in kvečjemu more povišati umetniško občutljivost.

V i š a v e.

Večerni zvon zdihuje v noč
tja k zvezdami (?) v višave,
tja v silne daljave.
Tja hoče, tja želi:
v daljave nad zvezdami.
In duša moja, polna bolečin,
koprni po dolgih potih
tja do daljnih višin,
do smotra, do vzora!

Premisli, kaj pravijo posamezni verzi, in boš občutil, da je to — neokusnost. Konec kar udari za uho. Doživetje ni pristno, besedje večinoma prazno; duša, polna bolečin, koprni po dolgih potih tja do daljnih višin — kvečjemu po višinah more koprniti, ne po potih. Daljava ni isto kot dalja. Podobne nedoslednosti najdem v drugih pesmih. Svetujem, da enkrat pozabiš, kaj sam o sebi misliš, in se kritično presodiš. Sicer bo trditve, da pišeš čisto, iskreno studenčnico ljubezni, vendarle — fraza. Življenje je realno in poezija je njegov odmev, zato tudi ta preko realnih dejstev ne more. Tragike si pa ne umišljaj, če hočeš — dobro svoji pesmi!

Mladinski. Po poslanem ne bi svetoval, da se posvetiš poeziji, ker stvariteljskih pesniških zmožnosti v teh dveh pesmicah ne vidim.

Iv. Italija. Žal, kar nič pesniškega, ampak vsakdanje misli v navideznih verzih.

Nekdo iz Žejan. Neuzitno. Nič lepega. Želja ne pomaga nič, če zmožnosti ni.

Mirko Lovko, št. Vid nad Ljubljano. Če pod tem imenom ocenjena pesem ni tvoja, čemu se potem razburjaš? Mislim, da nisi edini Mirko Lovko na Slovenskem. Zbadanja pa dene fant za uho, zlasti neupravičena. Pravogled je tvoja že dejal! Rokopisov pa niti lastnikom ne vračamo, kaj šele da bi jih drugemu dajali!

Naše slike.

Žalostna Mati božja (Pietà). To dovršeno delo akad. kiparja Franceta Kralja se bo zdelo morda komu na prvi pogled nenavadno in skoro neumljivo. Ker je skupina izrazito moderno delo, mi vsi smo pa navajeni, da presojamo umotvore po tistih večinoma renesančnih in baročnih umetniških likih, ki jih vsak dan vidimo doma, v cerkvi in na ulici, je treba par besed v lažje razumevanje. Da Kraljevo delo ni prav nič podobno baročnim kipom, ki jih poznamo iz naših cerkvenih oltarjev,

je jasno vsakomur. V čem se razlikuje od teh in zakaj? Predvsem je povzročil posebni položaj, da je moral kipar delo napraviti vprav tako. Skupina se nahaja na prostem v vdolbini zidu, ki obdaja pokopališče, in je vidna od daleč, takoj od vhoda na božjo njivo, ki je pa precej nižji. Vdolbina je široka spodaj tri metre, visoka pa poldruhi meter, zgoraj zaokrožena in globoka komaj trideset centimetrov. V to stensko vdolbino nenavadne oblike je bilo treba spraviti dvoje človeških teles, ki naj bosta daleč vidni. Zaradi neznatne globine sorazmerno zelo visokih postav ni bilo mogoče izdelati v popolni okrogli telesnosti. Zato se je umetnik odločil za reliefni način in postavil enakomerno sploščil. Nepravilna oblika danega okvira je povzročila gibe in položaje, ki se zde morda sprva prisiljeni in trdi, so pa utemeljeni v umetnostni nujnosti tega posebnega primera. Tudi posamezne oblike, ki se zde morda preveč potegnjene, imajo svoj izvor in opravičilo v tem nujnem zakonu, da mora biti prazni prostor pravilno izpolnjen. Ob enem je pa kipar z njimi simbolično hotel podati duševno nastrotjenje, ki preveva dogodek. Zaradi reliefne obdelave je tudi vsako poživljenje oblik mogoče samo v eni ravnini, ploskovito in le v obri-sih, ker relief globočine ne dopušča docela izraziti.

Obrazi, roke in druge posameznosti niso delane naturalistično, to se pravi nekako tako, kot bi jih podal fotografski aparat, temveč umetnik hoče z njihovimi (po svoje in skladno s celotno zamisljivo) predelanimi oblikami neposredno podati čisto točno duhovno obeležje. Ni šlo Kralju tu za običajno lepoto, niti ne za točno posnemanje prirodnih oblik, temveč da ustvari svobodno delo, ki bo vzbudilo globok in prepričevalen vtisk velike žalosti, ki z Madono ob pogledu na mrtvega Sinu mora prevzeti vsakega opazovavca. To se mu je res posrečilo.

Skupina se od l. 1923 nahaja na pokopališču v Horjulu pri Ljubljani. Izklesana je iz nabrežinskega trdega kraškega kamna, ker je izpostavljena dežju in mrazu. Načrt za vdolbino v zidu in ves arhitektonski okvir je izdelal univ. profesor Jože Plečnik. Da se je to res lepo delo postavilo, ima največjo zaslužno horjulski župnik g. Fr. S. Nastran. — Mavčev osnutek (v majhnih dimenzijah) se je lani razbil na poti iz Prage na razstavo v Berlinu, kamor ga je Fr. Kralj poslal. —a.

Sadjarski paberki.

Precepljanje sadnega drevja. Na tisoče zdravih in lepo zraslih sadnih dreves — zlasti jablan in hrušek — je še po naših vrtovih, ki premalo rode ali so celo popolnoma nerodovitna ali pa rode malovreden sad. Vse tako drevje z majhnim trudom lahko izpremenimo v rodovitno, ako ga precepimo. Čez dve, tri leta bo imelo drevo nov vrh tiste sorte, ki jo želimo in o kateri vemo, da je rodna in kaj vredna. Novi vrh bo v tem kratkem času tudi začel roditi.

Precepljanje je kaj preprosto, zlasti če se ne lotimo prestarega in previsokega drevja. Najprej obrežemo ali obžagamo vrh za precepljanje namenjenega drevesa, kakor kaže sličica. Potem pa na koncu vsake veje vcepimo po en, na debelejši veji tudi po dva cepiča. Kako cepimo, odloča debelost veje in cepiča. Drobne veje

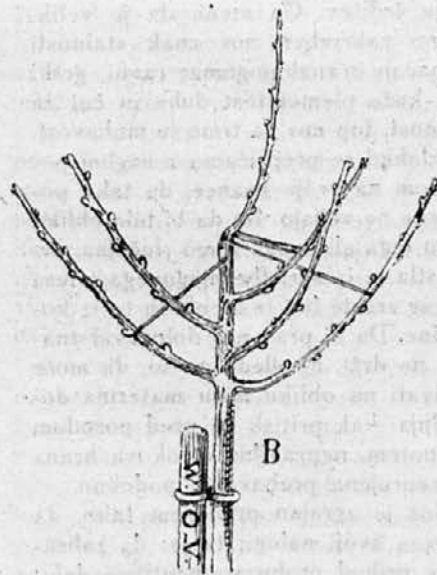
požlahtnjujemo z dolago ali sedlanjem, debelejši pa v zarezo in razkol; pozneje, ko je drevje že muzevno, pa cepimo lahko tudi za kožo.

Mlado sadno drevje moramo tudi na stalnem mestu nekaj let obrezovati, da vzgojimo lep, na vse strani enakomerno razvit vrh. Prvič obrežemo drevo, ko ga sadimo. Mladike, ki tvorijo podlago za bodoči vrh, skrajšamo za tretjino ali celo za polovico — močnejše bolj, šibkejše manj. Vejico odrežemo vedno tik nad očesom, ki je na zunanji strani. Iz teh končnih očes poženejo med letom zopet dolge šibe, ki jih je treba drugo pomlad zopet primerno skrajšati. Rodni les po glavnih vejah (voditeljicah) tudi skrajšamo, da se ne razraste v nepotrebne veje. Vse nepotrebno vejeve popolnoma odstranimo. (Glej obe sličici!) Tako ravnamo štiri do pet let.

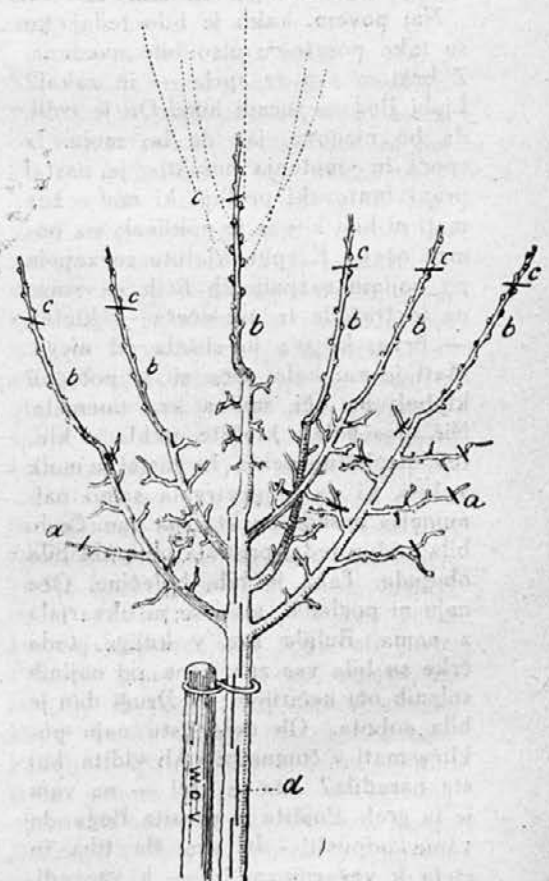
Kdor hoče poizkusiti to ali ono znano sorto, naj nikar ne cepi z njo mladega divjaka z namenom, da bi vzgojil drevo. To bi trajalo predolgo. Preden bi drevo zrastle in začelo roditi, bi minilo lahko 10 let ali še več. Precepi naj rajši kako vejo na odraslem drevesu. Tako bo že v dveh, treh letih videl, kako raste in kakšen sad rodi. Poznal sem starega kmetasadjerejca, ki je imel na vrtu veliko jablano, na katero je bilo vcepljenih 40 sort — vse samo za poskušnjo.

Za precepljanje pripravljeno drevo.

Pravilno obrezana mlada jablana.

Isto drevo leto pozneje.

Mati.

Vzgojne lučce.

Dan sprave.

Božidar Korš, tisti ruski učenjak, ki je prevel našega Prešerna na ruski jezik, je moral nekoč tolmačiti pred sodnijo zbadljivke in zmerjavke in kletvine mornarjev, ki so se med seboj sprli in se pošteno ozmerjali. Med različnimi narodnostmi mornarjev je bilo tudi nekaj Slovencev. Korš je razsodil: »Slovenska kletvica — to je zlomljen ščit celjskih grofov. Slovenci sploh ne znajo kleti.« Tako je ocenil pred leti Korš kletev Slovencev v primeri s kletvijo drugih narodov. Morda bi mož danes svojo sodbo izpremenil, ker je sirova povojna dediščina v Slovincih tudi — tuja kletev. Te je med mladimi in najmlajšimi toliko in tako grde, da marsikdo po petkrat in desetkrat zakolne, preden en stavek pove. Koristna bi bila zoper to sirovost tudi med nami »družba gospodov«, ki bi po ulicah, cestah, vaŕgonih delila posetnice z napisom: Prijatelj, Vi še vedno sirovo preklinjate. Kdaj boste nehali? (Tako namreč delajo že med nekaterimi drugimi narodi.) Toda take posetnice bi bilo morda koristno deliti zlasti nekaterim očetom in materam, ki dajo svojim otrokom prvo pobudo za tako »krepko« izražanje.

Naj povem, kako je bilo tedaj, ko še take posetnice niso bile uvedene. Z bratom sva se sprla — in zakaj? Ljubi Bog — zaradi hiše. On je trdil, da bo njegova, jaz da bo moja. Iz spora in »motenja posesti« je nastal pravi fantovski pretep, ki mu nežna mati ni bila kos in je poklicala na pomoč očeta. Krepke klofute so zapele po najinih razpaljenih licih — vmes pa je treščila iz ust očeta — kletev — prva, ki sva jo slišala od njega. Mati je zajokala, oče si je potegnil klobuk na oči, midva sva onemela. Nič niso bolele klofute, pekla je kletev, strahotno pekla. In nastal je molk v hiši, ki ga je pretrgala samo najnужnejša beseda parkrat na dan. Če bi bila midva tedaj poznala obup, bi bila obupala. Taka je bila bolečina. Oče naju ni pogledal, mati se ni ukvarjala z nama. Buljila sva v knjige, toda črke so bile vse zabrisane, od najinih solznih oči nečitljive. — Drugi dan je bila sobota. Ob delopustu naju pokliče mati v čumnato: »Ali vidita, kaj sta naredila? Ata je klel — na vaju je ta greh. Pojdita in prosita Boga, da vama odpusti!« In sva šla tiha in strta k večernicam in — k spovedi. — Laže nama je bilo, ko sva se vrnila

domov. Toda večer je bil vseeno še puščoben, tih in nič veselega ni bilo v sicer tako prijetnem delopustu.

Drugo jutro nama je zastala sapa, ko sva zagledala, da je pokleknil tudi oče pred oltar k sv. obhajilu. Oče, ki je šel v postu, v adventu in še enkrat kje na božji poti — pa na to navadno nedeljo pred oltarjem! Bolela naju je ta očetova pokora, da sva vsa plaha sedla k zajtrku, ki je bil pa od matere pripravljen izredno dober in obilen. Skozi okno je sijalo solnce na belo pogrnjeno mizo. In še preden smo zajeli, je izpregovoril oče; dovtip je bila prva beseda, da se mu je zasmejala mati in sva se za njo srečna zasmejala še midva. Po zajtrku smo šli vsi na vrt. Oče si je zažvižgal veselo pesem, mati je utrgala nagelj in — mu ga ponudila.

Kakor vonj rož je bila ta solnčna nedelja, ki ni o vsem, kar je bilo, ničesar več vedela. Oča.

Kosmetika.

Piše Lea Fatur.

Warwik imenuje nos s široko razpranimi nosnicami zamišljen in obžaluje, da je nos Američanov tako malo zamišljen, kar je pač posledica tega, da nima Američan časa za preživljanje otroške dobe in stopi še mlad v življenje. Warwik navaja, da je nekoč vzkliknil Napoleon I.: »Dajte mi moža s precejšnjim nosom!« in sklepa iz tega, da mora imeti vojskovodja obilen nos, kar ne ustreza resnici, ker je imelo mnogo slavnih vojskovodij top in kratek nos.

Iz tega že razvidimo, nadaljuje dr. Klenke, kako porazno je tako dokazovanje. Lavater je bil velik dušeslovec in vendar ne drži vsaka njegova trditev. On meni, da je velik, drzno zakrivljen nos znak stalnosti v značaju in znak poguma; ravni, grški nos kaže plemenitost duha in čut za rednost, top nos pa trmo in muhavost.

Izlahka se prepričamo z naglim pogledom na svoje znance, da take postavke ne veljajo. Ne da bi bila oblika nosu tega ali onega samo slučajna, ne. Zrastla je iz zgradbe njegovega telesa kakor zraste list iz stebila in to iz korenine. Da bi prav nos določeval značaj, ne drži, ne glede na to, da more vplivati na obliko nosu materina domišljija, kak pritisk že pred porodom ali potem, nepravilna otrokova hrana in neurejena prebava in podobno.

Nos je zgrajen predvsem tako, da ustreza svoji nalogi; ta je: da zabranjuje prihod prahu v občutljive dele; da zadržuje in segreva zrak; da od-

vaja mokroto; in — kar se zdi skoraj najvažnejša njegova naloga: da lovi vse, kar diši, in odvaja duh v sluznice ali kožice vonja, v katerih so pretenki živci, pravi poznavavci in razsojevalci vsega, kar draži nos. Kožice za vonj sestojijo iz mnogih in pretenkih zvitihi listkov; podobne so poli papirja, ki je večkrat zložena in zganjena in ima vendar veliko površje. (Schödler.) Ljudje sklepajo radi, da ima človek z obilnim nosom tudi posebno razvit čut za vonj; v nekaki zvezi s tem je mnenje o dalekovidnosti in pogumu nosatih mož, o katerih so tudi mnenja, da vedo, kako se bo izpremenilo vreme. Resnica pa je, da ni velikost nosu pri tem odločilna. Pogledimo za zgled živali, n. pr. mačko in psa, ki imata tako razvit čut za vsak vonj, pa vendar majhen nos!

Zunanja oblika nosu sestoji iz kosti, ki je vtrjena v čelnico, in iz hrustančevega podaljška. Že način, kako je zajeta nosna kost v čelnico in kako se izriva hrustanec iz kosti, vpliva na obliko nosu, kakor je pač kost v razmerju s pravilnim ličnim kotom in kakor se dviguje, pada, širi ali dolži hrustančev hrbet.

»Komur je sreče dar bilá klofuta,« to je grd nos, povemo v tolažbo, da je njegov nos baš pravšnji; da je torej nos, ki spada v obliko njegovega obraza in glave. Kdor pa ima denar in korajžo, si utegne pomagati, si izbere rimsko ali grško obliko nosu, spreten kirurg mu izreže v naročju ali kje drugje kos mesa, zaplato kože, in mu vstavi najlepši nos. Prav zato, ker je ta stvar izpostavljena tolikim nevarnostim in boleznim, je zdravljenje nosu tudi tako napredovalo in je bilo vstavljanje narejenega nosu že pri starih Indih znano. (Anglež Wigne je bil v Kangru priča, ko je vstavil kirurg-domačin nos tako spretno kakor slavni Diefenbach.)

Oblika nosu se da tudi popraviti, posebno v prvih letih življenja, saj je hrustanec upogljiv. Najbolje se posreči tako preoblikovanje pri novorojenčkih, kakor je to v navadi pri bosanskih Turkih in najbrž tudi pri Turkih v republiki. Žena, ki se razume na ta posel, stiska in obdeluje nasek novorojenčka toliko časa, dokler ne dobi zaželene oblike. Pa tudi nos odraslih se popravi z rahlim stiskanjem in trenjem. Dobe se tudi klešče pritiskavke. Največ nosov se pokvari v otroški dobi. Otrok pade, si potlači ali zlomi nos in nihče se ne pobriga, da bi nos hitro povezal in odvedel otroka k zdravniku. Otroci tudi radi s prstom vrtajo po nosu in

nosnice se jim zde pripravna shramba za kamenčke, fižol in gumbje. Radi vrtanja se razširi nos, radi umazanih nohtov se okuži, kraste in grinte se naredo v njem, dobi se rak... Zato bi morali navajati že majhne otroke, da bi pazili na svoj nos. Nos se izpremeni tudi v raznih boleznih.

Glede oblike lepega nosu je postavil sicer grški kipar vzor za nos, toda kosmetika prizna vsako obliko. Odklanja le navzgor zavahane nosove, prekepaste ali z navzgor obrnjenimi nosnicami kot popolnoma nepravilne.

Celotni vtisk obraza odloča o pravilnosti nosu. Ako se ujema nos s svojim obližjem, potem je pravilen, naj si bo že orlovski ali grški, top ali koničast. Kakšna bi bila židinja, če bi zamenjala svoj zakrivljeni nos, ki pristoja drznemu loku njenih obrvi in obliki čela, z ravnim grškim nosom! Ali kakšna bi bila grška Junona, da ji naredi kipar obilen, zakrivljen nos?

Recimo, izvaja dr. Klenke, da bi hoteli narisati nos za obraz, ki je popoln v svoji lepoti. Narisali bi raven in vitek nos ali pa takega, ki se vsloči prav nežno v gladki višini hrbitišča. Narisali bi nos, ki se izriva polagoma izpod obrvi, ki ne visi preveč proti ustom in ne sega na noben način preko vrhnje ustnice, nos, ki nima ob svojem slemenu mesnatih klobas, ki nima preširokih in razvlečenih kril in ima lepo zarisane, podolgovate, ozke, vodoravno ležeče nosnice. Rob nosnic ne sme biti pregloboko raztegnjen; pri pretinu, ki loči nosnici, ne sme biti predaleč od pretina, da ne vidiš, če pogledaš glavo od strani (v profilu), pod robom nosničnega krila predolgega pretina in njega sluzne prevlake. Rahlo vzbočena krila nosnic se spuščajo v lepem loku pod kožo, pretin se izgublja v topi črti v gornjo ustnico, ki ne sme biti ne preširoka ne preozka.

Razločujemo več vrst nosov. Grški je raven in vitek, kakor ga vidimo na starih kipih Junone. Tak nos pa daje obrazu nekaj lesenega, če pretira umetnik v svojem navdušenju mero ličnega kota in izkleše nos tako, da se spušča skoraj poševno od čela.

Rimski nos je ozek, bolj ali manj usločen, brez vsake grbe na hrbitišču. To je vrsta nosu, ki pripada možem znatne postave in je plemenski nos Turkov in azijskih kavkaških narodov. Lepemu ženskemu obrazu daje izraz ponosa, k takemu nosu pa spada vznešena postava.

Nos ameriškega plemena, zapognjen, s širokimi krili nosnic, imenovan tudi jastrebji ali sokolji nos, je nos prarodnih židov iz stare zaveze.

Navzgor privihan nos. Med nosovi, ki jih prištevamo nižjim vrstam, ni ta najslabše vrste. Mladim obrazom daje izraz živahnosti in hudomušnosti. Pristoja posebno plavolaskam.

Topast nos. Je kratek in storžast, brez grebena, zvišuje se samo v okroglati konici, soroden mu je »krompirjevec« in »kumara«.

Sedlast ali široko ploščat nos, z navzgor silečimi nosnicami in širokimi krili, je tudi tiste vrste.

Koničast nos z ravnim hrbtom in gori obrnjenim vrhom daje obrazu nekaj predrznega, takega človeka sumijo, da je zelo sebičen in radoveden.

Nos stoji na tako odličnem mestu, da zahteva že samo zato skrajno snago. V nosu so dlačice, ki zabranjujejo žuželkam in prahu vhod na sluznice, mokrota nosu pospešuje rast dlačic, ki postanejo pri starejših osebah že dlake, ki mole iz nosu. To bi bilo že samo po sebi nerodno, še bolj pa postane nerodno, ker se nabira na dlakah tisto, kar sili pri otrocih v obliki sveče iz nosu, kar je naravnost nemarno. Da ostane nos čist, je treba take dlake pristriči ali izpuliti. Nosu ni treba samo umivati, ampak tudi izpirati, najbolje z mlačno vodo. Pri umivanju potegujejo nekateri pač vodo v nos, vsak pa vode ne spravi tudi ven. Najlaže je, če zapreš s palcem eno nosnico in poteguješ v drugo počasno vodo, potem zamašiš izprano nosnico in izpereš drugo. Dobe se tudi cevke za izpiranje nosu. Samo žal, da prihaja to prepotrebno umivanje v poštev šele tedaj, kadar naroči zdravnik. Izpiranje nosu je potrebno za splošno zdravje, a je važno tudi za vid in sluh.

Na nosu in v nosu se rade naredo grinte. Paziti je treba, da se take grinte lepo posuše in odluščijo, da se ne naredi z bezanjem in trganjem rana in si ne zastropimo krvi. Vdihavanje mlačne sopare omeči grinte, mazanje s presnim maslom ali toplim oljem pospeši odluščenje. Grinte se prav rade naredo pri nahodu, glavobolu, pokvarjenem želodcu in drugih prilikah. Če se pa grinte izpuščajo otroku ali mlademu človeku kar vedno v nosu ali po nosu, ni to kar tako in je treba iti k zdravniku.

O očeh smo rekli, da so udeležene pri vsaki bolezni telesa, a nos ni nič manj prizadet, včasih, tako pri nahodu, pa še bolj. Prehlad, nered v prebavi, neredno spolno življenje, prehudu kajenje, močne pijače, sploh vsak nered in vsaka strast dá nosu svoj pečat. Bolezni izpremenijo najlepši nos, pa še bolj ga izpremeni ne-

zmerno uživanje. Zelo kvarno vpliva na nos nahod; nos zateče, je rdeč in vroč, sluznice se vnamejo, jedka vlaga obje nosnice, ki zabreknejo in so ob robu kakor pokrite z luskinicami. Ako je človek večkrat nahoden in traja nahod dolgo časa, se zrahlja sluznica in zateče. Trajno bolno stanje notranjih delov nosu preide na zunanost, nos je ves razbolen, zatekel, je kakor goba, izgubi svojo obliko, da se vitek odebeli, mesnat pa postane kepast.

Opešana prebavila vplivajo na katarično razpoloženje nosne sluznice in tako tudi na obliko nosu. Marsikateri ženski že zažari nos, če le izpije malo čaja z rumom. Zdi se, da se segreje nos pri vsaki jedi prej kakor želodec. Močna vina in močno začinjene jedi vplivajo na nos tako hudo, da je kakor vnet in se vrše izpremembe v kožni plasti.

Močnokihanje in brisanje škoduje nosu. Kihanje pretrese možgane tako, da utegne slediti kap, oglušenje ali da pride mrena na oči. Tudi čreva se pretresajo. Ne kličemo zaman pri kihanju: »Bog pomagaj!« To je za spomin na hudo kužno bolezen; ki je divjala pred mnogo stoletji po svetu in je pobrala bolnika brž, ko je začel kihati. Pri hudem nahodu in kihanju se spremeni ves obraz, da pravijo na Notranjskem nahodu »pošast«, »pošastni«.

Kadar se loti koža huda in stalna kihavica, je treba poklicati zdravnika, posebno če oboli ženska, ki ni sama. Za silo priporoča dr. Klenke, da polagoma poteguješ v nos nekaj mlačnega mleka, ali sluzo kutne ali kapljico mandeljnovnega olja. Na nos pa devaj obkladek iz osrčja kumare ali obkladek iz ječmenove moke, kisa, rumenjaka in medu. Na teme deni obkladek iz majarona in materine dušice. Drugi svetujejo, da se utere v teme malo janeževega olja. (Teme je sploh občutljivo. Če si ga pokriješ, ko te prime kihavica, pa je bolje.)

Razpoke in ranice v nosu in na nosu je treba takoj razkužiti. Žganje, limona, vroče olje, tudi vroča voda, kis, so dobri. Namoči krpico in jo pritisni večkrat na rano; za znotraj je dober čist čopič ali pero. Pazi na prste, ako je nos ranjen, in tudi če je zdrav. Ne dotikaj se ga, kadar imaš v rokah kaj umazanega, kadar si stiskal potne roke, kadar šivaš pisano blago itd. Ne iztiskuj ogrcev z nohtom. Že marsikdo se je zastrupil s tem. Z nohtom je zanesel že marsikdo raka v nos.

(Dalje prihodnjic.)

Moda.

Slovanski vpliv na pomladansko žensko modo.

Priznati moramo, da se moda zelo prizadeva, da bi v svoje namene čim bolj izrabila živahne oblike in barve slovanskih narodnih noš. Seveda se pri tem prav nič ne zmeni, ali dobi kako novost iz ruskih, poljskih, čeških ali slovenskih noš. Poznamo blago, ki se imenuje »Crêpe Sokol«, a iz njega delajo ruske bluze. Te bluze so podobne predlanskim kozaškimi bluzam (kazak jim pravi moda), le da nove ruske bluze niso tako zanimive, kot so bile prejšnje takozvane kozaške. Ruske in slovaške kmetiške bluze moda skoraj popolnoma posnema in izgotavlja po njih kroju kostime, ki so urezani po kroju kakega kozaškega plašča ali kočijaža iz Leningrada (Petrograda). S takim kostimom pa smemo biti prav zadovoljni, ker je prikrojavanje in izdelovanje take ruske bluze prav enostavno, poceni in lepo. K takim dolgim ruskim bluzam oblečeš prav ozko krilo. Pas je nekoliko pod naravnim pasom, vendar ni prenizko spodaj, prepašeš se skoraj tako, kakor se tudi ruski kmetje. Tudi ovratnik je tak kakor pri pravih ruskih bluzah, robčki in zgibki so prav na isti način narejeni in za okras imajo te bluze razne vezene, pisane vzorce s križevimi vbodi. Mimo tega okraša take bluze s trakci in resami, ki so spleteni iz steklenih jagod. Časih zaukaže moda tudi to, da imej pod dolgo rusko bluzo celotno temno obleko, ki odleže od bokov dol za krilo, na prsih do vratu pa za telovnik. Če je ruska bluzna sivkasta, je lepo, če je spodnja obleka temnodra; ali pa ima ruska bluzna živordečo podlogo, vse drugo je pa črno.

V zvezi s takimi slovanskimi vplivi na današnjo modo, smo dobili prav lepe, črtaste blagove z bordurami. Sicer imajo pa letos enobarvni blagovi prvo besedo in le izjemoma so priljubljeni tudi bordurasti.

Glede kroja je novo to, da so zdaj rame spet dolge in je moderen takomenovani kraj »ranglan«. — Pasovi so ozki ali široki in se zavezavajo v pentlje ob strani ali spredaj. — Ovratniki so ozki, stoječi in nizki (kakor pri moških srajcah), kar pa ne pristoja vsakemu obrazu. — Pri lepših oblekah, ki niso narejene po vzorcu ruskih bluz, so obleke na križu napete, tem širša je pa bluzna, ki prav ohlapno pada čez život.

Krila so gladka in ozka, in le sportne obleke imajo zgibke.

Plašči so ali prav široki ali pa zelo ozki. Dolga ruska bluzna odleže časih tudi za jopico.

Klobučki niso več tako visoki in so bolj in bolj čepicam podobni. Veliko klobukov je narejenih iz svile Crêpe de Chine, ki je pomešana s klobučevinastimi progami. Svilen slama je edina, ki so jo izdelovali za to modo. A tudi ta slama je pomešana s svilenimi trakovi. Oblike klobukov so pravzaprav tako raznovrstne, kakršne so glave raznih nositeljic. Torej — kolikor glav — toliko raznih vrst klobukov!

Kuharica.

Ječmenčkova juha s slanikom.

$\frac{1}{4}$ kg ječmenčka operi in prevri v pol litru vode; ko prevre, ga odcedi in zalij iznova z dvema litroma vode. Med kuhanjem prideni ječmenčkustrok na drobno zrezanega česna, vejico na drobno zrezanega zelenega peteršilja, ščep popra in prav malo soli. Ko je ječmenček že skoraj skuhan, mu prideni za jajčno velikost sirovega masla in še polovico osnaženega, dobro sesekljanega slanika. Ko vse še dovolj prevre, je jed gotova.

Kako osnažiš in pripraviš slanike.

Slanike olup, podolgem prereži, od strani glave in koščice ter jih položi v skledo; prilij vode in daj za vsakega slanika pol žlice »sode-bicarbonate« ter jih pusti v tej vodi kakih 6 ur. Nato odlij vodo in zalij iznova s svežo, v kateri zopet pusti slanike 6—12 ur. Potem jih obriši in uporabljaj za različna jedila: tako n. pr. za okrašenje solate ali kake mesne jedi, ali marinirane, dalje za slanikovo krompirjevo jed, kot slanike po lovskem načinu itd.

Marinirani slaniki.

Osnaži slanike in jih namakaj v vodi tako, kakor smo pravkar opisali. Položi jih v porcelanasto ali prsteno skledico, potresi vsako plast slanikov s čebulo, na kolesca zrezano, dodeni nekaj zrn popra in vejico timijana. Ko si vse zložila, polij z zavretim in zopet ohlajenim kisom, toliko da pokrije slanike. Zaveži skledo in postavi na hladno. Po preteku nekaj ur jih postavi na mizo z njih lastnim sokom in s krompirjem v solati.

Pečena slanikova jed.

Slanika, ki je pripravljen, kakor smo zgoraj omenili, drobno seseklaj. Skuhaj štiri srednje debele krompirje, jih odcedi, olup in pretlači skozi sito,

prideni sesekljanega slanika, eno pest krušnih drobtin, četrt litra kisle smetane in drobno zrezano, nekoliko precvrto čebulo. Namaži kozo, jo potresi z drobtinami, naloži pripravljene krompir in peci v srednje vroči pečici pol ure. Postavi vse kot samostojno jed z lečo v obari na mizo.

Slaniki po lovskem načinu.

Pripravi, kakor je omenjeno zgoraj, dva slanika, ju zreži in naloži v skledo. V lonček deni dva rumenjaka, $\frac{1}{8}$ litra kisa, 4 dkg sirovega masla, nastrgano čebulo, pol žličice sladkorja ter postavi lonček na ognjišče. To mešaj, da se zgosti; še nekoliko mešaj, da se ohladi, in zlij na slanike. Obloži sedaj slanika s kosci jajc ter s kumarami, zrezanimi na rezance, in postavi kot samostojno jed z mrzlim, kuhanim ali s pečenim, na rezance zrezanim, mesom na mizo.

Ocvrti slaniki.

Spet obriši slanike kakor smo omenili, jih povaljaj v moki, raztepenem jajcu in drobtinah ter jih ocvri. Postavi slanike s prikuho na mizo.

Pečeni slaniki.

Obriši slanike, ki so pripravljene, kakor smo opisali zgoraj, povaljaj jih v moki in naglo speci na olju ali na sirovem maslu. Postavi jed s prikuho na mizo.

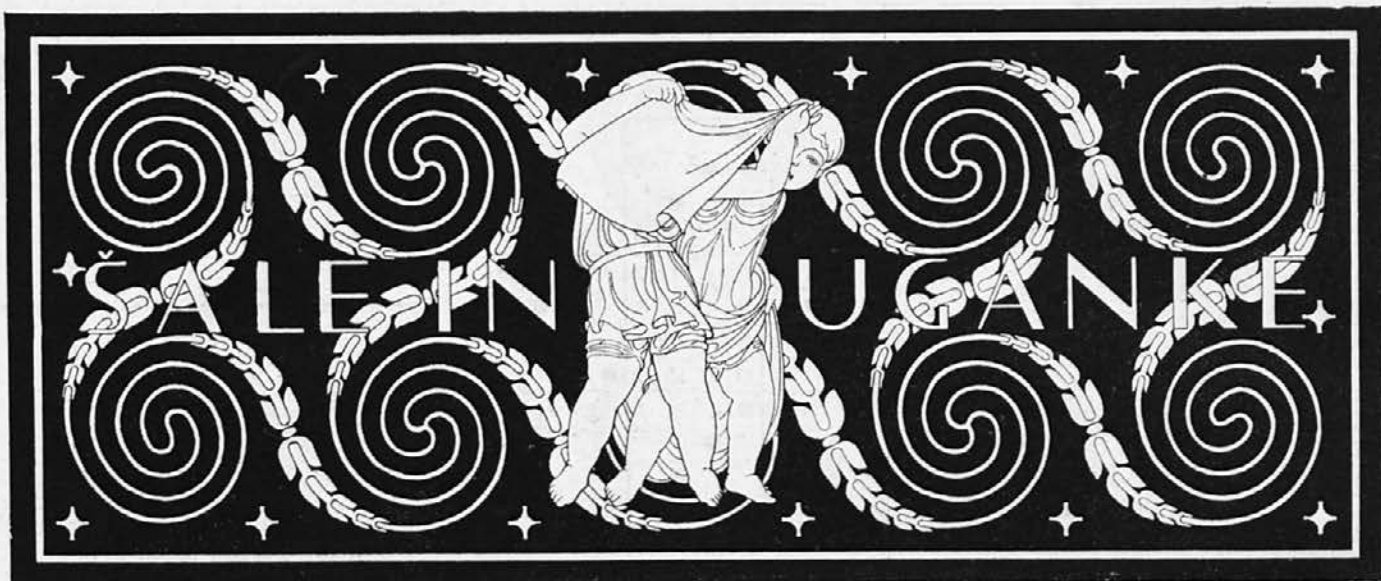
Slaniki v solati po angleškem načinu.

Skuhaj posebej $\frac{1}{8}$ litra belega fižola in $\frac{1}{8}$ litra leče. Kuhano odcedi in stresi v skledo, prideni peso, korenje, zeleno in dva ali tri krompirje — vse skuhan, olupljeno in na rezance zrezano. Položi na vrh tu in tam krljiček v trdo kuhanega jajca, cvetko karlijole in po dolgem zrezane in po polževo zvite kosce slanika.

Močnati slaniki za k čaj.

Deni na desko 56 dkg moke; vanjo deni 10 dkg sirovega masla, prav malo soli, $1\frac{1}{2}$ dkg drožja, ki si ga namočila v štirih žlicah tople vode, prilij še $\frac{1}{4}$ litra tople vode. Iz vsega tega napravi testo, ki ga 20—30 minut prav dobro ugnetaj. Potem pokrij testo na deski z gorko skledo in pusti, da vzhaja eno uro. Ko vzide, ga zopet nekoliko ugneti in napravi iz tega testa 70 do 80 majhnih, za prst dolgih in debelih klobasic, katere pokladaj na pomazan pleh, jih postavi za pol ure na gorko, da nekoliko vzidejo. Pomaži jih z raztepenim jajcem, potresi jih s kumno in soljo, nato pa jih postavi v precej vročo pečico, da naglo zarumenijo in se spečejo.

Za smeh.

Skopuh.

Ruska narodna.

Večjeja skopuha od bogatega trgovca Marka ni bilo na svetu. Nekoč n. pr. gre na sprehod in idoč po cesti zapazi berača; stavec sedi in prosi vbočajme: »Dajte mi kaj, prijatelji božji, radi Krista.« Bogatin Marko gre mimo. Takoj za njim je šel tisti čas siromašen seljak; zasmili se mu prosjak in mu da kopejko. Bogatina je sram, obstane in reče seljaku:

»Poslušaj me, daj, posodi mi kopejko; rad bi dal kaj beraču, a nimam drobiža!«

Seljak mu jo da in vpraša: »In kdaj naj pridem, da mi jo vrneš?«

»Pridi jutri!«

Drugi dan gre seljak k bogatino po kopejko. Prišedši na njegov širni dom, vpraša: »Ali je bogatin Marko doma?«

»Je doma; kaj bi rad?« vpraša Marko.

»Prišel sem po kopejko.«

»Oh, prijatelj, pridi pozneje, vprav sedaj nimam drobiža.«

Siromak se pokloni, obrne se in reče: »Pridem jutri.«

Pride drugi dan — spet tako: »Drobiža sploh nimam! Če hočeš, mi zmenjaj stotak. Če ne, pridi čez dva tedna.«

Za dva tedna je siromak zopet pri bogatino, a Marko bogatin, ko ga zapazi z okna, reče ženi:

»Ti, žena, jaz se slečem, ležem pod svete podobe, a ti

Prazne želje ...

Žena: »No, kako je bilo na pojedini?«

Mož: »Ej, če bi bila juha tako gorka kot je bilo vino, in vino tako staro kot goska, in goska tako rejena kot je bila gospodinja — bi bilo morda lepo!«

me pokrij s platnom, sedi in jokaj, kakor da sem umrl. Ko pride seljak po dolg, mu reci, da sem danes umrl.«

In res, kakor je mož odredil, tako žena napravi: sedi in se bridko joka. Ko pride seljak v gornjo sobo, ga vpraša: »Kaj iščeš todi?«

»Dolg od bogatina Marka,« odgovori siromak.

»No, človek, kazalo je, da bo bogatin Marko dolgo živel, pa glej, baš poprejle je umrl.«

»Bog mu grehe odpusti! — Dopusti, žena, naj mu postrežem za svojo kopejko in mu grešno telo umijem.«

Ko to reče, pograbi železen lonec vrele vode in poliva bogatina Marka z njo. Marko komaj prenaša; kremži se in brca. »Brcaj ali ne brcaj — sem daj kopejko!« govori siromak. Omije ga in obleče, kakor je treba. »No, gospodinja, kupi krsto in ukaži, da naj ponesejo Marka v cerkev; hočem mu peti bilje.«

Bogatina Marka polože v krsto in odnesejo v cerkev in seljak mu začne peti bilje.

Nastane trda noč. Kar se odpre okno in v cerkev stopajo tatovi, razbojniki. Seljak se skrrije za oltar, tatovi pa si začno deliti plen. Vse si razdele, samo zlata sablja še ostane. Vsak jo hoče imeti, nihče ne popusti. Naenkrat skoči siromak izza oltarja, rekoč: »Kaj se pripravate? Kdor odseka mrliču glavo, njegova bodi sablja!« Marko bogatin skoči ves iz uma pokonci. Tatovi se prestrašijo in zbeže.

»No, človek, pridi, da si razdeliva denar!« reče Marko.

Razdelita na enako; mnogo je dobil i ta i oni. »A kaj je s kopejko?« vpraša siromak.

»E, prijatelj, saj sam vidiš — ni drobiža!«

In tako bogatin Marko ni nikoli vrnil kopejke.

Otročje.

»Mama, kdaj pa je umrlo Mrtvo morje?«

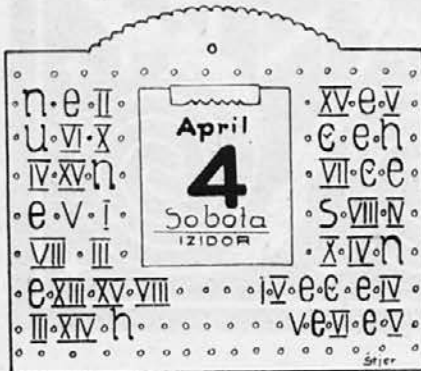
Uganke.

Urednik: Peter Butkovič-Domen,
Zgonik, p. Prosek, Italia

1. Skrivalica.

(Št. Jerko, Črnuče.)

Šteje 11 točk.

2. Težak račun.

(Miklavič Oskar, Livek.)

Šteje 9 točk.

Ena mačka in pol sne eno miš in pol v eni minuti in pol. Koliko mačk je treba, da snedo 60 miši v 30 minutah?

3. Vraza.

(Nace Cuderman, Tupaliče.)

Šteje 5 točk.

Dve besedi.

Na Gorenjskem prva, druga župnija — sta sosedni. Ako v eno združiš pa obe, župnije tretje s tem dobiš ime.

4. Knjižne cene.

(France, Središče.)

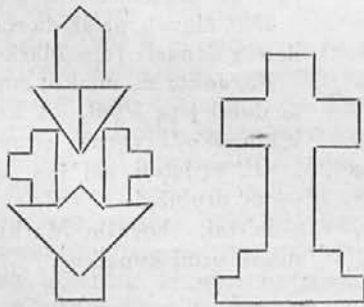
Šteje 10 točk.

Lah, Uporniki	Din	7:60
Cigler, Deteljica	"	5:30
Baar-Hybšek, Križev pot	"	12—
Zbašnik, Boj za pravico	"	7:90
Tominec, Sonce in senca	"	31—
Detela, Takšni so	"	4:80
Cankar, Moje življenje	"	20:60
Brinar, Lisica Zvitorepka	"	22—
Sket, Miklova Zala	"	5:60
Pregelj, Peter Pavel Glavar	"	4:50
Cankar, Mimo življenja	"	9:10
London-Magajna, Krištof Dimič	"	40—

5. Mozaik.

(Emil Čeh, Maribor.)

Šteje 10 točk.

Sl. 1.

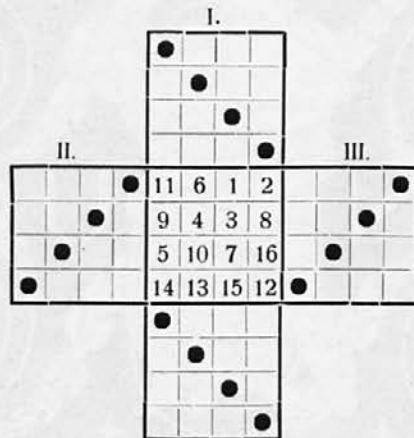
Sl. 2.

Napravi iz sestavnih delov sl. 1. križ, ki bo imel obliko sl. 2.

6. Črkvonica.

(Miroljub, Kočevje.)

Šteje 8 točk.

IV.

Pomen besed: I. 1. časovna doba, 2. hišna oprava, 3. domača žival, 4. jed, II. 1. dvonoga žival, 2. slovenski politik; 3. tekočina, 4. cerkveni dostojanstvenik, III. 1. sorodnik, 2. moško krstno ime, 3. žito; 4. mesto na Ogrskem; IV. 1. zločin, 2. varnostna naprava, 3. del drevesa, 4. del glave.

Če pogodiš prave besede v štirih praznih kvadratih, dobiš tudi v prekotnicah, znamenovanih s pikami, besede, ki so ključ za rešitev srednjega kvadrata, kjer čitaš ime velikega cerkvenega praznika in vzklik, ki je takrat običajen.

7. Piruh.

(J. B., Šentviška gora.)

Šteje 9 točk.

8. Premikalnica.

(Branko Sodnik, Ljubljana.)

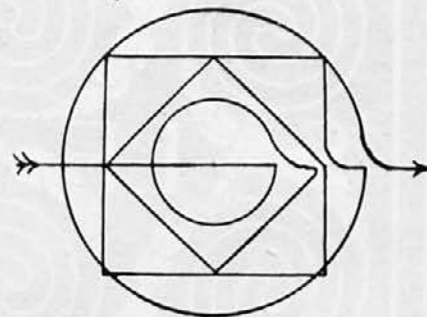
Šteje 4 točke.

P e p e l k a
d e l a v n i c a
n e t i v o
v e j e v j e
k r a l j i c a

Postavi besede drugo pod drugo tako, da ti dajo tri zaporedne vrste navzdol tri moška imena!

Rešitev uganek v 3. številki.

- Koliko ovac? Deček je imel 36 ovac. $(2 \times 36 = 72; 36:2 = 18; 36:4 = 9; +1; 72+18+9+1 = 100.)$
- Ena poteza:

3. Nočno nebo. Zvezi vrhno zvezdo z vsemi črkami ter čitaj zvezde drugo za drugo od zgoraj navzdol tako, da dobiš:

Pridi, zvezda naša, pridi, zlata zvezda srečnih dni! (S. G.)

4. Demon alkohol. Rimske številke so znamenja za alkoholične pijače od spodaj navzgor, arabske številke pa za črke v besedah; pike so samoglasniki. Dobiš:

V kupi se jih je več vtipilo kot v morju potonilo.

5. Spremenitev: **Peter**, setev, splav, salon, javor, davek, **Pavel**.

6. Skrit pregovor:

Š I B A N O V O
I T A N A T O D
M A Š O P O J E
E K K D O Č A J
N A A A R E K A

V prvi in tretji vrsti bereš: **Šiba novo mašo poje.**

7. Križ.

V
O t o
h m e l j
k o s m u l j
j u b o š z m a g a l
ž e l o n o s c i
k o m a t a r
O r m o ž
s e r
n

V tem znamenju boš zmagal!

8. Čarobni lik:

K r o n a
r i b a
o b i s t
n a s l o v
a t o m
v

Reševavcem uganek.

Za drugo četrtletje, za aprilske, majske in junijske uganke razpisujemo tele nagrade:

za 66-60 točk	1. nagrado:	aktovka,
" 60-50 "	2. "	žepni robci,
" 50-40 "	3. "	žepni nožič,
" 40-30 "	4. "	"Knez Serebrjani" in "Kruh", vez.
" 30-20 "	5. "	škafca finega pisemskega papirja.

Opozarjamo: žrebanja za 1. nagrado se udeležijo samo oni, ki so dosegli pravico. Neizžrebanji pridejo v žaro za 2. nagrado, da je dana možnost, zadeti dobiček tam. In vsi neizžrebanji, a upravičeni do 2. nagrade, igrajo zopet v 3. vrsti itd.

Rešitve je pošiljati do 20. vsakega meseca na naslov: **G. višji šolski nadzornik Josip Novak, Vižmarje, p. Šent Vid nad Ljubljano.**